

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Centrul Republican de Resurse pentru Asistență Socială

“Salvați Copiii” Moldova

Maria BULGARU
– *coordonator* –

ASISTENȚA SOCIALĂ A PERSOANELOR REFUGIATE

Culegere de articole
elaborate în baza comunicărilor la conferința științifică
„Asistența socială a persoanelor refugiate”
din 3 decembrie 2004

Chișinău - 2005

Lycium

CZU 36(036)

B 91

Culegerea de față include materialele conferinței științifice „Asistența socială a persoanelor refugiate”, organizată de Facultatea Asistență Socială, Sociologie și Filosofie a USM, Centrul Republican de Resurse pentru Asistență Socială (CRRAS) și ONG „Salvați Copiii” Moldova cu sprijinul Organizației MENEDEK Ungaria (Program Național de Dezvoltarea Competenței).

Este destinată studenților de la specialitățile de asistență socială, profesorilor, lucrătorilor sociali, tuturor celor care doresc să cunoască și să se implice în activități de soluționare a problemelor persoanelor refugiate și solicitante de azil.

Redactor: *Ariadna STRUNGARU*

Tehnoredactare computerizată: *Oleg BULGARU*

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărți

Asistența socială a persoanelor refugiate: Culeg. de art. elab. în baza comunic. la conf. șt. „Asistența socială a persoanelor refugiate” din 3 dec., 2004/ Univ de Stat din Moldova; coord.: Maria Bulgaru. – Ch.: Lyceum, 2005 (Tipogr. Orhei). -135 p.

ISBN 9975-9860-1-3

200 ex.

36-(036)

***Lucrarea a fost editată cu sprijinul Organizației MENEDEK Ungaria
(Program Național de Dezvoltarea Competenței)***

© CRRAS, 2005

ISBN 9975-9860-1-3

SUMAR

Asistența socială a persoanelor refugiate: obiective, funcții, niveluri de intervenție (<i>Maria Bulgaru</i>).....	5
„Salvați Copiii” Moldova – partener al Înaltului Comisariat ONU pentru Refugiați în implementarea programelor de asistență socială (<i>Vasile Batcu</i>).....	28
Valori, norme și considerații etice în practica asistenței sociale a refugiaților (<i>Marcela Dilion</i>).....	46
Sistemul de valori în asistența socială a persoanelor refugiate (<i>Natalia Camburean</i>).....	64
Elemente de deontologie în asistența socială a persoanelor refugiate (<i>Tatiana Țurcan</i>).....	70
Roluri ale asistentului social în soluționarea cazurilor persoanelor refugiate (<i>Sabrina Brînza</i>).....	75
Integrarea refugiaților în Republica Moldova: aspecte socioculturale (<i>Diana Cheianu</i>).....	80
Educația interculturală – necesitate în procesul de integrare a refugiaților (<i>Lilia Mazur</i>).....	91
Asistența psihosocială a copiilor refugiaților: un model sau o necesitate? (<i>Vadim Pistrinciuc</i>).....	96

Medierea muncii – componentă majoră a intervenției asistențiale privind integrarea socioprofesională a refugiaților (Stela Milicenco).....	104
Asistența socială a refugiaților: aspecte sociojuridice (Natalia Ciobanu).....	112
Protecția refugiaților în întrebări și răspunsuri (Anexă).....	119

ASISTENȚA SOCIALĂ A PERSOANELOR REFUGIATE: OBIECTIVE, FUNCȚII, NIVELURI DE INTERVENȚIE

Maria Bulgaru,
doctor habilitat, profesor universitar
Catedra Asistență Socială, USM

Lumea contemporană tot mai mult tinde să se transforme într-un sistem unitar global. Este o lume în continuă schimbare, plină de cele mai mari promisiuni pentru viitor, de enorme posibilități pentru echitate și bunăstare a tuturor. În același timp, este o lume marcată de adânci conflicte, tensiuni și scindări sociale, de pe urma cărora iau amploare procesele migrației internaționale*, precum și cele interne, din interiorul aceleiași țări**. Cea mai frecventă cauză a migrațiunii este disparitatea, în ce privește nivelurile veniturilor, posibilitățile de angajare și bunăstarea socială, între rural și urban, între o regiune și alta, între o țară și alta. Există însă și fluxuri migrației rezultate dintr-un șir de alți factori, precum: conflicte armate, etnice, religioase, violări ale drepturilor omului, dezastre naturale sau provocate de om. Or, din cele circa 175 mln de migranți internaționali, estimați actualmente de Departamentul pentru Populație al Națiunilor Unite, o parte o constituie persoanele refugiate, mai exact, mișcările oamenilor ce țin de migrațiunea forțată.

---

* Migrațiunea internațională implică mișcarea mai mult sau mai puțin permanentă a indivizilor sau a grupurilor de indivizi dincolo de granițele simbolice sau politice spre noi comunități și arii rezidențiale, iar ca rezultat – schimbarea statutului legal al indivizilor în cauză.

** Mișcare de la o unitate administrativă, precum o regiune, provincie, municipalitate, oraș etc., la alta.

Tot mai mulți oameni încearcă astăzi să-și părăsească țara de origine pentru a solicita azil în altă țară și a cere protecție internațională conform Convenției de la Geneva din 1951 referitoare la statutul refugiaților. În prezent, mai mult de 640 mii de persoane au solicitat azil în țările industrializate, iar numărul cumulată al refugiaților s-a stabilizat la circa 12 milioane.

Începând cu anii '90 ai sec. al XX-lea fluxurile migraționale s-au intensificat și pe teritoriul Republicii Moldova. În ele se înscriu, mai întâi, masele de persoane fugare generate de conflictele etnice din diferite regiuni ale fostului imperiu sovietic (conflictele din Karabahul de Munte, Georgia, Abhazia, Tadjikistan etc.), miile de repatriați din fostele republici ale Uniunii Sovietice, miile de persoane deplasate intern în urma conflictului din stânga Nistrului, flux care continuă și până în ziua de azi, înregistrând cifra de circa 400 mii de persoane. Începând cu anii 1996 – 1997 teritoriul Republicii Moldova este traversat de fluxuri mari de persoane provenite din țările asiatice și africane și care se îndreaptă spre Vest. Crește numărul migranților din Cecenia și Irak. O parte din aceștia sunt refugiați – persoane persecutate în țara de origine și care caută un adăpost ce le-ar oferi siguranță sub toate aspectele: politic, economic, social, cultural etc. Din această perspectivă Moldova nu totdeauna este atractivă, de aceea ea devine mai degrabă un cap de pod pentru migrații spre țările occidentale cu posibilități de integrare și funcționare socială net mai avantajoase. Se atestă însă și cazuri, când unii din acești migranți, abandonați de călăuze sau reținuți de poliție, se declară refugiați.

Conform estimărilor Înalțului Comisariat al ONU pentru Refugiați (ICNUR), din 1997 până în 2003 în Moldova au fost înregistrați 951 migranți, dintre care 266 persoane au fost recunoscute ca refugiați. Actualmente această cifră s-a micșorat și este de circa 70 persoane. Indiferent însă de faptul câte persoane au obținut statutul

de refugiat, cel mai important este de a oferi acestor persoane șansa să înceapă o viață nouă. Or, protecția refugiaților trebuie să depășească caracterul impersonal al statisticilor oficiale.

În contextul celor expuse e necesar a menționa, că la sosirea în țara gazdă refugiații se confruntă cu un șir de probleme ce țin de integrarea în societatea dată. Este vorba, în primul rând, de greutatea legate de stabilirea relațiilor cu populația băștinașă și administrația publică locală, acestea fiind adesea însoțite de mari tensiuni. Astfel, nu rareori refugiații sunt percepuți ca „diferiți” în comunitățile în care se stabilesc, ca elemente străine culturii naționale. Mai mult chiar, persistă opinia că tot ei exploatează în mod parazitar beneficiile obținute de creatorii bogăției naționale, fără a-și aduce la ea aportul. O problemă extrem de dificilă pentru refugiați este și cea de angajare în câmpul muncii, fapt ce determină dependența lor de asistența oferită de diferite organizații umanitare.

În ultimii ani problema migrațiunii, inclusiv a refugiaților, este puternic politizată. Motivele sunt diferite: țările occidentale nu mai rezistă influxului masiv de imigranți din țările fostului bloc sovietic; e în creștere rolul migranților în mișcările sociale și economice; în urma atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001 în lume s-a format o puternică poziție antimigrație; în unele țări migranții sunt învinuiți de crizele interne ce le afectează tot mai mult etc. Toate acestea ilustrează legătura strânsă dintre problemele economice, politice și sociale – pe de o parte, și procesele migraționiste, mișcările refugiaților – pe de alta. Or, discuțiile asupra mișcărilor migraționale, în general, și cele privind refugiații, în special, nu pot fi separate de problema drepturilor omului, de cea a specificului dezvoltării țărilor de origine și a țărilor gazdă, de problemele ce vizează coeziunea socială și viitorul sistem de protecție a persoanelor cu statut de refugiat și a solicitanților de azil.

Până nu demult singura organizație care se ocupa de refugiați în Republica Moldova a fost Înaltul Comisariat al ONU pentru Refugiați. Pe parcursul ultimilor ani Republica Moldova a făcut pași importanți în vederea protecției refugiaților și a solicitanților de azil. Astfel, în noiembrie 2001 statul nostru a aderat la Convenția din 1951 și Protocolul din 1967 privind statutul refugiaților. Peste un an, la 25 iulie 2002, a fost adoptată Legea nr. 1286 – XV, prin care este reglementat statutul refugiaților pe teritoriul republicii. Au fost create și structuri administrative (cum ar fi, de exemplu, Direcția Principală pentru Refugiați a Departamentului Migrațiune etc.), responsabile de implementarea legislației cu privire la refugiați. Asistența refugiaților a devenit un obiectiv important și pentru activitatea unor ONG-uri („Salvați Copiii” Moldova, Consorțiul Italian de Solidaritate din Moldova, Centrul de Caritate pentru Refugiați, Societatea pentru Refugiați din Republica Moldova etc.), ale căror surse de finanțare provin în cea mai mare parte de la ICNUR.

Spre regret, fondurile guvernamentale ale țării noastre cu destinație de a fi direcționate spre refugiați, solicitanții de azil sunt foarte modeste. E și de înțeles acest lucru, dacă ținem cont de faptul că fenomenul refugiaților este un fenomen complex și generează dificultăți pentru oricare stat. Cu atât mai mult cele menționate se referă la Republica Moldova, care trece printr-o perioadă anevoioasă de consolidare a structurilor socioeconomice, marcată de extinderea ariei problemelor sociale. Astfel, declinul economic și diferențierea de avere au condus la crearea unei adevărate prăpăstii dintre majoritatea săracă a populației și o foarte mică parte a celor bogați. Într-o situație deosebit de grea s-au pomenit, în special, familiile cu mulți copii, copiii orfani, copiii abandonati, invalizii, pensionarii. A crescut numărul familiilor dezorganizate, al persoanelor dependente de drog, aflate în conflict cu legea. Ia amploare șomajul, din care cauză sute de

mii de cetățeni pleacă peste hotarele țării în căutarea unui loc de muncă. Tocmai acest tablou, deloc îmbucurător, vine să-l completeze în ultimii ani un nou grup de oameni, de asemenea dintre cei mai vulnerabili și mai dezavantajați – refugiații, solicitanții de azil, persoanele deplasate interior. Or, pe fondul transformărilor contradictorii atât pe plan național, cât și internațional au apărut greutăți insurmontabile, pe care cea mai mare parte a populației nu le poate depăși de sine stătător. În asemenea condiții, după cum demonstrează experiența mondială, nici un stat nu poate obține prosperarea, bunăstarea individuală și colectivă fără un efort susținut de construcție socială, fără a dispune de o rețea dezvoltată de servicii de asistență socială și specialiști capabili să lucreze cu cele mai diverse categorii de persoane aflate în dificultate. În contextul celor expuse, menționăm și faptul că serviciile de asistență socială sunt cea mai ieftină formă de suport social, căci un singur asistent social poate oferi asistență cu rezultate vizibile pentru rezolvarea problemelor la zeci de persoane, familii aflate în dificultate.

Asistența socială constituie o componentă de importanță majoră a protecției sociale.

Protecția socială desemnează ansamblul instituțiilor, structurilor și rețelelor de servicii, al acțiunilor destinate creării unor condiții normale de viață pentru toți membrii unei societăți, și mai ales pentru cei cu resurse și capacități reduse de autorealizare. Mai concret, protecția socială cuprinde: asigurarea veniturilor pentru categoriile de persoane care nu pot dobândi resurse prin muncă proprie (bătrânii, șomerii, indivizii afectați de maladii cronice severe, persoanele cu handicap); protejarea populației față de efectele crizelor economice; protecția în caz de calamitate naturală sau de conflict armat; asigurarea ordinii publice și protecția față de criminalitate; apărarea drepturilor civile; protejarea față de orice factori de risc. Obiectivele protecției

sociale sunt realizate în esență de două sisteme distincte: *asigurările sociale* și *asistența socială*.

- *asigurările sociale* reprezintă un sistem de *beneficii contributive*, un sistem de indemnizații bănești, care permit compensarea principalelor tipuri de pierdere a capacității de muncă și, în consecință, a venitului (a salariului) din motive obiective (boală, șomaj, vârstă înaintată, nașterea copilului, accidente la locul de muncă) și alte prestații prevăzute de legislație. Asigurările sociale se bazează pe principiul participării, adică pe contribuțiile personale ale asiguraților. Cotizanții primesc, atunci când au nevoie, ajutoare proporționale cu contribuția lor și cu dimensiunile trebuinței. În organizarea asigurărilor sociale se reunește spiritul uman de prevedere cu solidaritatea inter- și intragenerațională și cu garanția statului¹.

Asigurările sociale diferă de cele private prin faptul că, în cazul asigurării private, cotizantul primește o despăgubire pentru daunele suferite, în timp ce asigurarea socială oferă compensații beneficiarului pentru pierderile de venit. Dacă în contractele de asigurări private cotizațiile și despăgubirile se stabilesc în funcție de probabilitatea de risc, în asigurările sociale calculele de tip actuarial se fac doar pentru sistem în ansamblu, și nu pentru situații individuale. În fine, dacă finanțarea asigurărilor private se realizează doar din cotizațiile clienților, asigurările sociale sunt finanțate prin contribuția salariaților, a patronatului și a statului.

- *asistența socială* reprezintă un ansamblu de *beneficii noncontributive*, funcționează, deci, după un alt principiu decât asigurările sociale: ea se bazează doar pe fonduri provenite din bugetul statului sau din donații ale voluntarilor și ale instituțiilor

---

¹ Zamfir E., Zamfir C. (coord.). *Politici sociale. România în context european*. –București, 1995, p. 80.

internaționale; asistența socială nu presupune nici o contribuție financiară anterioară a persoanei asistate. Asistența socială are la bază principiul nominativ sau categorial (universal), adică aceste servicii pot fi adresate unor segmente ale populației (prestații pentru copii etc.) sau se realizează în baza testării mijloacelor (cazul familiilor vulnerabile, al refugiaților etc.).

Ca domeniu distinct de activitate, **asistența socială** este definită drept un ansamblu de instituții, programe, măsuri, activități profesionalizate, servicii specializate de protejare a persoanelor, grupurilor și comunităților cu probleme speciale, aflate temporar în dificultate, care nu au posibilitatea de a realiza prin mijloace și eforturi proprii un mod normal, decent de viață.

Asistența socială urmărește să integreze individul, familia, grupurile și colectivitățile în mediul social de ansamblu.

Activitatea asistențială are două dimensiuni principale:

a) dimensiunea economică – vizează alocarea unor resurse materiale și financiare persoanelor care, pentru o perioadă limitată de timp, nu pot duce o viață autosuficientă; respectivele persoane nu au, în acest caz, venituri suficiente rezultate din activitățile proprii sau din prestațiile sistemului de asigurări sociale (spre exemplu, săracii, copiii orfani sau abandonăți, bătrânii fără susținere familială, persoanele cu handicap, persoanele afectate de calamități naturale și conflicte armate etc.);

b) dimensiunea propriu-zis socială și psihosocială – vizează procesele de integrare și reintegrare socială în sens larg (în plan familial, profesional, cultural, normativ etc.). Or, asistența socială nu poate fi privită, după cum se procedează uneori, doar ca o protecție economică, nu poate fi redusă doar la beneficii financiare. Cu atât mai mult, asistența socială nu poate fi considerată o problemă numai a

săracilor. Pe lângă dimensiunea economică mai există și alte dimensiuni – psihologică, socială, spirituală, care determină calitatea vieții oricărui om. Astfel, există grupuri de indivizi care au nimerit în criză psihologică și au nevoie de ajutor. (Spre exemplu, refugiații, nimerind în spații culturale și lingvistice diferite de cele din țările de origine, sunt supuși unor adevărate șocuri.) De asemenea, copilul are nevoie nu doar de mijloace bănești pentru îmbrăcăminte, produse alimentare etc., ci și de socializare, integrare, comunicare, formare, afecțiune etc. În același context menționăm că cea mai mare problemă care îi deranjează pe bătrâni este singurătatea, iar a persoanelor refugiate – să se integreze în societatea gazdă, să-și găsească rudele etc. În cadrul asistenței sociale se va ține cont de toate aceste dimensiuni, urmărindu-se să fie realizată integrarea individului în complexul de relații sociale.

Prestațiile din domeniul economic și cel psihosocial presupun angajarea eforturilor umane și materiale ale instituțiilor de stat, ale organizațiilor neguvernamentale și ale voluntarilor.

În cadrul sistemului de protecție socială, asistența socială oferă o protecție minimală indivizilor aflați în dificultate. Prestațiile asistenței sociale, finanțate din banii publici sau din donații, sunt expresia solidarității naționale (sau comunitare). Ajutorul acordat pe o perioadă limitată de timp celor cu probleme deosebite nu depinde de vreo contribuție a acestora și nici nu presupune vreo rambursare a ajutorului. În practica asistenței sociale cele două principii (contributiv și noncontributiv), ca și sistemele pe care le întemeiază (asigurările sociale și asistența socială), deseori se intercalează: „Ajutorul social (asistența socială) poate, spre exemplu, să-și asume plata cotizațiilor

sociale (cotizații destinate sistemului de asigurări) ale persoanelor celor mai defavorizate”¹.

Sfera activității asistenților sociali este extrem de vastă. **În sens larg**, asistența socială reprezintă o activitate de ajutorare a oamenilor (prin susținere și protecție, corecție și reabilitare) să-și învingă greutățile, să-și dezvolte capacitățile de a soluționa de sine stătător problemele. **În sens restrâns**, ea poate fi privită ca o activitate orientată spre rezolvarea problemelor sociale, oferind servicii și avantaje unor persoane aparte sau unor grupuri de persoane, în primul rând celor care nu mai dispun de resurse materiale, sociale și morale, care nu mai sunt în stare să-și asigure prin propriile eforturi un trai decent (copii orfani, familii dezorganizate, pensionari, șomeri, invalizi, devianți, refugiați, solicitanți de azil etc.).

Asistența socială are menirea de a soluționa multiple probleme ce țin de condițiile de trai, educație, reabilitare, organizare a timpului liber, cele generate de stările conflictuale, deviante, marginale și de multe alte fenomene ce împiedică dezvoltarea în albia normalității a individului. O condiție necesară pentru depășirea acestor probleme este ca societatea să dispună de asistenți sociali calificați.

Pe plan mondial profesia de asistent social nu este una nouă; ea are o istorie de peste o sută de ani. Primele școli în acest domeniu au fost deschise la hotarul secolelor XIX – XX în Germania, Anglia, America, Franța, Suedia. Un imbold semnificativ în dezvoltarea acestei profesii l-au constituit politicile sociale ale “statului bunăstării” orientate spre asigurarea legislativă a drepturilor tuturor cetățenilor la un trai decent, spre crearea “bunăstării colective”. Concomitent, a fost conștientizat și faptul că chiar și cele mai bune legi nu totdeauna

---

¹ Camplong L. *Pauvres en France*. –Paris: Hatier, 1992, p. 55.

“funcționează”, dacă nu sunt promovate în viață, ținându-se cont de condițiile de trai ale fiecărui individ în parte. Realizarea acestui obiectiv reprezintă o componentă importantă a serviciilor de asistență socială.

Actualmente, profesia de asistent social a devenit parte inalienabilă a vieții sociale în toate țările civilizate. În afara activității lucrătorilor sociali aici este de neconceput atât elaborarea și realizarea programelor de dezvoltare socială, cât și implementarea cu succes a politicilor sociale. Specialiștii în domeniul asistenței sociale sunt încadrați pe larg, în calitate de experți, în procesul de elaborare a legislației statului, de primire a deciziilor de către organele administrației locale și centrale, în activitățile ONG-urilor. Asistenții sociali sunt prezenți în instituțiile de învățământ și de ocrotire a sănătății, în oficiile forței de muncă și în întreprinderi, în armată și în penitenciare, în instituțiile preocupate de soluționarea problemelor refugiaților, în cele mai diverse structuri administrative, atât locale, cât și centrale.

Referindu-ne la asistența socială în țara noastră, menționăm că Republica Moldova nu a dispus timp îndelungat de o școală specializată în pregătirea specialiștilor în acest domeniu. Profesia de asistent social a fost introdusă în Nomenclatorul specialităților în 1998 și până în prezent se află în căutarea identității la cele trei universități: Universitatea de Stat din Moldova (USM), Universitatea Pedagogică de Stat “Alecă Russo” din Bălți și Universitatea Pedagogică de Stat “Ion Creangă”. Din 2001 pregătirea asistenților sociali a fost extinsă la nivel de colegii.

Problematica refugiaților este un domeniu nou pentru asistența socială din Republica Moldova cu noi deschideri pentru instituțiile de învățământ. Se creează posibilitatea pentru studenții de la asistență socială interesați de problematica refugiaților și solicitanților de azil de

a avea acces la informațiile necesare printr-un curs special în acest domeniu, urmat de efectuarea practicii de specialitate în organizațiile guvernamentale și neguvernamentale ofertante de servicii în acest domeniu. Catedra de Asistență Socială din cadrul USM va fi prima în Moldova, care va avea inclus în programul de instruire, începând cu anul de studii 2005 – 2006, un curs despre refugiați, grație proiectului realizat de comun acord cu ONG „Salvați Copiii” Moldova cu suportul organizației MENEDEK (Ungaria).

O dată cu extinderea fenomenului refugiaților a apărut, desigur, necesitatea unei pregătiri specifice în abordarea problemelor acestor categorii de beneficiari ai asistenței sociale. Dar, fără o cunoaștere temeinică a teoriei generale, a metodelor și a principiilor fundamentale pe care este axată asistența socială, sunt de neconceput diagnosticul și terapiile în variatele domenii ale acesteia.

Reușita rezolvării unei probleme a persoanei defavorizate este direct proporțională cu profesionalismul asistentului social. Asistentul social este pus adesea în fața unor situații extrem de dificile (familii dezorganizate, sărace, copii orfani, abandonati, delincvenți, consum de droguri, alcool, persoane cu deficiențe de sănătate, bătrâni neajutorați, șomeri, persoane refugiate etc.) ce-l impun să-și axeze activitatea pe un vast bagaj de cunoștințe din cele mai diverse domenii. În asistența socială își găsesc aplicare o serie de teorii care provin din sociologie, psihologie, drept, politici sociale, medicină, antropologie, culturologie, economie, pedagogie etc. Cu timpul, pe măsura dezvoltării ei, asistența socială și-a creat și un șir de teorii proprii (teoria îngrijirii, participării, atașamentului, identității, pierderii etc.), devenind limpede că este imposibil a acționa adecvat situației fără a dispune de cunoștințe solide în domeniu. Or, *asistența socială nu poate fi înțeleasă doar ca o simplă activitate practică de ajutorare. Ea este de asemenea și o știință, o totalitate de cunoștințe despre anumite legități ale*

fenomenelor sociale. Una dintre cele mai importante sarcini ale asistenței sociale ca teorie este de a analiza formele și metodele de lucru cu beneficiarii, de a elabora tehnicile eficiente de rezolvare a problemelor.

Orice acțiune întreprinsă de asistentul social în contextul activității sale profesionale e de neconceput fără cunoașterea **teoriei**. Teoria îl ajută să definească problema, cazul pe care îl are de soluționat, să-i găsească sens și explicație, fie conferă o semnificație faptelor și “situațiilor sociale”. Teoria îl ajută să reducă cât mai mult posibil imprecizia, starea de nesiguranță și, prin aceasta, dependența în raport cu ceilalți factori sociali. Numai cu ajutorul teoriei faptele, fenomenele, diferitele situații sociale devin inteligibile, iar noi trăim sentimentul că știm unde ne aflăm și că lucrurile par mai puțin încurcate.

Fără a considera asistența socială o știință socială riguroasă, ea ocupă totuși un loc aparte în sistemul științelor despre societate. Din momentul apariției asistența socială continuă să-și lărgească suportul științific utilizând componente integrative ale disciplinelor care tangențiază cu ea. Asistența socială nu se poate sprijini doar pe o teorie oarecare sau pe un anumit model practic. Ea are la bază multiple teorii și reprezintă niște construcții complexe ale diferitelor modele de activitate practică în domeniu. *Tendința de integrare, spre o identitate interdisciplinară / multidisciplinară, devine o calitate inerentă a asistenței sociale*. Științele sociale (sociologia, psihologia, economia, dreptul etc.) creează o paradigmă intelectuală în formarea asistentului social, oferindu-i o varietate de perspective pentru a înțelege situația în care este implicat și pentru a-i acorda beneficiarului un ajutor autentic. Din cele menționate devine clar că este absolut eronată părerea precum că oricine, prin câteva cursuri de 3 – 4 săptămâni, poate deveni asistent social. Experiența mondială (România, Marea Britanie,

Suedia, SUA, Germania etc.) demonstrează că teoria și metodologia asistenței sociale nu poate fi însușită într-un termen de mai puțin de 4 ani. Or, pregătirea deplină asistentul social o poate obține doar în instituțiile de învățământ superior.

Teoria asistenței sociale este eficientă dacă ea determină direcțiile activității practice în acordarea ajutorului social, prin care se asigură protecția drepturilor și garanțiile sociale ale omului și dacă activitatea în această sferă se realizează prin diverse forme și mijloace în dependență de situația concretă. Or, conținutul teoriei asistenței sociale și direcțiile principale ale ei ca activitate profesională sunt determinate în ultimă instanță de practica socială. Dacă o asemenea interconexiune lipsește, teoria aplicată nu poate fi utilă.

Unicitatea asistenței sociale derivă din modul de aplicare a bagajului său de cunoștințe în **practică**. Asistența socială are menirea de a schimba câte ceva în viața celui care o solicită. Pentru aceasta asistentul social trebuie să știe cum să acționeze, cum să intervină în viața individului, a grupurilor, a întregii comunități. De asemenea, el trebuie să știe să colaboreze cu alți oameni, respectiv să medieze între ei. Competența în desfășurarea unor asemenea activități se dobândește prin practică, prin aplicarea unor metode, tehnici, strategii specializate de intervenție activă în situații de criză. *În asistența socială, mai mult decât în alte domenii, teoria trebuie să se afle într-un permanent contact cu practica.* Un bun asistent social trebuie să cunoască diverse metode și tehnici de lucru cu persoana, familia, grupul pentru a le putea selecta pe cele mai eficiente. Este însă absolut greșită opinia celor ce spun că ei fac asistență socială doar “practică”, că asistenții sociali sunt oameni „practici” și că se descurcă bine fără teorie. Un asistent social profesionist nicidecum nu se formează doar prin învățarea din „experiență” sau din ceea ce i s-a spus la un curs de câteva săptămâni. O asemenea abordare a problemei creează o stare

de nesiguranță față de propriile soluții și confuzie în luarea deciziei, dând naștere imposibilității de a descoperi semnificațiile corecte, explicate și sistemice în desfășurarea evenimentelor.

Implicarea teoriei în asistența socială este inevitabilă, iar negarea importanței ei, după spusele lui **David Howe** (profesor de asistență socială de la Universitatea East, Anglia), duce la dezvoltarea unei practici de calitate proastă și lipsită de onestitate¹. Teoria permite asistentului social să înțeleagă ceea ce se petrece cu beneficiarul și să aleagă metodele în baza cărora să-și organizeze activitatea practică, să analizeze problema din mai multe perspective și astfel să găsească cea mai reușită variantă de rezolvare a cazului. Or, munca în domeniul asistenței sociale necesită rigoarea cercetătorului-practician, care poate să gândească și să facă, care poate conjuga reușit teoria cu practica.

Asistența socială este axată de asemenea pe un **sistem de valori**, principii și norme morale cerute de un cod deontologic al profesiei, care servește în calitate de ghid pentru comportamentul zilnic al asistenților sociali și ca bază pentru soluționarea problemelor de etică, cu care se confruntă asistentul social. Codul oferă principii generale de conduită în situațiile cu implicații etice. Obligația fundamentală a asistentului social față de beneficiar este să-i respecte dorințele, deciziile, intimitatea și confidențialitatea informației. Toate aceste aspecte (teoretic, practic, axiologic) ale pregătirii asistenților sociali trebuie îmbinate permanent cu cultivarea sentimentului *de iubire a aproapelui tău, de dăruire de sine*. Asistentul social trebuie să fie, în primul rând, un om cu un suflet mare, cu un înalt simț al responsabilității, lipsit de indiferență, tolerant și empatic.

---

¹ David Howe. *Introducere în teoria asistenței sociale*. –București, 2001, p. 7.

Cele menționate conduc la concluzia că asistența socială poate fi analizată din mai multe perspective. Concomitent cu dimensiunea de *activitate specializată de ajutorare* ea este **o artă**, este, de asemenea, **o știință** și, cu siguranță, **o profesie**. Este o artă deoarece presupune din partea celui care o practică o serie de calități personale, aptitudini deosebite, care prin educație dezvoltă deprinderi și abilități, formează talentul necesar pentru a acționa într-o mare diversitate de situații, pentru a-i putea înțelege pe oameni și a-i ajuta pe aceștia să se ajute singuri; este o știință pentru că a dezvoltat în timp idei, principii și concepte operaționale proprii; în fine, este o profesie pentru că presupune și ține seama de toate atributele unei profesii: deține un corpus sistematic, organizat teoretic de cunoștințe de specialitate, operează cu valori și simboluri comune, este o activitate pe termen lung pusă în slujba nevoii sociale, are instituții academice, se bazează pe un sistem legislativ și o dimensiune etică proprii, deține un profil profesional specific pentru a servi persoana în nevoie, în particular, și totodată pentru a asigura bunul mers al societății, în sens larg.

Asistența socială modernă s-a dezvoltat în toate aceste dimensiuni de-a lungul timpului, pornind de la necesități practice, venind dinspre nevoia oamenilor de a se sprijini unii pe alții, de a se ajuta în momente dificile, dar cu sprijinul oamenilor de știință „sensibilizați la problemele umane.”

Ca activitate practică, cu largă aplicabilitate în sfera protecției sociale, asistența socială are la bază trei premise fundamentale:

- prima se referă la importanța ființei umane, unicitatea și demnitatea ei, la necesitatea menținerii acestei condiții fără ca persoana să decadă sau să abdice de la condiția umană;
- a doua premisă are în vedere faptul că persoana, familia, colectivitatea sau comunitatea pot avea probleme ce rezultă din

interacțiunea cu ceilalți: probleme de dezadaptare a individului la mediul social din care face parte, modificări ale mediului social care poate deveni nepotrivit sau chiar ostil, ori modificări simultane, în ambele sensuri, atât dinspre mediu spre individ, cât și dinspre individ spre mediul său de viață;

- în fine, datorită unei virtuți cu care a fost înzestrată nativ ființa umană, pregătită cu calitatea de a dezvolta sentimente de grijă și a-și ajuta semenii – „*homo ad juventum paratus*” (H.Soydan,1993) – oamenii pot și trebuie să intervină pentru aplanarea problemelor și îmbunătățirea vieții semenilor lor; fiecare individ trebuie să-și asume responsabilități familiale și sociale, dar fiecare individ are și dreptul de a fi ajutat de ceilalți membri ai societății atunci când se află în situații dificile din punct de vedere emoțional, fizic, ori material, cărora nu le poate face față singur prin forțe proprii.

Toate acestea se constituie în argumente ce vin să susțină că pentru asistentul social devine imperativ de a-și onora profesia printr-o conduită profesională adecvată, atât în relația cu persoana, colectivitatea sau comunitatea pentru care lucrează, cât și în relația cu comunitatea profesională proprie, cu echipa în care lucrează, cu propria instituție și cu toate celelalte instituții cu care trebuie să colaboreze. Multitudinea de roluri și responsabilități ce-i revin asistentului social în dezvoltarea tuturor acestor relații presupun nu numai cunoștințe temeinic, stăpânirea abilităților și deprinderilor practice corespunzătoare, dar și respect pentru valorile și standardele de profil cuprinse în codul deontologic al profesiei de asistent social.

Asistența socială exprimă orientarea politicilor publice către cetățenii vulnerabili ai unei sau altei societăți. Investiția în sistemul de protecție socială creează posibilitatea ca problemele sociale existente să nu se extindă asupra unor pături din ce în ce mai largi ale populației. În acest context un rol important al asistenței sociale constă în

consolidarea solidarității sociale care se exprimă în acordarea de ajutor, în manifestarea sentimentului de compasiune, în încurajarea înțelegerii între oameni, dorinței de a se susține unii pe alții. Având ca preocupare principală categoriile cele mai vulnerabile ale societății, asistența socială contribuie, în același timp, la menținerea echilibrului social și a ordinii sociale, prevenind posibilele crize în societate. Această funcție asistența socială o realizează prin îmbinarea acțiunilor de tip reparator (privind echitatea socială), cu cele de tip coercitiv, de reglare a comportamentului persoanelor conform legislației în vigoare și a regulilor organizației în care aceștia activează. Or, ajutorul este acordat numai în anumite condiții, a căror nerespectare aduce cu sine pierderea acestui ajutor.

Misiunea asistenței sociale este de a interveni în favoarea persoanelor defavorizate, marginalizate sau cu risc de excluziune socială, prin oferirea de sprijin pentru obținerea condițiilor unei vieți decente și prin susținerea dezvoltării propriilor lor capacități și competențe, în vederea integrării sociale corespunzătoare. În același timp, rămâne valabilă și ideea clasică, potrivit căreia asistența socială este un ansamblu de măsuri prin care societatea încearcă să se protejeze și pe sine însăși de membrii ei vulnerabili. Cele menționate permit să fie desprinse următoarele **obiective importante ale asistenței sociale**:

- ajutorarea oamenilor să-și dezvolte competențele și capacitățile de a-și rezolva propriile probleme. (Asistența socială ajută, spre exemplu, refugiații să-și vadă problemele dintr-o nouă perspectivă, să ia în considerare diferite alternative, să-și mobilizeze resursele proprii etc.);

- ajutorarea oamenilor să obțină resursele materiale necesare asigurării unui nivel de trai decent, facilitând accesul la serviciile sociale adecvate, în cadrul legal oferit de politicile sociale ale țării

respective (cantine sociale, locuințe sociale, adăposturi pentru victimele violenței, conflictelor armate, dezastrelor naturale etc.);

- stimularea organizațiilor, instituțiilor în oferirea unor servicii adecvate nevoilor indivizilor, familiilor, grupurilor care recurg la ajutor. (În ce privește refugiații, solicitanții de azil, grupurile etnice minoritare important este să se țină cont de nevoile lingvistice și de mediul cultural de proveniență al acestora);

- facilitarea interacțiunilor dintre indivizii care recurg la ajutor și celelalte persoane care trăiesc în același mediu pentru a spori șansele adaptării și integrării sociale;

- coordonarea și medierea activităților de ajutor care ajung la beneficiar de la diferite instituții și organizații în scopul utilizării eficiente a resurselor;

- influențarea politicilor sociale în vederea adoptării unor legi și măsuri care vor contribui la un grad mai înalt de echitate socială, care vor asigura un trai decent categoriilor defavorizate de populație. (De exemplu, asistenții sociali participă la activități de elaborare și promovare a măsurilor legislative de protejare a copiilor și familiilor în dificultate, victimelor violenței, refugiaților etc.).

Pentru a realiza aceste obiective, scopul final al cărora este integrarea persoanelor defavorizate în circuitul societal normal, **asistenței sociale îi revin numeroase funcții:**

- identificarea și înregistrarea segmentului de populație, a grupului de indivizi care au nevoie de ajutor (spre exemplu, identificarea grupului de copii care în situațiile de criză pentru refugiați au fost separați de familiile lor pentru ca ulterior să fie organizate servicii corespunzătoare: căutarea rudelor apropiate, consilierea, asistență juridică etc.);

- diagnosticarea problemelor cu care persoanele vulnerabile se pot confrunta într-o anumită perioadă de timp și în anumite condiții sociale, economice și culturale (lipsă de adăpost, abuz sexual, discriminare etnică, persecuție etc.);

- dezvoltarea unui sistem coerent de programe, măsuri, activități profesionale de suport și protecție a acestora;

- elaborarea propriilor programe de către cei aflați în situații de risc;

- identificarea surselor de finanțare a programelor de sprijin pentru categoriile de persoane dezavantajate social. (Resursele financiare provin fie de la stat, care, conform legislației naționale și internaționale, are responsabilitatea asigurării nevoilor de bază ale cetățenilor săi, inclusiv ale refugiaților, persoanelor solicitante de azil, fie de la finanțatori privați. La rândul lor, și serviciile sunt fie guvernamentale, fie neguvernamentale);

- stabilirea drepturilor și modalităților concrete de acces la serviciile de asistență socială în conformitate cu cadrul legislativ instituțional;

- suportul prin consiliere, terapie individuală sau de grup în vederea refacerii capacităților de integrare benefică în societate;

- promovarea unor strategii de prevenire a situațiilor defavorizate;

- dezvoltarea unui program de cercetări științifice la nivel național și local privind dimensiunea problemelor celor aflați în situații defavorizate;

- sensibilizarea societății asupra problemelor celor aflați în situații de risc;

- evaluarea serviciilor și a programelor sociale pentru a estima eficiența activităților de asistență socială. (Această activitate este necesară profesioniștilor, în special pentru îmbunătățirea metodelor de lucru cu fiecare grup de beneficiari în parte).

Asistența socială se caracterizează prin câteva **niveluri de intervenție**:

- *nivel individual*, la care ajutorul se acordă în funcție de criteriile individuale (femei refugiate supuse violenței sexuale, copii care au abandonat școala, copii delicvenți, persoane cu handicap etc.);

- *nivelul familial*, la care persoanele beneficiază de ajutor ca membri ai unei familii și nu în baza caracteristicilor individuale. (De exemplu, anumite forme de ajutor financiar pentru familiile sărace, cu mulți copii, cele ale refugiaților etc.);

- *nivelul interpersonal*, sau de grup, se referă la ajutorul acordat grupurilor de persoane ce au caracteristici și scopuri comune (grupuri marginalizate: rămase în afara câmpului muncii, refugiate, solicitante de azil etc.);

- *nivelul comunitar*, la care sunt abordate problemele sociale ce afectează interesele întregii comunități (problemele sanitare, conflictele etnice etc.);

- *nivelul societal*, care ține de asigurarea condițiilor materiale, a cadrului legislativ și instituțional, de formarea resurselor umane (asistenți sociali profesioniști), pentru constituirea și funcționarea normală a sistemului de asistență socială necesar întregii populații. Din această perspectivă, pentru Republica Moldova actualmente sunt prioritare următoarele probleme:

- recunoașterea rolului și a statutului asistentului social începând cu „Nomenclatorul de profesii și ocupații” al țării și

terminând cu „Statele de funcțiuni” ale primăriilor, diverselor instituții (școli, spitale, penitenciare etc.), întreprinderi și servicii sociale;

- adoptarea unui „sistem legislativ” modern, axat pe valorile naționale și pe exigențele impuse de practica asistenței sociale internaționale;

- organizarea unei rețele adecvate de servicii, unități sau agenții de asistență socială, finanțate de la bugetul de stat, sprijinirea inițiativelor particulare – asociații, echipe voluntare de intervenție, cercetare și ajutor în domeniile specifice asistenței sociale etc.;

- cooperarea interinstituțională și interindividuală atât pe plan intern, cât și internațional în vederea modernizării și perfecționării asistenței sociale.

Desigur, nu putem face o delimitare strictă între aceste niveluri, căci orice intervenție de asistență socială vizează, fie în primă sau în ultimă instanță, *individul*, satisfacerea necesităților lui. La rândul său, rezolvarea cu succes a problemelor persoanelor aflate în dificultate presupune o abordare holistică, o intervenție la toate nivelurile evidențiate.

La cele expuse e necesar să adăugăm că pentru rezolvarea problemelor noastre fiecare din noi trebuie să facem anumiți pași. Or, ajutorul persoanelor care au nevoie de el nu apare instantaneu în relația asistențială, ci se constituie procesual. Procesul muncii sociale este alcătuit din mai multe etape succesive, care avansează de la stabilirea legăturii dintre asistentul social și beneficiar (asistat, solicitant de ajutor) către rezolvarea problemei acestuia din urmă. Fiecare etapă presupune rezolvarea unor sarcini care pregătesc terenul pentru trecerea la etapa următoare. J.Dewey, în cartea „*Cum să gândim*” (1938) evidențiază, spre exemplu, cinci etape principale ale procesului de rezolvare a problemelor:

- recunoașterea existenței unei probleme;
- definirea și descrierea problemei;
- elaborarea alternativelor de rezolvare a problemei pe baza datelor analizate;
- alegerea variantei optime de rezolvare a problemei;
- rezolvarea propriu-zisă a problemei.

Există, desigur, mai multe opinii cu privire la succesiunea procesului de rezolvare a problemelor aplicabilă în asistența socială, dar în toate aceste opinii se subliniază necesitatea implicării active a beneficiarului în rezolvarea propriei probleme la fiecare etapă, asistentul social fiind cel care îl însoțește, îl motivează, îl susține și îl ajută să-și formeze anumite deprinderi. În ultimul timp devin însă tot mai frecvente situațiile când persoanele aflate în nevoie solicită ajutor din partea asistenților sociali, fără a dori să coopereze cu aceștia. Or, agresivitatea, neîncrederea, lipsa dorinței de a coopera sunt câteva din caracteristicile comportamentului beneficiarului contemporan al asistenței sociale. Inevitabil, apare întrebarea: „Ce trebuie să facă un asistent social în asemenea cazuri?”.

Teoria și practica asistenței sociale demonstrează că orice intervenție în rezolvarea problemelor trebuie să înceapă cu **stabilirea relației asistent social – beneficiar**. Indiferent de faptul, dacă beneficiarul solicită singur ajutor sau este contactat de asistentul social, primele întâlniri trebuie să fie orientate spre „construirea unei relații de cooperare”. Succesul acestor întâlniri depinde de un șir de factori de care trebuie să țină cont asistentul social pentru a depăși blocarea relațiilor de cooperare. Este vorba de: crearea unui *mediu (spațiu) comod pentru discuțiile cu beneficiarii; maniera deschisă și prietenoasă în comunicarea asistentului social cu beneficiarul; ascultarea activă și conștientizarea problemei de către beneficiar*.

Desigur, este foarte dificil să găsim modele unice ale intervenției în asistența socială, deoarece toate cazurile diferă unul de altul. Reușita intervenției, după cum s-a spus anterior, va fi însă totdeauna în dependență de profesionismul asistentului social, de capacitatea acestuia de a îmbina cunoștințele din cele mai diverse domenii pentru a lua o decizie adecvată.

În concluzie menționăm că serviciile de asistență socială, având ca obiective majore prevenirea unor procese negative ale căror cost de tratare este mult mai ridicat, reabilitarea capacităților indivizilor de a desfășura o viață normală, mobilizarea resurselor comunităților de suport social al segmentelor de populație vulnerabile, consolidarea solidarității intergeneraționale și interpersonale, contribuie într-o măsură esențială la crearea bunăstării colective, iar, drept urmare, și la menținerea stabilității sociale.

Bibliografie selectivă

1. Bulgaru M. (coord.). Aspecte teoretice și practice ale asistenței sociale. –Chișinău, 2003.
2. Camplong L. Pauvres en France. –Paris: Hatier, 1992.
3. Howe D. Introducere în teoria asistenței sociale. –București, 2001.
4. Neamțu G. (coord.). Tratat de asistență socială. –Iași: Polirom, 2003.
5. Protecția refugiaților. Ghid cu privire la dreptul internațional al refugiaților. –Chișinău: ICNUR, 2001.
6. Zamfir E., Zamfir C. (coordonatori). Politici sociale. România în context european. –București, 1995.

**„SALVAȚI COPIII” MOLDOVA – PARTENER AL
ÎNALTULUI COMISARIAT ONU PENTRU REFUGIAȚI
ÎN IMPLEMENTAREA PROGRAMELOR
DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

Vasile Batcu,
Președinte al ONG
„Salvați Copiii” Moldova

„Salvați Copiii” Moldova este o organizație neguvernamentală, independentă, non-profit, necondiționată politic sau religios care promovează drepturile copilului în Republica Moldova în conformitate cu prevederile Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului. Organizația activează în Republica Moldova din 1992 și este înregistrată la Ministerul Justiției cu nr. 0447 (7 aprilie 1998).

Beneficiarii direcți ai organizației sunt, în primul rând, copiii în situații de risc. În vederea respectării drepturilor copilului, Organizația se bazează pe patru principii stipulate în Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului: non-discriminarea, dreptul la supraviețuire și dezvoltare, interesul superior al copilului și libera exprimare.

Obiectivul fundamental al Organizației „Salvați Copiii” Moldova este implementarea drepturilor copilului stipulate în Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului, precum și sensibilizarea și formarea opiniei publice în legătură cu problemele copiilor și cu nevoile acestora.

Activitățile Organizației sunt direcționate spre ajutorarea copiilor aflați în situații de risc, cum ar fi copiii orfani, copiii abandonați, copiii străzii, refugiații și solicitanții de azil, copiii expuși

abuzului, copii victime ale traficului de ființe umane și copiii expuși celor mai grave forme de exploatare prin muncă.

„Salvați Copiii” Moldova are relații de parteneriat cu diverse organizații și instituții, cum ar fi: Secretariatul Permanent al Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului; Ministerul Educației; Direcția Municipală Chișinău pentru Protecția Drepturilor Copilului; Întitul Comisariat ONU pentru Refugiați (ICNUR); UNICEF; Amici dei Bambini (Italia); Serviciul Social Internațional; Asociația Comunității Papa Giovanni XXIII (Italia); Misiunea OSCE din Republica Moldova; Ambasadele acreditate în Republica Moldova (SUA, Franța, România); Alianța Franceză în Republica Moldova; Kind and Gezing (Belgia); Parohia San Philipo Neri (Brescia, Italia); Fundația SOROS Moldova; Banca Mondială, oficiul din Republica Moldova; UNGA LIV (Suedia); Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Asistență Socială, Sociologie și Filosofie; Centrul Republican de Resurse pentru Asistență Socială (CRRAS) etc.

„Salvați Copiii” Moldova își desfășoară activitățile în următoarele proiecte:

- *Asistență socială pentru copiii solicitanți de azil, refugiați și pentru familiile lor.* În cadrul acestui proiect Organizația acordă asistență socială, medicală și educațională. Programul oferă servicii de care beneficiază comunitatea de refugiați și solicitanții de azil aflați sub protecția Întitului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați. În cadrul programului se oferă produse alimentare, inclusiv copiilor mici lapte, iar persoanele vulnerabile sunt asigurate zilnic cu prânzuri calde; se promovează instruirea preșcolară și școlară a copiilor. Asistentul social oferă consiliere individuală și asistență femeilor și copiilor. Programul promovează la fel activități de reintegrare în comunitatea locală.

- *Implementarea și monitorizarea Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului.* Obiectivele principale ale proiectului rezidă în promovarea drepturilor copiilor. ONG-ul „Salvați Copiii” Moldova este membru al Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului și participant la diferite seminare organizate de către Guvern și ministere.

- *Dezvoltare comunitară.* În cadrul acestui proiect „Salvați Copiii” depune eforturi pentru crearea infrastructurii: instalarea sistemului de încălzire autonomă la un spital local și lansarea proiectului de reconstrucție a școlilor-internat în municipiul Chișinău. De asemenea, proiectul include ca priorități deinstituționalizarea, campania de adopție națională și training-uri pentru tinerele mame.

- *Asistența psihosocială a copiilor străzii.* Casa „Așchiuță” este proiectul-pilot destinat resocializării și reintegrării copiilor abandonți în familia naturală.

- *Asistență socială a victimelor traficului de ființe umane.* Proiectul este elaborat în vederea întoarcerii acasă a minorilor traficați în scopul practicării prostituției sau cerșitului. Proiectul prevede acomodare, educație, instruire profesională, asistență medicală și socială.

Chiar de la începutul activității sale Organizația „Salvați Copiii” Moldova acordă asistență socială copiilor aflați în situații de risc. Acest obiectiv este determinat și de statutul Organizației. În această categorie de copiii au intrat și copiii solicitanți de azil. Familiile ce și-au găsit refugiu în Republica Moldova necesită diferite forme de asistență: socială, medicală, educațională, locativă, financiară etc. „Salvați Copiii” Moldova a venit în ajutorul acestor familii, urmărind în primul rând scopul de a contribui la rezolvarea problemelor ce țin de educație (școală, grădiniță etc.), asistență medicală și socială. Deși

noțiunea de refugiat la început era mai mult atribuită copiilor strămutați din partea stângă a Nistrului pe malul drept, totuși a devenit evident că ea se extinde și asupra copiilor veniți din țările unde bântuie războaiele (din Africa, Asia etc.).

Acest ajutor era limitat și, de regulă, orientat în vederea susținerii copiilor – odihna în taberele de vară, procurarea rechizitelor școlare, a jucăriilor și alt ajutor. Într-o măsură mai mică era susținută și familia – cu produse alimentare, obiecte de uz casnic, haine și încălțăminte. Aceasta a fost prima implicare a Organizației în procesul de asistență a copiilor și a familiilor refugiaților din Republica Moldova. O parte din familii au beneficiat de ajutor privind angajarea în câmpul muncii.

În 1997 în Republica Moldova a fost constituită reprezentanța ICNUR, care a stabilit legături de parteneriat cu „Salvați copiii” Moldova în vederea implementării programelor sociale destinate refugiaților. Astfel, a fost creat un sistem de asistență socială plurispecializată solicitanților de azil.

Acordul de cooperare semnat de către ICNUR cu Guvernul Republicii Moldova în 1998 stipulează principiile privind acordarea protecției și asistenței refugiaților, solicitanților de azil și persoanelor strămutate intern. Activitatea ICNUR are la bază principiile Cartei ONU privind menținerea păcii și securității internaționale, dezvoltarea unor relații de prietenie între națiuni, încurajarea respectului pentru drepturile omului și libertățile lui fundamentale. În eforturile sale de a sprijini refugiații și de a promova soluții pe termen lung pentru problemele lor, ICNUR s-a angajat în parteneriat cu guverne, organizații regionale, organizații internaționale și neguvernamentale.

O dată cu adoptarea Legii cu privire la statutul refugiaților, nr.1286-XV din 25 iulie 2002, deplina responsabilitate pentru

protecția și asistența refugiaților și solicitanților de azil revine statului. Totodată, ținând cont de posibilitățile limitate ale statului, ICNUR contribuie la oferirea de servicii sociale solicitanților de azil și refugiaților, precum și la consolidarea structurilor statale în vederea protecției acestor categorii de persoane.

„Salvați Copiii” Moldova și alte organizații neguvernamentale, ca parteneri implicați în implementarea programelor ICNUR, sprijină eforturile Direcției Principale pentru Refugiați depuse întru rezolvarea problemelor sociale ale refugiaților. Direcția Principală pentru Refugiați are dreptul de a acorda statutul de refugiat, asigură protecția și integrarea acestor persoane în societate, bazându-se pe colaborarea cu organizațiile internaționale și neguvernamentale locale.

ICNUR, având drept funcție de bază monitorizarea sistemului de azil în Republica Moldova, paralel asistă Guvernul în dezvoltarea sistemului de protecție a refugiaților și a solicitanților de azil. ONG-urile active în domeniu depun eforturi majore pentru formarea unor parteneriate cu adevărat viabile între ele, în special cu mass-media, conștientizând potențialul lor enorm de a contribui la consolidarea mutuală a beneficiului public. În prezent, ICNUR oferă asistență juridică, socială și medicală, inclusiv indemnizații și alte forme de ajutor social pentru a asigura persoanelor vulnerabile posibilitatea satisfacerii nevoilor primare, precum ar fi: adăpost, hrană și asistență medicală primară, educație, hrana specială pentru copii până la vârstă de 2 ani, activități extracurriculare etc. Beneficiarii programelor de asistență desfășurate de ICNUR în Moldova sunt: mamele singure, familiile numeroase, persoanele vârstnice, persoanele cu dizabilități etc.

Toate aceste activități susținute de Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați și de către Direcția Principală pentru

Refugiați sunt realizate cu sprijinul activ și contribuția partenerilor implicați în procesul de implementare a programelor ICNUR, printre care: „Salvați Copiii” Moldova, Centrul de Caritate pentru Refugiați, Centrul de Drept al Avocaților.

Actualmente, refugiații și solicitanții de azil au acces la un sistem de protecție și asistență socială pluridimensională și beneficiază de multiple servicii (vezi *Anexa*).

Asistență socială în cadrul sistemului de protecție a refugiaților și a solicitanților de azil este oferită în conformitate cu criteriile elaborate de către Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, ONG-ul „Salvați Copiii” Moldova, Direcția Principală pentru Refugiați și alți parteneri implicați în implementarea programelor ICNUR. Aceste criterii se modifică periodic în baza analizei situației curente din țară și a evoluției sistemului național de protecție a refugiaților și solicitanților de azil, acesta acoperind doar niște standarde minime de subzistență.

În calitate de principii de bază ale asistenței acordate evidențiem următoarele:

- asistența este un serviciu, nu un drept;
- asistența acordată de către Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, Direcția Principală pentru Refugiați și ONG-urile se bazează pe resursele disponibile;
- asistența este limitată în timp;
- asistența este o măsură provizorie întreprinsă până la găsirea soluțiilor durabile;
- asistența se oferă în funcție de necesitățile determinate;
- asistența are la bază principiile comunitare (adică este menită să consolideze capacitatea refugiaților înșiși și a comunităților lor,

bazată pe inițiativă și participarea activă a întregii comunității a refugiaților)¹.

Dintre tipurile de asistență oferită solicitanților de azil și refugiaților menționăm următoarele: cazare (doar pentru nou-veniți); indemnizații lunare de subzistență; consiliere în vederea angajării în câmpul muncii; asistență juridică; servicii de traducere verbală/scrisă; asistență medicală, îndreptare medicală; educație; orientare culturală/dezvoltare a comunităților (adulți); orientare culturală (copii); asistență în vederea obținerii unui loc de trai; asistență materială.

De asistență pot beneficia:

- cei mai nevoiași solicitanți de azil (persoanele care sunt înregistrate la Direcția Principală pentru Refugiați, de exemplu care au solicitat statut de refugiat în Moldova și cărora le-au fost emise scrisori de protecție din partea Direcției Principale pentru Refugiați) și refugiații care pot demonstra că nu au alte surse de întreținere pentru a-și satisface necesitățile vitale;

- cei mai nevoiași solicitanți de azil pot beneficia atât de asistență financiară, cât și de asistență pentru cazare (de exemplu, cazare în Centrul de Recepție).

Nu pot beneficia de asistență:

- persoanele care nu se încadrează în criteriile de eligibilitate pentru protecție internațională în conformitate cu mandatul ICNUR (de exemplu, cei respinși) și cu Legea cu privire la statutul refugiaților;

---

¹ *Refugee Emergencies, A Community-based Approach, Community Services Guidelines*. Second Edition. –May 1996, p.26.

- persoanele care dețin raporturi stabile și de lungă durată pe teritoriul țării gazdă și/sau au ajuns la un nivel minim de integrare;
- persoanele care nu depun suficiente eforturi pentru a-și legaliza șederea pe teritoriul Republicii Moldova sau pentru a se întreține, care refuză să se angajeze și nu depun eforturi pentru a se angaja în câmpul muncii;
- refugiații și solicitanții de azil care au alte surse de existență;
- beneficiarii programului Income Generation, implementat de Comitetul de Solidaritate Internațională în Moldova (CSI Moldova) până la 2003 și cei ai Centrului de Caritate pentru Refugiați sunt eligibili pentru primirea asistenței financiare până la 3 luni după recepționarea grantului cu posibilitatea de reducere a sumei. Durata asistenței financiare poate fi prelungită în circumstanțe speciale, dar nu mai mult de 6 luni;
- cei care nu doresc să colaboreze cu Direcția Principală pentru Refugiați, ICNUR și cu partenerii săi implicați în implementarea programelor ICNUR (de exemplu, nu permit consultanților sociali să viziteze domiciliul lor, părinții care nu permit copiilor lor să frecventeze grădinița/școala).

Mărimea indemnizației care urmează a fi acordată de către ICNUR este stabilită în cadrul proiectului 04/AB/MOL/LS/400 (vezi *Tabelul 1*).

Plățile se efectuează în prima săptămână a fiecărei luni potrivit listei aprobate de Comitetul de asistență (compus din reprezentanți ai ICNUR, „Salvați Copiii” Moldova, Centrul de Caritate pentru Refugiați și Direcția Principală pentru Refugiați) și vor fi eliberate timp de numai trei zile. După trei zile banii se rambursează ICNUR. Nici un partener implicat în implementarea programelor ICNUR nu are dreptul să adopte decizii independente privind efectuarea plăților.

Fiecare din acești parteneri are responsabilitățile sale: „Salvați Copiii” Moldova distribuie indemnizațiile de subzistență; ICNUR examinează posibilitățile de acordare a asistenței de urgență doar la cererea specială a Direcției Principale pentru Refugiați în privința solicitanților de azil nou-veniți; ICNUR și Centrul de Drept al Avocaților acordă asistență refugiaților și solicitanților de azil eligibili pentru repatrierea voluntară, dacă criteriile de eligibilitate sunt îndeplinite.

Tabelul 1

Suma maximală a indemnizațiilor în numerar

#	Numărul solicitanților	%	Suma lunară totală (lei)
1	Solicitantul principal	100	500
2	Solicitantul principal + 1*	175	875
3	Solicitantul principal + 2	250	1250
4	Solicitantul principal + 3	300	1500
5	Solicitantul principal + 4	350	1750
6	Solicitantul principal + 5	400	2000
7	Solicitantul principal + 6	450	2250
8	Solicitantul principal + 7	500	2500

*Soții și copiii adulți care primesc scrisori de protecție individuale și care locuiesc împreună se consideră a fi o familie

Cererile pentru asistență vor fi adresate în formă scrisă organizației „Salvați Copiii” (o copie va fi trimisă la Direcția Principală pentru Refugiați – DPR în limba engleză, română sau rusă). Acestea trebuie să conțină data, numele solicitantului, numărul dosarului, adresa domiciliului, numărul de membri în familie,

informații dacă adulții lucrează, motivele solicitării asistenței etc. Cazurile care necesită asistență socială după înregistrare sunt îndreptate de către DPR la ONG-uri. Colaboratorii organizației „Salvați Copiii” efectuează vizite la domiciliu și prezintă raporturi sociale Comitetului de asistență socială. Informații suplimentare pot fi solicitate de la DPR. „Salvați Copiii” plătește indemnizațiile conform deciziilor luate la ședințele de examinare, care au loc în ultima săptămână a fiecărei luni. Lista persoanelor care vor începe, continua sau înceta să beneficieze de asistență este propusă, discutată și aprobată de către Comitetul de asistență socială în cadrul ședinței lunare de examinare. Apelurile împotriva deciziilor se vor discuta adăugător.

Asistența va fi oferită, în funcție de necesitate, de către Comitetul de asistență pentru fiecare caz aparte. Totuși, asistența generală nu se oferă, de regulă, pe o perioadă mai lungă de 6 luni (cu excepția persoanelor vulnerabile). Persoanele care nu primesc indemnizații pentru subzistență pot fi eligibile pentru ajutoare umanitare suplimentare, dacă acestea sunt disponibile (produse alimentare, articole de igienă, îmbrăcăminte, prânzuri gratuite etc.). Lista beneficiarilor de prânzuri gratuite este întocmită de „Salvați Copiii” la sfârșitul fiecărei luni pentru luna următoare în baza cererilor individuale prezentate. Persoanele care nu se prezintă la prânz de 3 sau mai multe ori fără un motiv întemeiat, precum și cele care nu respectă normele igienice sunt excluse din lista de beneficiari ai prânzurilor gratuite.

Ajutorul privind asigurarea cu spațiu locativ îl primesc doar persoanele nou-venite care sunt cazate în Centrul de Recepție. Cazarea în Centrul de Recepție (amplasat în Chișinău, în apropierea aeroportului) se oferă gratuit de către DPR. Deciziile privind eligibilitatea solicitanților de azil pentru cazare trebuie să fie aprobate

de ICNUR, dat fiind că celelalte tipuri de asistență, disponibile în Centrul de Recepție, sunt finanțate de ICNUR. Mamele singure cu copii și familiile cu 3 sau mai mulți copii (din afara Centrului de Recepție) pot fi eligibile pentru asigurarea cu spațiu locativ, pentru o perioadă de până la 4 luni (iarna), plata pentru chirie fiind de până la 800 lei moldovenești pe lună. Beneficiarul poartă responsabilitatea pentru selectarea unei locuințe la un preț accesibil. Acesta poate fi ajutat de „Salvați Copiii” (de asistentul pentru cazare prin cumul), care poate asigura ca plata pentru chirie să fie relativ mică în urma unei negocieri sau a unui sondaj de piață. Persoanele, care sunt eligibile pentru asigurarea cu spațiu locativ, vor fi incluse în lista de așteptare. Locuințele pot fi vizitate de personalul organizației „Salvați Copiii”. Nici o datorie (de exemplu, plata pentru convorbiri telefonice, serviciile comunale) nu va fi plătită de ICNUR. Beneficiarii sunt responsabili să folosească indemnizațiile doar pentru achitarea chiriei; de asemenea, ei trebuie să informeze fără întârziere „Salvați Copiii” despre orice schimbare a adresei de domiciliu.

Pachetele de produse alimentare sunt distribuite de „Salvați Copiii” lunar solicitanților de azil cazați în Centrul de Recepție și o dată în 2-3 luni refugiaților și solicitanților de azil vulnerabili care locuiesc în afara Centrului de Recepție. Solicitanții de azil cazați în Centrul de Recepție au opțiunea de a lua bani în loc de pachete de produse alimentare.

Asistența acordată copiilor și femeilor include:

- *instruire* (grădinițe și școli): plățile pentru grădiniță vor fi achitate în cadrul programului gestionat de „Salvați Copiii”. Copiii care vor frecventa sistematic școala vor primi rechizite școlare, iar școlile frecventate de copiii refugiați vor primi sume mici bănești nerambursabile pentru alte necesități educaționale ale acestora;

- *activități culturale, educaționale și recreative* (de exemplu, excursii la grădina zoologică, locuri istorice, circ, concursuri, ore de limbă română și engleză) pentru copii și femei.

Asistența medicală este acordată în cadrul programului gestionat de „Salvați Copiii” și/sau de Centrul de Recepție. Medicul angajat prin cumul la „Salvați Copiii” oferă asistență medicală și farmaceutică de urgență în cazurile cu boli acute sau de acutizare a bolilor cronice; se va acorda atenție sporită cazurilor cu boli care pun în pericol viața pacientului, fie sănătatea sau viața persoanelor cu care contactează pacientul. „Salvați Copiii” scrie îndreptări, în limitele fondurilor disponibile, pentru tratament medical specializat la spitalele care colaborează cu ICNUR și cu „Salvați Copiii” în baza unor acorduri. Bani pentru medicamente, analize medicale sau tratament, care au fost achitați din cont propriu, nu sunt rambursați, cu excepția cazurilor care sunt aprobate din timp de medicul de la „Salvați Copiii”. Plățile pentru investigații paraclinice fără prescripții medicale concrete, pentru masaj igienic, preparate homeopate, lucrări ortodontice și alte operațiuni cosmetice nu vor fi acceptate.

Lecțiile de limbă română, activitățile pentru generarea veniturilor și serviciile pentru dezvoltarea comunității, precum sunt lecțiile de calculator, cercurile de ceramică, cusut și împletit, cinema, serviciile de spălare a rufelor (organizate de Centrul de Caritate pentru Refugiați) sunt accesibile tuturor pentru a facilita integrarea lor socială. Mai mult decât atât, toți solicitanții de azil și refugiații au acces la sala sportivă, la un cămin temporar de urgență pe un termen de până la 3 zile.

Solicitanții de azil care au fost respinși de ICNUR până la anul 2003, dar care la moment sunt înregistrați de DPR, nu sunt eligibili pentru indemnizații. În așa cazuri ei trebuie să trimită cererile lor de asistență la DPR. Solicitanții de azil și refugiații care au primit

asistență pentru repatrierea voluntară, dar care la moment sunt la evidența DPR, nu mai sunt eligibili pentru asistență.

Sistemul de asistență socială asigură refugiaților și solicitanților de azil posibilitatea de a se stabili și a se integra în Republica Moldova având aceleași drepturi ca și cetățenii Republicii Moldova (cu unica excepție de a fi ales și a alege), fiind asigurați cu un minimum necesar pentru existență ca și cetățenii Republicii Moldova.

Totodată, evidențiem și problemele cu care se confruntă refugiații și solicitanții de azil în țara noastră în ce privește adaptarea și integrarea lor în societate. În primul rând, fiind departe de țara lor de origine, de cultura lor, de tradițiile ce țin de educație, religie, adaptarea la noile condiții necesită timp. Această perioadă poate fi destul de îndelungată și anevoioasă. Necunoașterea limbii le provoacă piedici suplimentare în comunicare și orientare. Deseori devin victime ale agresiunii, ale manifestărilor de naționalism etnic. De multe ori refugiații și solicitanții de azil nu au posibilitatea să se folosească de sistemul medical, deoarece nu dispun de polițe de asigurare. Lipsa documentelor necesare ori imposibilitatea de a restabili documentele originale (de exemplu, a expirat termenul de valabilitate a pașapoartelor naționale, nu se întreține legătura cu țara de origine) determină faptul că în dese cazuri refugiații și solicitanții de azil nu pot înregistra căsătorii mixte.

De asemenea, la acest capitol e necesar a menționa incapacitatea și nedorința numeroaselor persoane ce au solicitat azil de a se integra în societatea locală. Explicația este că pentru aceste persoane Republica Moldova reprezintă doar țara de tranzit, de aceea și nu doresc integrarea. Aceste persoane fac presiuni (prin diferite mijloace) pentru a fi trimiși într-o țară din Apus cu un sistem de protecție socială din partea statului mai avansat. Unora li se acordă statutul de refugiat,

dar, oricum, ei nu pot fi trimiși în țara lor de origine – atât din motive financiare, cât și din alte motive. În acest context menționăm necesitatea perfecționării și modificării legislației naționale în vigoare privind refugiații și solicitanții de azil.

Anexă

Sistemul de protecție și asistență socială a refugiaților și a solicitanților de azil

Domeniu de activitate	Servicii prestate	Sursa de finanțare
Cazare*	Direcția Principală pentru Refugiați (DPR) oferă: <ul style="list-style-type: none"> • cazare gratuită solicitanților de azil care au sosit recent în Centrul de Recepție (amplasat în Chișinău); • decizii privind eligibilitatea solicitanților de azil pentru cazare, care trebuie să fie aprobate de ICNUR, deoarece celelalte tipuri de asistență, disponibile în Centrul de Recepție, sunt finanțate de ICNUR.	Statul
Indemnizații de subzistență	„Salvați Copiii” (SC) oferă: <ul style="list-style-type: none"> • indemnizație lunară în valoare de 500 lei pe lună pentru persoană – se oferă refugiaților și solicitanților de azil care au sosit recent (pentru produse alimentare și igienice, transport și toate celelalte necesități timp de până la 6 luni); • indemnizații lunare (oferite timp de 6 luni) pentru persoanele vulnerabile (fiecare caz urmând a fi discutat individual de Comitetul de asistență socială, compus din reprezentanții ICNUR, „Salvați Copiii” Moldova, Centrul de Caritate pentru Refugiați și Direcția Principală pentru Refugiați).	ICNUR

Domeniu de activitate	Servicii prestate	Sursa de finanțare
Consiliere în vederea angajării în câmpul muncii	<p>Direcția Principală pentru Refugiați</p> <ul style="list-style-type: none"> • este responsabilă pentru asigurarea dreptului la muncă al solicitanților de azil aflați în procedură pe o perioadă mai mare de 6 luni; • lucrătorii sociali ai Direcției Principale pentru Refugiați vor facilita procesul de angajare a solicitanților de azil în câmpul muncii prin intermediul consilierii pentru angajarea în câmpul muncii și furnizării informațiilor despre ofertele de muncă. 	Statul
	<p>„Salvați Copiii” oferă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • consiliere suplimentară pentru angajarea în câmpul muncii a solicitanților de azil aflați în procedură pe o perioadă mai mare de 6 luni. 	ICNUR
Asistență juridică	<p>Centrul de Drept al Avocaților (CDA) oferă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • consultații juridice pe parcursul procedurii de determinare a statutului de refugiat (DPR); • asistență juridică la contestarea deciziilor negative în Consiliul pentru Refugiați; • reprezentare juridică în instanța de judecată, de către avocat; • consilierea solicitanților de azil, care au obținut refuz final, privind mijloacele ulterioare de apărare legală și/sau repatrierea voluntară în țara de origine. 	ICNUR
Servicii de traducere verbală /scrisă	<p>Direcția Principală pentru Refugiați oferă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • traduceri la înregistrare; • traduceri la interviu; • traduceri la documentare scrisă. 	ICNUR
Asistență medicală, îndreptare medicală	<p>Direcția Principală pentru Refugiați oferă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • consultații de asistență medicală primară, se oferă medicamente și articole medicale de bază (Centrul de Recepție al Direcției Principale pentru Refugiați dispune de un medic); 	Statul

Domeniu de activitate	Servicii prestate	Sursa de finanțare
	<ul style="list-style-type: none"> • cazurile de urgență sunt îndreptate la spitalele de stat. <p>„Salvați Copiii” oferă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • acoperirea deficiențelor asistenței de stat în cazul deficitului de medicamente, articole medicale la DPR sau indisponibilității medicului angajat de DPR; • angajează un medic cu program parțial de muncă, care oferă servicii de consultare și tratament, eliberează îndreptări pentru asistență medicală specializată, spitalizare (în cazuri de urgență) și investigații, prescripții de medicamente și ochelari de corectare a vederii; • distribuirea articolelor de igienă pentru femei și fete (trimestrial); • imunizare (inclusiv vaccinare), la solicitare. 	<p></p> <p>ICNUR</p>
Educație	<p>Direcția Principală pentru Refugiați</p> <ul style="list-style-type: none"> • în baza Hotărârii Ministerului Educației din 17.11.1999 și a Legii cu privire la statutul refugiaților, copiii solicitanților de azil beneficiază de acces egal la educație în Republica Moldova; • prin intermediul monitorizării continue, DPR asigură aplicarea și respectarea legislației de către instituțiile educaționale de stat <p>„Salvați Copiii” oferă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • asistență la înrolarea copiilor solicitanților de azil în școlile primare și medii; • granturi mici oferite o dată în an școlilor primare și medii, frecventate de copiii solicitanților de azil; • rechizite școlare distribuite o dată în an copiilor solicitanților de azil care frecventează școlile; • asistență la înrolarea copiilor solicitanților de azil în grădinițe de copii; • achitarea taxelor lunare pentru grădinițele frecventate de copiii solicitanților de azil; 	<p>Statul</p> <p>ICNUR</p>

Domeniu de activitate	Servicii prestate	Sursa de finanțare
	<ul style="list-style-type: none"> • granturi mici oferite o dată în an grădinițelor frecventate de copiii solicitanților de azil. 	
Orientare culturală /dezvoltare a comunităților (adulți)	<p>Centrul de Caritate pentru Refugiați (CCR) oferă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • acces la clasele de calculatoare și serviciile Internet; • cursuri de limbă română pentru adulți; • ședințe în grupuri despre societatea moldavă și istoria Moldovei, despre tradițiile din țările de origine; • acces la rețeaua organizațiilor din Moldova; • prezentări video (desene animate, filme documentare și artistice); • acțiuni culturale cu bucate, vestimentație și tradiții din țările de origine; • activități sportive (de exemplu, șah, dame, domino, fotbal, volei); • celebrarea comună a evenimentelor relevante (de exemplu, Ziua Internațională a Femeilor; Anul Nou; Sfintele Paști, sărbătorile musulmane – Eid-Al Fiter și Eid-Al Ad’ha etc.); • cercuri pentru dezvoltarea abilităților în domeniul activităților de creație tradiționale (de exemplu, cursuri de croitorie, de olărie); • servicii de frizerie pentru bărbați; • servicii de spălare a rufelor în mașini de uz casnic. 	ICNUR
Orientare culturală (copii)	<p>Centrul de Caritate pentru Refugiați și „Salvați Copiii” oferă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • acțiuni speciale pentru celebrarea Zilei Refugiaților (CCR), Zilei Copiilor, Crăciunului /Anului Nou cu cadouri, după caz; • cursuri de limbă română pentru copii (CCR); • acces la serviciile camerei pentru copii din incinta CCR; 	ICNUR

Domeniu de activitate	Servicii prestate	Sursa de finanțare
	<ul style="list-style-type: none"> • lecții de desen /pictură /muzică /limbă engleză (CCR); • acces la clasele de calculatoare, la prezentările video (CCR); • excursii, călătorii (CCR și SC); • tabăra de vară (SC). 	
Consilieri socială	<p>„Salvați Copiii” oferă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • consultații, recomandări, îndrumări și îndreptări sociale pentru diverse tipuri de asistență materială. 	ICNUR
Asistență în vederea obținerii unui loc de trai	<p>„Salvați Copiii” și Centrul de Caritate pentru Refugiați asigură:</p> <ul style="list-style-type: none"> • asistentul în materii de cazare cu program parțial de muncă, angajat de „Salvați Copiii”, oferă consultații și asistență solicitanților de azil care doresc să-și găsească o locuință la preț accesibil în afara Centrului de Recepție. 	ICNUR
Asistență materială ocazională	<p>„Salvați Copiii” oferă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • articole de uz casnic, articole de igienă /detergenți, îmbrăcăminte, produse alimentare. 	Diverse

*Potrivit legislației naționale:

- *determinarea statutului de refugiat se efectuează de Direcția Principală pentru Refugiați;*
- *Centrul de Recepție este administrat de Direcția Principală pentru Refugiați;*
- *angajarea în câmpul muncii /dreptul la muncă este asigurat de Direcția Principală pentru Refugiați.*

Bibliografie selectivă

1. *Refugee Emergencies, A Community-based Approach, Community Services Guidelines.* Second Edition. –May 1996.

**VALORI, NORME ȘI CONSIDERAȚII ETICE
ÎN PRACTICA ASISTENȚEI SOCIALE
A REFUGIAȚILOR**

Marcela Dilion,
doctor în sociologie, conferențiar
Catedra Asistență Socială, USM

Valorile reprezintă expresia unor preferințe și credințe colective, dar în același timp și al unor orientări fundamentale și principii generale. Astfel, în orice tip de societate, determinarea acțiunilor se realizează în funcție de reprezentarea aspirațiilor și se manifestă prin valori colective. Organizate și ordonate sistematic, aceste valori generează un „ansamblu de variabile independente”. Pentru a se face distincția dintre valorile individuale și valorile de grup, ultimele au fost numite orientări valorice, care, la rândul lor, se împart în orientări dominante (categorii mari de valori) și orientări variante (se diferențiază în funcție de rol, clasă socială, etnie). Astfel, orientările valorice dominante reprezintă un pattern universal al orientărilor valorice umane. Valorile determină profund existența umană și calitatea vieții; prin natura sa valoarea neagă indiferența, atrage și modelează un concept despre instruire și cultivare, la fel despre satisfacerea cerințelor umane prin practici și competențe durabile.

În literatura de specialitate nu s-a ajuns la un consens în ceea ce privește definiția noțiunii de „valoare”. Abordările privind conceptul de valoare sunt multiple. Petre Andrei definește valoarea ca o relație funcțională între obiect și subiect. Fenomenul valorii e un sentiment ce întovărășește o judecată și care caută să concretizeze obiectul său

în forma unui scop¹. Howard Becker susține că valorile reprezintă orice obiect al oricărei nevoi. N.Kallos și A.Ross menționează că valorile sunt acele lucruri, relații, fenomene create prin activitatea socială a oamenilor, în care se obiectivează forțele subiective ale esenței sociale a omului, care contribuie la progresul societății, la afirmarea și dezvoltarea personalității umane, fiind ca atare apreciate, dorite și promovate de forțele sociale progresiste. Clyde Kluckhohn susține că o valoare este o concepție explicită sau implicită, caracteristică unui individ sau unui grup de indivizi asupra dezirabilului, concepție care influențează selecția între modurile, mijloacele și scopurile disponibile ale acțiunii. Nicholas Reschers menționează că o valoare reprezintă un slogan capabil să determine raționalizarea acțiunii umane, conținând în sine un impuls pozitiv spre o stare de lucruri².

Valoarea ca noțiune are numeroase abordări filosofice, economice, matematice, lingvistice, sociologice etc. Unanim este însă acceptat că valorile sunt variabile de la o societate la alta și de-a lungul istoriei unei societăți. Unele valori sunt de neclintit din conștiința oamenilor – valorile general umane, altele își pierd semnificațiile. Unele necesită o schimbare radicală pentru a se putea încadra și face față cerințelor realității sociale. Societatea modernă se bazează pe sistemul valorilor liberale ce orientează activitățile oamenilor și determină reușita acțiunii lor.

J.-P.Sartre menționa că nevoia selecționează obiectivul, dar nu-l constituie ca valoare. El este în valoare doar dacă individul, prin dorința lui, realizează că este un obiect dorit pentru colectivitatea din care face parte; altfel spus, dacă dorința individuală se reprezintă ca

---

¹ Andrei P. *Sociologie generală*. – Iași, 1999, p.27.

² Mureșan V. *Valorile și criteriile eficienței*. – București, 1989, p.112.

bun social și este acceptat de restul colectivității. Astfel, valorile apar ca rezultat al interacțiunii mai mult sau mai puțin conflictuale dintre indivizi și modul lor de viață, experiența și activitățile umane ce se răsfrâng în conștiința și memoria socială.

Conștiința și memoria socială sunt factori importanți în înțelegerea faptelor din trecutul unui popor, perceperea actualității comportamentale în situații concret determinate și analiza acestora permite o prognoză a societății în viitor. Anume prin „cercetarea” conștiinței și memoriei sociale putem avea o reprezentare a normelor și valorilor existente într-o societate. Conștiința se formează și devine în raport cu realitatea obiectivă, care în ultimă instanță îi modelează configurația. Conștiința, ca factor explicativ determinant, constituie baza analizei mecanismelor cognitive și de comunicare implicate în interacțiunea actorilor sociali; anume astfel se încearcă să se explice constituirea și procesualitatea vieții sociale. Conștiința socială este un produs colectiv ce exprimă particularitățile organizării sociale dintr-o perioadă istorică dată. Ea intervine în explicarea fenomenelor sociale. Conștientizarea individuală nu coincide însă cu cea socială, ci este o modalitate de trecere de la una la alta ca urmare a intervenției relațiilor sociale. Modul specific și interdependent în care conținutul conștiinței contribuie la generarea și cristalizarea fenomenelor sociale trebuie studiat în dependență de contextul social existent, de momentul concret al faptului social. Formarea conștiinței s-a constatat că este o acțiune influențată de cunoașterea socială, de interacțiunea cu alți subiecți și cu valorile societății date. Conștiința individuală, deși are o coerență interioară, este marcată de valori, norme, fapte cu care individul a venit în contact în experiența sa de viață. Gândirea socială este orientată practic, constituind un ghid de acțiune, generează reguli, competențe, moduri de interpretare, dirijează „atenția selectivă” a individului. Memoria este un proces de

prezentare subiectivă a informației, nu depozitarea redusă a unor imagini – „copii ale evenimentelor prezentate”. Memoria socială este elaborată de către mediul social și cultural, în contextul istoric și politic. Societatea produce percepții fundamentale, iar indivizii, prin relațiile ce le stabilesc între ei, prin schimbul de idei și mecanismele de transmisie socială, fac ca amintirile să fie împărtășite și de către alții. Uneori, prezentul este invocat de o memorie socială construită într-un alt context social, interior, transmisă și fixată adânc de o prestație fragilă, încă neacceptată în memoria colectivă. Anumite scheme cognitive de bază s-au fixat și s-au transmis chiar și după anii de schimbare a regimului politic. Consecințele se observă, pot fi urmărite în comportamentul cotidian al persoanelor. Actualizarea conștientă face evenimentul vechi imposibil de depășit, ajungând în final să supună prezentul trecutului.

Marc Blach, istoric francez, consideră că „fiecare epocă reconstruiește trecutul în funcție de interesele ei proprii”. După fiecare schimbare socială radicală puterea politică instaurată încearcă să reorganizeze memoria prin ștergerea reperelor vechi.

Din perspectiva practicii în domeniul asistenței sociale a persoanelor refugiate, valorile reprezintă, alături de teorii, modele de intervenție și de acordare a ajutorului, fundamente ale acestei profesii, dar și instrumente de selectare a informațiilor pe baza cărora se elaborează planul de intervenție și modalitatea de acțiune în vederea soluționării cazului. În acest context, putem spune că valorile profesionale ghidează practica, fiind adevărate puncte de reper, deoarece ele sunt abstracții rezultate din fluxul nemijlocit al experienței persoanei. De aceea, valorile au o încărcătură afectivă, generând mobilizarea în sensul respectării lor. În același timp, valorile reprezintă criterii în funcție de care se stabilesc obiectivele intervenției situate în cadrul sistemului global al credințelor unei

persoane. Important de reținut este faptul că, existând într-un context sociocultural extins, asistența socială a persoanelor refugiate trebuie să identifice și să operaționalizeze valorile specifice societății pentru a-și realiza funcțiile specifice. Din această perspectivă există două valori care pot fi considerate ca reprezentând premise ale practicii asistenței sociale a persoanelor refugiate: *crediința în unicitatea și demnitatea persoanei asistate; credința în autodeterminarea persoanei asistate*. Crediința în unicitatea și demnitatea persoanei s-a fundamentat în baza psihologiei umanistice. Conform acestui curent, se propune o psihologie a ființei, fundamentată de Abraham Maslow, care, după cum susține el, se ocupă cu dezvoltarea valorilor cruciale pentru om și cu dezvoltarea celei mai bune potențialități ale lui. Astfel, în viziunea psihologilor umaniști, acceptarea existenței umane în întreaga sa unicitate nu reprezintă o exigență pur etică, ci o concluzie generală a viziunii pe care o propun asupra omului. Accentuând ideea de totalitate, de sistem deschis, constituit și în continuă constituire în condiții concrete, orientat către o dezvoltare care nu este uniliniar predeterminată, ci mai degrabă reprezintă actualizarea unei pluralități și potențialități, omul apare nu atât ca un caz particular al unei realități genetice, cât ca o ființă unică ce trebuie înțeleasă în ea însăși. Gânditorul german Im.Kant consideră ființele umane ca fiind scopuri în sine și, prin urmare, acestea nu pot fi tratate ca obiecte sau ca mijloace în vederea atingerii altor scopuri. În acest context, ținând seama de rolurile și funcțiile asistenței sociale, rezultă cerința respectării demnității și unicității persoanei aflate în dificultate.

Respectul demnității prin individualizare presupune realizarea unui echilibru între necesitatea de a trata persoanele asistate ca individualități și nevoia de clasificare. În procesul cunoașterii, clasificarea are un rol deosebit de important, deoarece permite

regruparea într-un anumit număr de clase a elementelor care prezintă unul sau mai multe caractere comune. Cu alte cuvinte, clasificarea are ca scop organizarea unor procese ori fenomene în funcție de trăsăturile lor comune. Însă, în momentul în care aceste clasificări sunt aplicate oamenilor apare riscul etichetării. În cazul persoanelor refugiate etichetarea este deseori utilizată de populația băștinașă. Totodată, utilizarea clasificărilor în procesul de acordare a asistenței sociale poate avea efecte negative în ceea ce privește modul de abordare a cazului din perspectiva asistentului social. Activitatea acestuia poate avea un caracter schematic, stereotip. Așa se explică necesitatea evitării clasificărilor în practica asistenței sociale și importanța acordării unei atenții deosebite individualității persoanei asistate.

O altă modalitate de operaționalizare a credinței în demnitatea și unicitatea persoanei asistate constă în ***respectarea demnității persoanei asistate prin participare***. Din acest punct de vedere, participarea persoanei refugiate la luarea deciziilor satisface nevoia umană de implicare și integrare, asigură securitatea afectivă și de apartenență, un mod de a fi și de a se identifica cu acel univers de viață care conferă sens și orientare existenței individuale și sociale. În același timp, demnitatea persoanei refugiate nu poate fi apărată și respectată decât în măsura în care ea participă la luarea deciziilor ce o afectează. Implicată în procesul de rezolvare a problemelor, persoana refugiată se simte valorizată și conștientizează faptul că poate depăși starea de dificultate acționând asupra cauzelor. Din această perspectivă, asistența socială are un mod diferit de abordare a problemelor decât alte profesii, unde deciziile sunt luate de specialiști, iar persoana refugiată trebuie să se conformeze. O altă cale de asigurare a participării solicitantului de ajutor este deplasarea accentului de pe nevoi pe dorințe. Adesea, când se vorbește despre

nevoie, se are în vedere nevoia normativă, adică punctul de vedere al unor specialiști referitor la aceea ce se consideră adecvat într-un anumit context. Conceptul de “dorințe” este mai potrivit, întrucât desemnează un eveniment cognitiv-afectiv, relativ la ceea ce este dezirabil și a cărui absență generează un sentiment de tensiune. În acest mod se asigură condițiile pentru motivarea solicitantului de azil sau a persoanei refugiate. Trebuie de reținut că demersul satisfacerii dorințelor trebuie realizat astfel încât să se respecte libertățile umane.

Respectul demnității prin responsabilizare și răspundere are în vedere concepția potrivit căreia persoanele refugiate sunt considerate responsabile pentru gândurile, acțiunile și comportamentele lor. Toate acestea contribuie la favorizarea condițiilor în care demnitatea persoanei este intensificată. Relația de parteneriat care se stabilește între asistentul social și beneficiar conduce la promovarea respectării demnității prin responsabilizare. Parteneriatul constă în așteptările legitime pe care fiecare parte le are față de cealaltă. De exemplu, dacă un asistent social nu respectă cele stabilite de comun acord cu persoana refugiată, se poate considera că a încălcat principiul responsabilității. În același timp, există situații când pot apărea neconcordanțe între părți în ceea ce privește așteptările și faptele uneia din acestea. În astfel de situații, asistentul social sau persoana asistată ale cărei acțiuni nu corespund cu așteptările celeilalte este răspunzătoare de modul de desfășurare a intervenției. Într-un astfel de context, este necesară utilizarea unor tehnici în vederea abordării directe a concordanțelor; este vorba în special despre tehnica discuției logice (reprezintă acea tehnică ce-și propune dezvoltarea capacității persoanei refugiate de a gândi în mod obiectiv asupra situației în vederea identificării priorităților și a modalităților de acțiune în soluționarea cazurilor) și despre cea a confruntării (prin confruntare nu se urmărește criticarea beneficiarului

sau a cauzelor care au generat astfel de comportamente, ci doar conștientizarea acestora și găsierea unor alternative de comportament și acțiune).

Respectul demnității prin utilizarea calităților pozitive ale persoanei refugiate reprezintă adevărata forță pe care asistentul social trebuie să-și fundamenteze planul de intervenție. Această valoare este preluată din postulatele psihologiei umaniste și constă în deplasarea accentului de la partea anormală, bolnavă, la cea sănătoasă a omului; psihologia umanistă avansează ideea că este cazul ca știința să se ocupe și de cealaltă față a medaliei: de omul sănătos, de forțele sale pozitive, constructive. Metodologia oferită trebuie să fie completă. Pe lângă cele necesare vindecării trebuie construite instrumentele creșterii, dezvoltării și afirmării umane. Având în vedere faptul că obiectivul intervenției asistenței sociale este de a-i sprijini pe cei aflați în dificultate, concentrarea atenției / intervenției doar asupra problemelor negative poate genera riscul abordării doar a deficiențelor, a aspectelor nevralgice, neglijându-se astfel calitățile pozitive ale beneficiarului. De multe ori acest potențial pozitiv reprezintă resursele persoanei asistate cu ajutorul cărora se poate elabora un plan de intervenție pragmatică în vederea evitării neconcordanțelor dintre așteptări și fapte. În același timp, conștientizarea de către persoana asistată a potențialului pozitiv pe care îl are conduce la creșterea încrederii în propriile forțe, la activarea acelor mecanisme cu care ulterior ea poate face față situațiilor problematice. Acordarea unei atenții deosebite potențialului pozitiv implică, prin urmare, o diminuare considerabilă a dependenței față de suportul oferit. Pe de altă parte, nu pot fi neglijate nici aspectele deficitare, cauzele negative cu care se confruntă persoana, deoarece tocmai acest context a favorizat apariția situației de criză. Din acest punct de vedere, atenția trebuie să se concentreze pe

identificarea, înregistrarea, antrenarea și utilizarea practică a ceea ce este pozitiv, viabil, atât la nivelul persoanei asistate, cât și la nivelul mediului din care provine.

Bazându-se pe respectarea demnității și unicității umane, pe individualizare / particularizare, astfel încât să fie evitate etichetările, și acordându-se atenție potențialului pozitiv (prin responsabilizare, participare), deci activării în vederea valorizării – atât a beneficiarului, cât și a resurselor de care el dispune, intervenția se caracterizează printr-o comunicare deschisă și sinceră. Astfel, **respectul demnității prin comunicare** reprezintă o altă modalitate prin care este operaționalizată credința în unicitatea și demnitatea persoanei asistate. Din această perspectivă asistentul social trebuie în permanență să fie conștient de mesajele pe care le transmite beneficiarilor în vederea respectării demnității lor. De aceea practicantului îi revine sarcina de a stabili un climat deschis, cooperant, fundamentat pe ascultarea activă de către asistentul social a mesajelor transmise de beneficiar, iar, pe de altă parte, persoana asistată este încurajată. Un rol aparte în munca socială cu persoanele refugiate îl are translatorul care facilitează comunicarea.

Modelul profesiei de asistent social propune criterii și standarde ce trebuie îndeplinite dacă se dorește ca asistentul social să dobândească un statut profesional. Dar, pentru aceasta este necesar ca asistentul social să dobândească o percepție limpede despre rolul, status-ul său. Conturarea unui *model profesional* al asistenței sociale a parcurs două etape istorice¹:

- *modelul metodă și competență*, aplicat în Statele Unite ale Americii la începuturile asistenței sociale, care s-a bazat pe structura practicii de asistență socială în funcție de specificul

---

¹ Neamțu G. (coord.) *Tratat de asistență socială*. –Iași: Polirom, 2003, pag.34.

activității practicienilor. În schimb, conceptualizarea practicii identifică trei metode ca entități separate: studiul de caz, lucrurile cu grupurile și munca în comunitate. Practicienii își exprimau competența prin însușirea unei metode specifice, iar în universități curriculumul oferea (și cerea) concentrarea pe o singură metodă. Totodată, acest model pledează pentru asistența socială individualizată, care este tipică pentru persoanele refugiate.

- *modelul profesional* se întemeiază pe un corp de principii teoretice, etice și tehnice, transferat studenților și practicienilor prin canale educaționale, sub forma unor generalizări și principii. Acțiunile practicianului sunt ghidate de aceste generalizări și principii, pe care el le aplică situațiilor particulare din practică. În acest caz, intervenția asistentului social este plasată în interiorul cadrului de referință socială generală și este conștient ghidată de valorile, cunoștințele și tehnicile definite în linii generale ale întregii profesii.

Modelele prezentate iau în considerare conceptul de practică în două ipostaze: cel al lucrătorului individual și cel al profesiei. Aceste două perspective trebuie privite congruent, deoarece mulți asistenți sociali au arătat că practica unui lucrător competent este mai eficientă dacă se bazează pe un corp sistematic de cunoștințe și valori, întrucât teoria mărește quantumul de libertate a profesionistului.

Trebuie deci să remarcăm importanța deosebită a valorilor în cadrul procesului de profesionalizare a asistentului social, precum și în cadrul menținerii standardelor de practică și stabilirii normelor deontologice ale asistenților sociali în munca socială cu refugiații.

Valorile reprezintă baza asistenței sociale, întrucât aici se configurează limitele asistenței sociale ca profesie.

Profesia de asistent social își construiește sistemul de valori plecând de la respectarea demnității și integrității ființei umane. Ca valori profesionale fundamentale în asistența socială a refugiaților sunt următoarele:

- respectarea drepturilor fundamentale ale omului, ceea ce înseamnă că toți oamenii, inclusiv minoritățile etnice, trebuie să aibă acces egal la resursele de realizare a scopurilor și aspirațiilor;

- dezvoltarea și promovarea responsabilității sociale, în sensul că toate persoanele trebuie să-și adapteze necesitățile la exigențele mediului social;

- promovarea libertăților individuale, adică acceptarea faptului că umanitatea se prezintă într-o diversitate multiplă și respectarea dreptului de a face propriile alegeri în vederea autodezvoltării;

- sprijinirea autodeterminării pentru persoanele ce doresc să-și construiască propriul drum, dar ale căror resurse sunt insuficiente.

Z. Butrym clasifică, la rândul său, valorile fundamentale pe care se bazează asistența socială:

- respectul pentru persoană;
- încrederea în natura socială a omului privit drept creatură unică ce depinde de alți oameni în îndeplinirea unicității sale;
- încrederea în capacitatea umană de schimbare, creștere și îmbunătățire.

Plecând de la respectarea acestor valori, în exercitarea practică a activității de asistență socială adresată solicitanților de azil și persoanelor refugiate au fost instaurate câteva principii:

- principiul individualizării, adică recunoașterea faptului că fiecare beneficiar este unic și trebuie tratat cu respect și considerație;
- principiul exprimării, inclusiv prin sentimente și utilizarea acestora ca resurse de dezvoltare a beneficiarului;
- principiul implicării emoționale controlate și utilizarea stărilor emoționale proprii în interesul celuilalt;
- principiul acceptării necondiționate a drepturilor celorlalți;
- principiul atitudinii nediscriminatorii și eliminarea evaluării negative;
- principiul acceptării, autodeterminării și respectarea opțiunii beneficiarului;
- principiul confidențialității și păstrarea cu rigoare a secretului informațiilor obținute cu privire la beneficiar.

Printre situațiile de risc în care sunt angajați deseori asistenții sociali se află și aceea în care binele individului este în conflict cu binele celorlalți și în care se pune în cauză adoptarea unei soluții optime. M.W.Pumphrey susține că angajamentul asistenței sociale, deopotrivă față de binele individual și față de cel general, cere o anumită capacitate de a găsi echilibrul între ele. În ambele cazuri însă se are în vedere bunăstarea fiecărui cetățean, asistența socială plasând persoana umană în centrul preocupărilor sale, deci și în centrul sistemului său de valori.

Asistenții sociali trebuie să-și asume răspunderea pentru consecințele acțiunilor lor, la fel ca profesioniștii din alte domenii, însă au și responsabilități adiționale, impuse în virtutea faptului că sunt asistenți sociali. De aceea, ei trebuie să manifeste precauții în plus atunci când își îndeplinesc obligațiile profesionale. Aceste responsabilități adiționale își au izvorul în principiile etice generale

ale asistenței sociale. Pentru N.Timms, aceste principii sunt: să respecti clientul; să îl accepti pentru *el însuși*; să nu-l condamni; să confirmi dreptul *lui* la autodeterminare; să respecti încrederea *lui*.

Profesia de asistent social acceptă responsabilitatea de a încuraja și a facilita autorealizarea persoanei individual, cu respectarea intereselor celorlalți. În literatura de asistență socială respectul pentru persoană este abordat atât ca valoare etică fundamentală, cât și ca principiu moral.

R.Plan a reușit să contureze locul acestei valori în asistența socială. Aceasta întrucât cele trei concepte – autodeterminare, acceptare și individualizare – sunt, de fapt, trei deducții din conceptul de respect pentru persoană. Ele sunt deducții din acest concept în sensul că sunt parte a înțelesului său. Respectul pentru persoană este din această perspectivă valoarea fundamentală a asistenței sociale.

F.P.Biestek și C.Gehrig susțin că profesia de asistent social alege ca valoare supremă **demnitatea și valoarea** înnăscute ale persoanei umane, pledând pentru ideea că nimic în lume nu este mai prețios sau mai nobil decât persoana, deci fiecare persoană este demnă de respect. Desigur, asistența socială nu este singurul domeniu care subscrie acestei valori. Ea este specifică multor alte profesii și celor mai multe culturi și societăți.

Un alt principiu este cel al **autodeterminării personale**. Autodeterminarea este considerată a fi una dintre valorile centrale ale asistenței sociale. Asistenții sociali trebuie să stimuleze și să extindă capacitatea beneficiarului de a lua decizii și de a-și trăi viața pe baza standardelor proprii. Asistenții sociali nu trebuie să înșele sau să îndemne beneficiarul într-un curs de acțiuni care se desfășoară contrar dorințelor lui.

Autodeterminarea este concepută ca un principiu etic, deci ca o problemă a moralei practice, deoarece ajutorul acordat clientului presupune, prin natura sa, un anumit grad de interferență cu viața sa personală, interferență ce amenință să intre în conflict cu afirmarea dreptului beneficiarului la libertate. R.Plant susține că asistența socială se îndepărtează de la principiul respectului pentru persoana când începe să impună limite sau să violeze autodeterminarea clientului.

Principiul acceptării beneficiarului reprezintă un alt principiu pe care trebuie să-l respecte asistentul social. Acceptarea poate fi considerată o recunoaștere a valorii inerente a persoanei și un mijloc tehnic ce îi ajută pe asistenții sociali în oferirea serviciilor lor pe o bază universală, generalizată, nu pe baze de selecție după dorințele asistentului social. Acest concept pare a semnifica “înțelegere tolerantă”, care, odată asumată, îi ajută pe lucrători să intervină la solicitarea clienților, chiar atunci când nu există o relație de simpatie sau când există un sentiment de respingere.

Principiul individualizării este un principiu-cheie în asistența socială. F.P.Biestek (1961) a definit conceptul de individualizare ca fiind recunoașterea și înțelegerea calităților unice ale fiecărui beneficiar; utilizarea diferențiată a principiilor și metodelor în asistarea fiecăruia, cu scopul unei mai bune adaptări. Individualizarea se bazează pe dreptul ființei umane de a fi individ și de a fi tratată nu doar ca o ființă umană, ci ca această ființă umană, cu diferențele sale personale.

Helen Perlman (1957) nuanțează conceptul de individualizare. A recunoaște o persoană drept ea însăși, diferită de ceilalți prin modul său propriu de a exista, și a o primi cu înțelegere transcende simpla

plăcere și simpatie. Recunoașterea cheamă la o deschidere către unicitatea particulară a acestei persoane și către ceea ce ea spune despre sine și ceea ce face cu sine.

Principiul confidențialității se regăsește și în alte profesii ce oferă servicii sociale. Unul dintre cele mai vechi coduri etice reglementative, *Jurământul lui Hipocrate*, obligă pe viitorii medici practicieni să jure: “Orice aș vedea și auzi în timp ce îmi fac datoria sau chiar în afară de aceasta, nu voi vorbi despre ceea ce nu-i nici o nevoie să fie destăinuit, socotind că, în asemenea împrejurări, păstrarea secretului este o datorie”.

Protecția informațiilor despre persoana asistată este o obligație etică a asistentului social, iar obligația de a păstra confidențialitatea este fundamentală în asistență socială, încălcarea ei putând distruge definitiv relația dintre profesionist și client. Importanța acestei obligații provine în plus și din faptul că, fiind sursa primară de informații pentru asistentul social, clientul trebuie protejat. Confidențialitatea este însă și un drept fundamental al clientului, informațiile de la sau despre orice persoană trebuie să se limiteze la ceea ce este necesar pentru a oferi serviciul cerut. Deși important, acest aspect este deseori uitat. Există un pericol subtil – acela ca asistentul social, din cauza că un client are nevoie de ajutorul lui, să se considere îndreptățit a ști totul. Chiar mai mult, beneficiarul are dreptul de a decide cât de mult poate să dezvăluie din problemele sale, deci are dreptul la secretele sale.

Un rol deosebit de important în clarificarea deontologiei profesionale în asistența socială o are documentul „Etica Asistenței Sociale. Principii și Standarde” adoptat de Adunarea Generală a IFSW

(International Federation of Social Workers), Colombo, Sri-Lanka, 6-8 iulie 1994.

Declarația Internațională a Principiilor Etice în Asistența Socială cuprinde:

Introducere – sunt elucidate scopurile Declarației, unele proceduri în vederea soluționării problemelor privind dificultățile de adoptare a principiilor etice în asistența socială.

Principii – sunt enumerate principiile fundamentale ale eticii profesionale. Un principiu evidențiază clar că asistenții sociali trebuie să ofere ajutorul sau consilierea cea mai bună oricărei persoane care are nevoie de acestea, fără discriminări în funcție de gen, vârstă, capacitate fizică sau mintală, culoare, categorie socială sau rasă, religie, limbă, convingere politică sau orientare sexuală. De asemenea, se evidențiază că asistenții sociali trebuie să colaboreze pe deplin cu beneficiarii lor, acționând spre binele acestora, dar acordând cuvenită atenție intereselor celorlalte persoane. Beneficiarii trebuie să fie implicați să participe cât se poate de mult și trebuie să fie informați cu privire la riscurile și presupusele beneficii ce decurg din cursul acțiunii propuse. Constrângerea, care ar putea fi necesară pentru a soluționa problemele unei părți, dar în dauna alteia, trebuie să fie exercitată doar după o evaluare explicită și aprofundată a pretențiilor fiecărei părți implicate. Asistenții sociali trebuie să apeleze cât mai puțin la mijloacele constrângerii legale.

Zone problematice

Este unanim recunoscută existența următoarelor zone problematice:

1. Situația în care loialitatea asistentului social se află la mijlocul unor interese aflate în conflict:

- între interesele asistenților sociali și ale beneficiarilor;
- între interesele conflictuale ale beneficiarilor individuali și ale altor indivizi;
- între interesele conflictuale ale unor grupuri de beneficiari;
- între grupuri de beneficiari și restul populației;
- între un sistem/o instituție și grupuri de beneficiari;
- între un sistem/o instituție/un patron și asistenții sociali;
- între diferite grupuri profesionale.

2. Faptul că asistentul social acționează atât pentru a ajuta, cât și pentru a controla: relația dintre aceste două aspecte opuse ale asistenței sociale impune o clarificare bazată pe o opțiune explicită de valori în scopul evitării amestecului de motive sau pentru a se evita neclaritatea motivelor, a acțiunilor și a consecințelor. Atunci când asistenții sociali participă la activitățile de control asupra cetățenilor, ei sunt obligați să-și clarifice pozițiile etice implicate de acest rol și măsura în care rolul respectiv este în concordanță cu principiile etice de bază ale asistenței sociale.

3. Faptul că rolul asistentului social de a proteja interesele beneficiarului poate intra în conflict cu exigențele de eficiență și utilitate

Metode de soluționare a problemelor

Se pune accentul pe analiza și discutarea problemelor de etică. Asociațiile membre sunt responsabile pentru promovarea dezbaterii, educării și cercetărilor privind problemele etice.

Trebuie deci să remarcăm importanța deosebită a valorilor în cadrul procesului de profesionalizare a asistentului social, precum și în cadrul menținerii standardelor de practică și stabilirii normelor deontologice ale asistenților sociali. Valorile reprezintă baza asistenței sociale, întrucât aici se configurează limitele asistenței sociale ca profesie .

Bibliografie selectivă

1. Andrei P. *Sociologie generală*. –Iași, 1999.
2. Mureșan V. *Valorile și criteriile eficienței*. –București, 1989.
3. Neamțu G. (coord.) *Tratat de asistență socială*. –Iași, 2003.
4. Rășcanu R. *Metode și tehnici de asistență socială*. –București, 2001.

SISTEMUL DE VALORI ÎN ASISTENȚA SOCIALĂ A PERSOANELOR REFUGIATE

Natalia Camburean,

studentă, anul II

Catedra Asistență Socială, USM

Coordonator:

Marcela Dilion,

doctor în sociologie, conferențiar

Valoarea este aprecierea pe care un subiect o manifestă față de un obiect (lucruri, idei, relații etc.) după criteriul împărtășit al satisfacerii unei nevoi sau a unui ideal. Dicționarul Webster definește valoarea drept „ceva care este valoros sau dezirabil prin sine însuși”. Alții afirmă că valorile se referă la lucrurile care sunt preferate, dorite. Din punctul de vedere al profesionalismului, valorile pot fi privite ca păreri, credințe despre oameni. Aceste credințe sunt reflectate în activitatea zilnică și conduc activitatea profesională¹.

Se spune adesea despre ceva că are sau nu valoare, că merită sau nu merită atenție. *Eugeniu Speranția* caracterizează omul ca o ființă cu vocația valorii, prin urmare putem spune că omul însuși reprezintă o valoare în sine².

Valoarea este o relație socială, pentru că nu orice opțiune, dorință sau apreciere individuală se recomandă prin consistență, ci numai acelea care merg în consens cu opțiunile, dorințele sau aprecierile de grup. Un sistem de valori angajează o comunitate umană, o tradiție, iar în cazul refugiaților și o cultură specifică. Există

---

¹ Miftode V. *Fundamente ale asistenței sociale*. – Iași, 2003, p. 36.

² Bulgaru M., Dilion M. *Concepte fundamentale ale asistenței sociale*. – Chișinău, 2000, p. 93.

un immanent „nu știu ce”, care face ca mai multe culturi subexistând în același areal ecologic și influențându-se reciproc în egală măsură să se deosebească unele de altele. Acest schimb de cultură, adică această influența reciprocă are de cele mai multe ori rezultate bune, pentru că cunoașterea unei culturi diferite de cea tradițională preîntâmpină apariția unor potențiale probleme, cum ar fi, de exemplu, discriminarea.

Valorile pot fi caracterizate ca fiind convingeri nebazate pe argumente științifice, care conduc și direcționează activitatea profesională. Sistemul de valori constituie o componentă-cheie a profesiei, fiind esențial pentru definirea asistenței sociale, din moment ce s-a demonstrat că valorile stau la baza acestei practici sau cel puțin constituie una dintre condițiile sale indispensabile. Valorile sunt considerate a fi o sursă pentru metodele și tehnicile de asistență socială, precum și un suport explicativ pentru dorința anumitor persoane de a intra în această profesie. Activitatea de asistent social este, în esența sa, un proces de influențare și transmitere de valori. Majoritatea profesionaliștilor acceptă punctul de vedere, potrivit căruia conduita și comportamentul nu trebuie impuse prin transfer de valori și atitudini. Totuși, majoritatea susțin ideea că relația de ajutor este o interacțiune la care participă, voluntar sau nu, conștient sau inconștient, ambele părți. Sistemul de valori în asistența socială va avea o anumită prevalență în cadrul relației, plecând de la premisa că el reprezintă „jumătatea sănătoasă” a interacțiunii cu o persoană aflată în criză.

În contextul celor evidențiate mai sus, evidențiem că sistemul de valori în asistența socială a persoanelor refugiate cuprinde următoarele tipuri:

- *valori cognitive*, ce se formează și se bazează pe cunoștințe specifice probate și validate. Este necesar să cunoaștem cultura specifică a persoanelor refugiate, pentru o intervenție eficientă;
- *valori morale*, inoculate, de regulă, în diverse etape ale ontogenezei, care coordonează comportamentele sociale, presupun un anumit cod etic ce trebuie urmat, pentru a evita conflictele ce pot surveni datorită diferențierii culturale;
- *valori culturale*, care includ structuri complexe de prelucrare a realității la nivelul grupurilor sociale;
- *valori personale*, care uneori nu sunt recunoscute în această calitate, fiind translate în alte zone, dar care au o autonomie specifică prin faptul că sunt strâns legate de deciziile individuale ale asistentului social.

În asistența socială, în general, și în asistența socială a persoanelor refugiate, în particular, sistemul de valori include valorile orientate spre individ, valorile orientate spre comunitate și cele centrate pe practica asistenței sociale.

Valorile orientate spre individ sunt centrate pe respectul pentru persoană, acesta fiind considerat „condiția necesară pentru orice valoare”; presupune recunoașterea valorii și a demnității oricărei ființe umane, indiferent de statut, sex, vârstă, rasă, naționalitate, credință sau contribuție față de societate. Se pledează pentru ideea că nimic în lume nu este mai prețios sau mai nobil decât persoana. Fiecare persoană este demnă de respect. Conceptele de individualizare, acceptare și autodeterminare sunt de fapt trei deducții din conceptul de respect pentru persoană.

O altă valoare centrată pe persoană este demnitatea individuală. Atunci când avem diversitate și varietate între indivizi, ceea ce este dezirabil și trebuie de încurajat rezidă în faptul că fiecare persoană este

unică și că trebuie să i se respecte demnitatea. Dacă o persoană posedă o inerentă demnitate, înseamnă că trebuie să i se permită să devină ceea ce dorește, să-și determine propriul stil de viață, în dependență de cultura, tradițiile, obiceiurile poporului său. Aceasta nu înseamnă însă că persoana refugiată nu trebuie să respecte cultura țării în care se află sau s-o neglijeze.

Dreptul la opțiune reprezintă o valoare ce se axează pe ideea că oamenii trebuie să li se permită să ia decizii în ceea ce îi privesc, să fie răspunzători pentru aceste decizii și să nu afecteze prin ele bunăstarea comunității. Valorile de bază pe care le împărtășește un individ sunt influențate de mediul în care el a crescut și în care și-a dezvoltat personalitatea. Astfel, cei care au crescut într-un mediu marcat de lipsuri materiale, condiționate de starea de război sau de criza economică, vor fi mai interesați să-și satisfacă, în primul rând, nevoile și vor fi mai înclinați să opteze pentru bunuri materiale, pentru a-și asigura existența. În schimb, cei care au crescut într-un mediu securizant din punct de vedere social și economic vor fi înclinați spre satisfacerea unor nevoi cum ar fi cele de autorealizare, autoexprimare sau nevoi de natură estetică, fiind mai înclinați către orientări valorice de tip postmaterialist, care pun accentul pe creșterea vieții spirituale.

În consecință, oamenii vor acorda o mai mare prioritate acelor bunuri care se găsesc relativ mai rar în jurul lor.

Un alt grup de *valori* sunt cele *orientate spre comunitate*. Acestea includ respectul față de tradițiile și modelul cultural local; dreptul de alegere al familiei; dreptul la autonomie al comunității; dreptul la protecție socială față de orice risc, abuz, violență etc.

Cel de-al treilea grup – *valorile centrate pe practica asistenței sociale* – presupune contracararea impactului discriminării eventuale în raport cu sexul, vârsta, rasa, naționalitatea; conștientizarea

pericolului comportamentului rasist individual și de grup și găsirea formelor de combatere printr-o „practică antirasistă”; identificarea originilor comportamentului discriminatoriu și cultivarea atitudinii antidiscriminatorii în practica de asistență socială a persoanelor refugiate; recunoașterea necesității de a promova politici non-discriminatorii și de a le practica în asistența socială a persoanelor refugiate etc. De multe ori se întâmplă că fenomenul discriminării să fie provocat în mod organizat, fie conștient sau inconștient¹. De exemplu, discriminarea împotriva unui grup etnic poate fi o consecință sau să constituie o parte integrantă a strategiilor politice ce urmăresc să exploateze diferențele dintre grupurile etnice pentru a câștiga sprijin pentru un anumit grup, în defavoarea altuia. În ciuda faptului că în majoritatea statelor conviețuiesc mai multe grupuri etnice, identitatea etnică a unui singur grup devine caracteristică definitorie a unei cetățenii. În această situație, grupurile minoritare pot fi considerate ca obstacole în calea constituirii unei națiuni. Faptul că un stat nu este dispus să-și îndeplinească eficient rolul de mediator sau că este parte la un conflict etnic poate să conducă la „purificarea etnică” sau la o segregare forțată a populației. Cu adevărat, expulzarea deliberată a unui grup etnic poate deveni obiectivul final al unui conflict.

Alteori, persoanele refugiate, fiind considerate de către comunitatea gazdă ca o amenințare la adresa culturii locale, ajung, drept consecință a acestui fapt, să fie discriminate. Cel mai des discriminarea ia forme de violență directă împotriva refugiaților sau forme mai subtile, cum ar fi remunerarea mizeră a muncii lor.

Pentru a preveni discriminarea și rasismul împotriva refugiaților este necesar de a fi întreprinse o serie de măsuri la toate nivelurile societății. Instituțiile responsabile de problemele persoanelor refugiate

---

¹ Miftode V. *Fundamente ale asistenței sociale*. – Iași, 2003, p. 37.

la toate nivelurile comunității trebuie să încurajeze, prin intermediul asistenților sociali, toleranța. Statele, ONG-urile, organizațiile internaționale și mijloacele de comunicare vor sensibiliza opinia publică la problemele rasismului și discriminării și vor contribui la încurajarea unor schimbări sociale pozitive.

În contextul celor elucidate evidențiem că sistemul de valori ale asistenței sociale a persoanelor refugiate exprimă în esență obligația de a asigura: dreptatea socială; protecția și bunăstarea socială; ridicarea calității vieții individuale, familiale și de grup în cadrul comunității; repudierea tuturor formelor de discriminare, marginalizare sau opresiune.

Bibliografie selectivă

1. Bulgaru M., Dilion M. *Concepte fundamentale ale asistenței sociale*. –Chișinău, 2000.
2. Miftode V. *Fundamente ale asistenței sociale*. –Iași, 1995.

ELEMENTE DE DEONTOLOGIE ÎN ASISTENȚA SOCIALĂ A PERSOANELOR REFUGIATE

Tatiana Țurcan,

studentă, anul II

Catedra Asistență Socială, USM

Coordonator:

Marcela Dilion,

doctor în sociologie, conferențiar

Un aspect deosebit de important în asistența socială a persoanelor refugiate o reprezintă deontologia profesională. Pe lângă cunoștințele teoretice și abilitățile practice pe care trebuie să le posedă asistentul social, este deosebit de important ca acesta să respecte Codul Deontologic. Codul Deontologic desemnează totalitatea de norme, reguli, principii în vederea respectării eticii profesionale¹.

Pe măsura evoluției sale istorice și apariției unor diversificări de ocupații profesionale, deontologia s-a transformat într-o adevărată știință care cuprinde o interrelaționare între etica profesională și valorile ce delimitează sistemul unei profesii. Maturitatea rapidă a acestui domeniu a fost posibilă prin procesul de preluare a unor dintre cele mai importante contribuții ale eticii și logicii.

Jeremy Bentham, fondatorul utilitarismului, curent care evidențiază necesitatea eticii profesionale, menționa că practicantul interesat de succesul său în relațiile cu beneficiarii trebuie să țină cont de:

- logica modală – adică acțiunile, intervențiile, modul de acțiune să fie logic ordonate;

---

¹ Neamțu G. (coord.) *Tratat de asistență socială*. – Iași: Polirom, 2003, p. 404.

- logica deontică - reprezintă adevărate coduri de obligații, dintre care cele mai importante sunt:

permisul – care indică posibilitatea de a întreprinde o anumită acțiune;

obligatoriu – se referă la modalitatea în care trebuie săvârșită o acțiune;

interzis – care ne oferă indicații stricte cu privire la ceea ce nu avem voie să facem.

De aici, înțelegem că obligația deontică nu este altceva decât principiile morale pe care trebuie să le respecte asistentul social în lucrul cu persoanele refugiate.

Obligația deontică devine însă mult mai importantă și începe să dețină un loc special în spațiul social o dată cu apariția specializărilor profesionale, fenomen ce caracterizează mai ales perioada modernă și cea contemporană. Anume în perioada contemporană dezvoltarea deontologiei ia amploare, datorită multiplicării relațiilor interprofesionale care necesită, în primul rând, o comunicare între oameni. Astfel, ia naștere și o deontologie a comunicării, care este constituită, la rândul ei, din „promisiuni” din partea receptorului (beneficiarului) și „obligații” pe care trebuie să le îndeplinească emițătorul (asistentul social). De aici rezultă că orice Cod Deontologic, indiferent de profesia căreia acesta se adresează, este alcătuit dintr-o totalitate de drepturi și îndatoriri pe care specialiștii trebuie să le respecte atunci când își exercită activitatea.

În societatea contemporană identificăm o creștere a mobilității sociale. Deși este vorba despre un proces în esență psihosocial, nu trebuie neglijate nici aspectele etice și juridice. În sensul că, atunci când oamenii vin dintr-un mediu de viață în altul, societatea pe care aceștia au ales-o pentru integrare trebuie să țină cont de modul,

condițiile de viață ale persoanelor refugiate: statutul, normele juridice, cultura specifică țării lor. Astfel, are loc și o amplă diversificare a normelor etice.

În societățile unde asistența socială are deja tradiții putem evidenția că ea nu poate fi concepută fără un Cod Deontologic. De fapt, fiecare profesie are încorporat un cod etic, care impune un anumit comportament membrilor săi. Termenii de profesional și etic se reunesc, formând astfel o disciplină specifică - deontologia profesională. Codul etic al profesiei este atât formal, cât și informal. **Codul formal** este codul scris la care profesionistul aderă în mod oficial pentru a fi admis în practică (de exemplu, Jurământul lui Hipocrate în medicină); **cel informal** este codul nescris, bazat pe cutume, obiceiuri, dar care uneori are putere mai mare decât cel formal. De aici rezultă că un Cod Deontologic încearcă să transleze valorile profesionale în cadrele vieții profesionale. Tocmai în acest sens, codurile deontologice au fost implementate cu scopul clar delimitat de a îndeplini următoarele funcții:

- de a „ghida” practicienii unei anumite profesii în momentul în care aceștia se confruntă cu dileme practice care implică o problemă etică;
- de a asigura beneficiarii, dar și potențialii beneficiari împotriva incompetenței și a neprofesionalismului;
- de a reglementa comportamentul practicienilor, precum și relațiile acestora cu beneficiarii, colegii și practicienii din alte profesii, cu ceilalți angajați ai instituției în care lucrează și cu întreaga comunitate;
- de a asigura supervizare și consultanță practicienilor, cu scopul de a evalua activitatea acestora.

În acest context menționăm că principiile etice care trebuie să fie respectate în asistența socială a persoanelor refugiate au o valoare incontestabilă și acestea pot fi prezentate astfel:

- *Principiul individualizării*: fiecare refugiat are individualitatea, personalitatea sa aparte, pe care asistentul social trebuie să o identifice și în corespundere cu aceasta să contribuie la integrarea lui în societate;

- *Principiul exprimării*: asistentul social în munca sa cu persoanele refugiate nu trebuie să le influențeze convingerile și trebuie să respecte dreptul la opinie;

- *Respingerea oricărei discriminări*: asistentul social este obligat să acorde tuturor persoanelor refugiate, indiferent de origine, rasă, statut, gen, orientare sexuală, orientare religioasă etc., asistență psihosocială.

- *Principiul implicării emoționale controlate*: asistentul social trebuie să aibă situația sub control, să înainteze metode de soluționare fără a se implica emoțional;

- *Principiul confidențialității*: asistentul social nu trebuie să divulge informația prezentată de refugiat, doar în cazurile în care aceasta este necesar sau când beneficiarul reprezintă un pericol pentru membrii societății¹.

Pentru o eficiență cât mai mare în domeniul asistenței sociale a persoanelor refugiate, asistentul social trebuie să țină cont și să-și orienteze activitatea sa spre o deontologie profesională adecvată.

Codul Deontologic al asistenței sociale oferă un set de valori, principii și standarde profesionale care îl ajută pe asistentul social în

---

¹ Ghețâu R., Rădulescu A. *Deontologia profesiei de asistent social* // Revista de Asistență Socială. –București, 2002, nr.1, p. 75.

luarea deciziilor adecvate și în soluționarea problemelor de importanță majoră cu care persoanele refugiate se confruntă. Prin aceasta se explică necesitatea respectării Codului Deontologic în asistența socială a persoanelor refugiate.

Bibliografie selectivă

1. Neamțu G. (coord.). *Tratat de asistență socială*. –Iași, 2003.
2. Ghețâu R., Rădulescu A. *Deontologia profesiei de asistent social*
//Revista de Asistență Socială. –București, 2002, nr.1, p. 75.

ROLURI ALE ASISTENTULUI SOCIAL ÎN SOLUȚIONAREA CAZURILOR PERSOANELOR REFUGIATE

Sabrina Brînza,

studentă, anul II

Catedra Asistență Socială, USM

Coordonator:

Maria Bulgaru,

doctor habilitat, profesor universitar

Asistența socială este o activitate profesională de ajutorare a persoanelor, grupurilor, comunităților aflate în dificultate, de natură economică, socială, psihologică, culturală și are drept scop restabilirea capacității de funcționare.

O categorie specifică de beneficiari ai asistenței sociale o constituie refugiații și solicitanții de azil. În munca socială cu refugiații, asistentul social trebuie să exercite diverse roluri și funcții. O dată cu sosirea refugiatului în țara gazdă, asistentul social urmează să-i acorde, întâi de toate, ajutor pentru a supraviețui, să-i asigure demnitatea persoanei și vieții familiale, ca mai apoi, în mod operativ și corect, să-i examineze solicitările privind acordarea statutului de refugiat.

Pentru a-i asigura demnitatea persoanei refugiatului asistentul social trebuie să exercite rolul de avocat. Acesta este un rol activ și direct, în care asistentul social pledează pentru drepturile și nevoile refugiatului / solicitantului de azil. Într-un astfel de rol asistentul social promovează leadership pentru colectarea de informații, argumentează nevoile și drepturile beneficiarului. Asistentul social va avea grijă ca refugiatului să-i fie garantate toate drepturile și libertățile stipulate în Declarația Universală cu privire la Drepturile Omului.

Asistentul social poate să solicite instituțiilor responsabile de problemele refugiaților să depună toate eforturile necesare pentru asigurarea și protecția refugiaților și, totodată, să urmărească ca acestea să respecte prevederile jurisdicției internaționale privind refugiații. Asistentul social va promova drepturile refugiaților în rândul tuturor celor implicați în protecția acestora, cum ar fi polițiștii de frontieră, jurnaliștii, ONG-urile, avocații, judecătorii și înalții funcționari guvernamentali.

În teren, asistentul social lucrează pentru a proteja persoanele refugiate printr-o serie de activități, cum ar fi: intervențiile în situațiile de criză, transferul taberelor de refugiați la depărtare de zonele de frontieră pentru a îmbunătăți condițiile de siguranță, reunificarea familiilor separate, furnizarea de informații refugiaților cu privire la condițiile din țara lor de origine.

Refugiații și solicitanții de azil trebuie tratați ca persoane a căror situație necesită compasiune și înțelegere specială, de aceea asistentul social îi va oferi refugiatului ajutor prin consiliere.

Mijlocul cel mai eficient de a proteja persoanele refugiate este de a asigura protecția familiilor refugiate. Familiile monoparentale trebuie să beneficieze de un sprijin special. Toți membrii unei familii de refugiați se confruntă cu probleme atunci când sunt despărțiți unii de ceilalți, în timp ce se refugiază sau atunci când țările de azil nu facilitează reunificarea familiei. Asistentul social trebuie să contribuie nemijlocit la căutarea tuturor rudelor, deoarece reunificarea familiei constituie cheia protecției familiilor refugiate.

O altă misiune a asistentului social este de a ajuta refugiații și solicitanții de azil să-și determine nevoile, să-și clarifice și identifice problemele și să-și dezvolte capacitățile pentru a se ocupa cât mai eficient de problemele lor. Statutul ICNUR arată că una dintre soluțiile

cele mai eficiente pentru rezolvarea situației tragice a refugiaților este asimilarea acestora în comunitățile naționale. Astfel, asistentului social îi revine sarcina de a facilita integrarea socială a refugiaților și a solicitanților de azil. În acest scop asistentul social va stabili relații de colaborare cu alte instituții, care să-i asigure refugiatului condiții pentru studierea limbii, legislației, istoriei și culturii țării gazdă.

Repatrierea voluntară rămâne a fi soluția preferată de majoritatea refugiaților și a țărilor de azil. De aceea, asistentul social trebuie să pună la dispoziția acestora informațiile necesare despre situația în țara de origine, iar în cazul în care refugiatul hotărăște de bunăvoie să se întoarcă acasă, asistentul social trebuie să-i asigure, prin intermediul organizațiilor internaționale, protecția pentru ca acesta să se reîntoarcă în siguranță și cu demnitate.

În multe cazuri asistentul social trebuie să aibă rolul de mediator. În această calitate asistentul social se implică în disputele dintre părți pentru a le ajuta să ajungă la un consens. Prin urmare, în cazul unei situații de conflict dintre stat și o persoană refugiată sau solicitantă de azil, asistentul social îi va ajuta să ajungă la un consens. El va încerca să găsească o soluție de mijloc care să asigure contrapărților existența în comun.

Asistentul social are menirea de a stabili relațiile dintre refugiații și solicitanții de azil, astfel ei având posibilitatea de a se întâlni și discuta despre interesele și problemele lor comune, de a participa la diferite festivități, întâlniri și seminare.

Investigarea în asistența socială este una dintre cele mai importante modalități de evaluare și soluționare a cazului refugiatului. Realizarea unei intervenții reușite depinde direct de informațiile obținute și de diagnosticul stabilit.

În asistența socială modernă se disting două mari ramuri: asistența socială individualizată și asistența socială a colectivității. Asistența socială individualizată are la origini o activitate voluntară caracterizată prin evaluări ale problemelor specifice familiilor sărace din medii social-economice deprivat. În centrul asistenței sociale individualizate stă individul, adică satisfacerea trebuințelor și asigurarea respectării depline a intereselor, a demnității și a drepturilor lui.

Tehnica asistenței sociale individualizate cuprinde trei faze distincte: investigația socială, diagnoza socială și terapia socială.

Investigația socială se referă la căutarea cauzelor ce au provocat problemele refugiatului. Faza de investigație presupune adunarea informațiilor, studierea situației și a personalității refugiatului, ca să se poată pune diagnosticul social. În acest scop trebuie să se cunoască mentalitatea și caracterul persoanei refugiate, să se vadă cum aceasta se încadrează în familia sa și în mediul social. Toate aceste informații asistentul social le poate obține nemijlocit de la persoana refugiată sau printr-o convorbire cu membrii familiei, rudele, vecinii, prietenii și alte persoane cu care refugiatul intră în contact.

Cea de-a doua fază în tehnica asistenței sociale individualizate este *diagnoza socială* – fază în care se sistematizează și se analizează informațiile. După terminarea investigației asistentul social va aranja sistematic informațiile și impresiile obținute pentru a determina diagnoza problemelor sociale ale persoanei refugiate.

Terapia socială reprezintă cea de-a treia fază în tehnica asistenței sociale individualizate, care include totalitatea măsurilor pentru resocializarea refugiatului.

În ceea ce privește modalitatea de resocializare, nu putem stabili indicații precise și definitive. Integrarea se va face în dependență de

trăsăturile personalității refugiatului, ținându-se cont atât de mediul social în care a trăit acesta în țara de origine, cât și de mediul social în care se află la moment.

Nu există două cazuri în care asistentul social ar putea proceda la fel în activitatea sa. Totuși, se pot stabili câteva principii generale de care trebuie să ne conducem în construirea programului social terapeutic.

Principiul fundamental pentru asigurarea unei munci organizate de resocializare constă în elaborarea unui *program corect*. Asistentul social, după ce a stabilit diagnoza socială, elaborează un program de resocializare a refugiatului bazat pe informațiile și impresiile obținute în cursul investigației. Acest program trebuie să izvorască din convingerea fermă că este singurul mijloc potrivit de resocializare.

În vederea integrării eficiente a persoanelor refugiate în societatea moldovenească este deosebit de important să se implice profesioniștii. Asistenții sociali sunt acei profesioniști care facilitează procesul de integrare socială și resocializare a persoanelor refugiate și a solicitanților de azil.

Bibliografie selectivă

1. Bulgaru M., Dilion M. *Concepte fundamentale ale asistenței sociale*. –Chișinău, 2000.
2. Jastram K., Achiron M. *Protecția refugiaților*. –Geneva, 2001.

INTEGRAREA REFUGIAȚILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ASPECTE SOCIOCULTURALE

Diana Cheianu,
doctor în sociologie, conferențiar
Catedra Asistență Socială, USM

Concepte teoretice privind integrarea refugiaților

Integrarea socială – proces de interacțiune dintre individ sau grup și mediul social specific, prin intermediul căreia se realizează un echilibru funcțional între părți. Integratul poate fi o persoană, la fel un grup de persoane, o categorie socială, o organizație, o comunitate teritorială, un subsistem social etc. Integrarea reprezintă o relație, o interacțiune dinamică între sistemul care se integrează și sistemul care integrează. În cursul acestui proces, atât în sistemul care se integrează, cât și în cel ce integrează, au loc schimbări. În funcție de caracterul activ al primului și de capacitatea de răspuns a mediului care integrează se disting mai multe faze ale procesului: acomodarea, adaptarea, participarea și integrarea propriu-zisă care, de multe ori, poate fi o sinteză diferită în comparație cu componentele inițiale. De exemplu, procesul de integrare a unui refugiat într-o societate presupune o fază de acomodare al cărei conținut este dat de informarea asupra caracteristicilor respectivei societăți, activarea modelelor integrative care să-i permită celui venit învățarea rolului ce decurge din poziția pe care o ocupă în sistemul în care se integrează. În faza de adaptare, relațiile multiple care se stabilesc determină refugiatul, care are o identitate separată, să capete cunoștințele și deprinderile necesare rezolvării situațiilor impuse de mediul nou și să răspundă pozitiv cerințelor acestuia. Asumarea rolurilor și promovarea inițiativelor personale marchează faza de participare a refugiatului. Ultima etapă

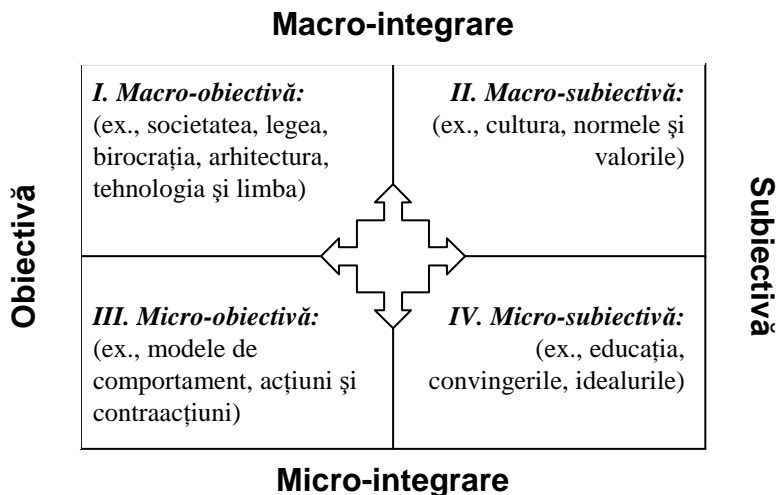

presupune transformarea refugiatului în element funcțional, în subsistem integrat al societății respective.

Astfel, se pot distinge două situații limită: *integrarea prin asimilarea culturii sistemului în care se integrează* și *integrarea prin schimbare reciprocă* – două unități ce se transformă prin interacțiune în vederea unei acțiuni optimizante.

Necesitatea cunoașterii condițiilor care favorizează creșterea sau descreșterea integrării sociale, a consecințelor unui nivel mai înalt sau coborât de integrare, precum și necesitatea măsurării acestui proces au determinat diverse abordări analitice ale conceptului. Sociologul american G.Ritzer susține că integrarea socială este un fenomen complex și dinamic care presupune diverse relații între patru niveluri: nivelul macro-obiectiv, nivelul macro-subiectiv, nivelul micro-obiectiv și nivelul micro-subiectiv. În viziunea lui G.Ritzer, relațiile dintre nivelurile macro- și micro- nu pot fi despărțite de conținutul obiectiv sau subiectiv. Toate procesele sociale sunt fie obiective, fie subiective. Astfel, nivelul macro-obiectiv cuprinde procesele integrative materiale de amploare, precum societatea, birocrăția, tehnologia, limba; nivelul macro-subiectiv presupune fenomenele nemateriale de amploare – cultura, normele și valorile. În ceea ce privește nivelul micro-obiectiv, avem esențe particulare integrative – modele de comportament, acțiuni și relații sociale, iar la nivelul micro-subiectiv se includ procesele mintale particulare – înțelegeri, convingeri, idealuri. Fiecare nivel este important, dar o atenție deosebită trebuie de acordat relației dinamice dintre aceste niveluri.

Deci, procesul de integrare socială presupune o schimbare socială, o transformare observabilă și verificabilă într-o anumită perioadă de timp. În plus, această schimbare socială are loc într-o arie geografică și într-un cadru sociocultural.

Figura 1. Nivelurile analizei sociale a procesului de integrare
(după D.Ritzer)

Studiile care tratează problema schimbării în vederea integrării unor categorii de persoane, inclusiv a refugiaților, subliniază următoarele aspecte de care trebuie să ținem cont:

- schimbarea reprezintă un proces, nu un eveniment. Refugiatul va parcurge trepte succesive în vederea cunoașterii legilor, limbii societății de primire, adoptării unor valori, norme din comunitatea gazdă, stabilirii unor relații sociale;
- schimbarea cere timp. Orice schimbare are loc în timp, presiunile create pe termene limite nerealiste induc refugiatul în situații de stres, neliniște, disconfort, reacții negative;
- schimbarea înseamnă de fapt învățare. Refugiatul sau solicitantul de azil va însuși noi modele de comportament, valori și norme noi;

- schimbarea este derutantă și dureroasă prin efectele sale. Refugiații își vor aminti problemele care i-au determinat să plece din țara de origine, vor face în permanență comparații între societatea din care au plecat și societatea gazdă.

În același timp, procesul de integrare este:

a) *dinamic și dual*. El situează cereri atât din partea societății de primire, cât și din partea refugiatului. Din perspectiva refugiatului, integrarea necesită o pregătire pentru a se adapta stilului de viață al societății de primire fără a-și pierde propria identitate culturală. Din punctul de vedere al societății gazdă, integrarea cere dorința de a adapta instituțiile publice schimbărilor în profilul populației, de a accepta refugiații ca o parte din comunitatea națională, de a întreprinde măsuri pentru a facilita accesul lor la resurse și la procesul de luare a deciziilor;

b) *pe termen lung*. Din perspectivă psihologică, integrarea începe adesea o dată cu sosirea în țara de destinație finală și se încheie când un refugiat devine membru activ al societății din perspectivă legală, socială, economică, educațională și culturală;

c) *multidimensional*, deoarece implică atât condițiile pentru integrarea și participarea reală la toate aspectele vieții economice, sociale, politice și civile din țara gazdă, cât și propria percepție a refugiaților privind acceptarea în țara gazdă și apartenența la ea.

Integrarea refugiaților în Republica Moldova

Integrarea refugiaților este subiectul unor largi discuții, în care se pune accentul pe legislația internațională și națională referitoare la protecția și bunăstarea socială a acestei categorii de populație, pe necesitatea unei educații privind respectarea drepturilor omului, inclusiv a unei educații interculturale care să promoveze respectul și toleranța pentru diverse culturi.

Se afirmă că aderarea Republicii Moldova la Declarația Universală a Drepturilor Omului, la Convenția din 1951 cu privire la statutul refugiaților și Protocolul din 1967, precum și adoptarea Legii cu privire la statutul refugiaților (25 iulie 2002), care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2003, asigură un cadru legal adecvat integrării în societate a refugiaților. Se pune totuși problema respectării prevederilor stipulate în actele legislative, eficienței și eficacității actelor la care s-a aderat și care au fost primite. Refugiații și solicitanții de azil ar trebui să conștientizeze că nu au doar drepturi, dar și anumite obligații pe care trebuie să le îndeplinească pentru a se integra în societatea moldovenească.

Integrarea refugiaților constituie elementul-cheie în politica privind protecția refugiaților și se bazează pe următoarele drepturi:

Dreptul la locuință. Legea cu privire la statutul refugiaților nu prevede acordarea unei locuințe refugiaților. Articolul 23, aliniatul 1 stipulează că statutul de refugiat conferă beneficiarului drepturile prevăzute de legislația pentru cetățenii străini și pentru apatrizi. Legea cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova (din 10.11.1994) prevede că cetățenii străini și apatrizii domiciliați în Moldova beneficiază de dreptul la locuință ca și toți cetățenii Republicii Moldova.

Prin urmare, persoanele recunoscute refugiați pot solicita acordarea unor locuințe sau pot participa la diverse proiecte pentru obținerea acestora în aceleași condiții ca și cetățenii republicii. Dar, lipsa unor astfel de locuințe, din cauza situației economice precare din țară, demonstrează că refugiații au șanse reduse de a-și găsi locuințe pentru care să poată achita costul închirierii.

În scopul executării cerințelor actelor normative internaționale privind dreptul la locuință, a fost adoptată Hotărârea cu privire la

amplasarea Centrului de cazare a refugiaților și solicitanților de azil, din 05.04.2002, prin care solicitanților de azil li se acordă cazare provizorie în clădirea fostei grădinițe nr.121 din orașul Aeroport.

De asemenea, Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați acordă familiilor având patru și mai mulți membri o indemnizație lunară care să le permită închirierea spațiului locativ.

Dreptul la muncă. Conform articolului 23, punctul (c), al Legii cu privire la statutul refugiaților, refugiatul are dreptul să fie angajat de persoane fizice sau juridice, să exercite profesiuni libere, să efectueze acte de comerț și alte acte juridice, iar, conform punctului (d) al aceluiași articol, să fie salarizat și să beneficieze de celelalte drepturi materiale ce decurg din activitățile desfășurate, precum și de asigurări sociale, în condițiile legii.

Dar, în pofida unor solicitări repetate din partea Biroului Înalțului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați pentru a facilita accesul refugiaților pe piața muncii, această posibilitate de integrare a fost respinsă, chiar și pentru un număr minim de refugiați, din cauza nivelului înalt al șomajului în rândul populației băștinașe.

În prezent, nu există nici un program guvernamental care să faciliteze angajarea refugiaților, acest lucru realizându-se în cadrul unor programe neguvernamentale de asistență pentru angajare.

Consortiul Italian de Solidaritate (din ianuarie 2003 Comitetul de Solidaritate Internațională din Moldova) a realizat pe parcursul anilor 2001-2003 proiectul „Generare de Venit”. Scopul proiectului constă în reducerea treptată a dependenței refugiaților față de asistența externă prin promovarea activităților de grup și a celor individuale de autosusținere, prin realizarea unor activități pe cont propriu. Refugiaților le sunt organizate cursuri de instruire în domeniul afacerilor, la a căror finisare ei propun un proiect de afacere

personală. Celor mai reușite proiecte li se acordă granturi pentru a fi implementate, astfel urmărindu-se integrarea refugiaților în societatea moldovenească prin sporirea inițiativelor economice proprii. Astfel, doar pe parcursul anilor 2001-2002 au fost implementate 22 de proiecte în domeniul afacerilor de către refugiați.

Dreptul la educație. Republica Moldova acordă refugiaților același tratament ca și cetățenilor săi în ceea ce privește învățământul primar, de asemenea acordă refugiaților un tratament cât se poate de favorabil în privința altor forme de învățământ. Articolul 23, punctul (e), al Legii cu privire la statutul refugiaților stabilește că statutul de refugiat îi conferă acestuia dreptul să urmeze învățământul primar în condițiile stabilite de lege pentru cetățenii Republicii Moldova, precum și celelalte forme de învățământ în condițiile stabilite pentru cetățenii străini.

Ordinul Ministerului Educației al Republicii Moldova, nr. 571 din 14 septembrie 1999, „Cu privire la instruirea cetățenilor străini” prevede că se permite înscrierea la studii, pe durata învățământului general obligatoriu, a copiilor cetățenilor străini, a apatrizilor și a copiilor persoanelor care solicită azil și care se află legal pe teritoriul Republicii Moldova. Instruirea acestor copii se face în limba de predare din instituția respectivă și conform programelor de învățământ obligatorii pentru instituțiile respective de învățământ.

Legea Învățământului din 1995 prevede, în articolul 6, că dreptul la învățătură este garantat indiferent de naționalitate, sex, vârstă, de originea și starea socială, de apartenența politică și religioasă etc. Educația trebuie să se bazeze pe principiul nondiscriminării, să respecte convingerile culturale, morale, religioase ale copilului refugiat și ale părinților săi.

Dreptul la asistență și protecție. Articolul 23, punctul (g), al Legii cu privire la statutul refugiaților prevede că refugiatul are dreptul la minimul garantat de asistență medicală gratuită.

Proiectul Regulamentului privind modul de determinare și acordare a statutului de refugiat stipulează că refugiatul care a atins limita de vârstă pentru pensionare are dreptul la o pensie minimă dacă vechimea în muncă pe teritoriul Republicii Moldova nu permite dobândirea unei pensii mai mari. De asemenea, articolul 23, alineatul 2, al Legii cu privire la statutul refugiaților prevede acordarea unui ajutor în mărimea și modul stabilit de Guvern refugiatului lipsit de mijloacele necesare pentru existență. Această prevedere a fost preluată de ICNUR, Guvernul neavând posibilitatea să îndeplinească prevederile legislative adoptate.

Pe lângă aceste drepturi, refugiații au următoarele obligații (articolul 24): de a cunoaște și a respecta Constituția și alte acte normative; de a avea un comportament corect și civilizat prin care să se respecte regulile primite de autorități; de a nu provoca stări de conflict sau incidente cu populația băștinașă, de a nu comite contravenții și infracțiuni; de a rambursa ajutorul acordat, dacă a realizat venituri proprii.

Observăm astfel o racordare a legislației Republicii Moldova la actele internaționale în domeniul dat. Aceste realizări însă nu sunt suficiente pentru integrarea refugiaților în societatea moldovenească.

Studiile care și-au propus să identifice barierele pe care le întâmpină refugiații în procesul de integrare în societatea moldovenească atestă următoarele dificultăți cu care ei se confruntă: necunoașterea limbii, obstacole în angajarea în câmpul muncii, persistența unor stereotipuri în ce privește concepțiile culturale sau religioase; există și probleme ce țin de acomodare etc.

Cunoașterea limbii țării gazdă constituie însă o condiție *sine qua non* pentru integrarea refugiaților în societate, de asemenea ea sporește șansele de integrare. Este semnificativ faptul că Centrul de Caritate pentru Refugiați organizează de 5 ani cursuri de limbă română, rusă, engleză pentru solicitanții de azil și refugiați și pentru copiii acestora. Totodată, putem constata că importanța cunoașterii limbii române sau ruse ca modalitate eficientă de integrare nu este pe deplin conștientizată de refugiați și solicitanții de azil.

O altă explicație pentru situația dată o putem găsi în aspirațiile pe care le au refugiații. Doar o parte din refugiați au scopul de a se stabili definitiv cu traiul în Republica Moldova și aceștia manifestă o tendință pronunțată de a se integra. Altă parte însă doresc să plece spre Occident, Republica Moldova fiind o țară de tranzit; respectiv, această categorie de refugiați nici nu-și pune problema integrării în societatea moldovenească.

Lipsa locurilor de muncă este un alt obstacol major în integrarea refugiaților în societate. Problema angajării este crucială pentru promovarea unei integrări durabile a refugiaților în societatea moldovenească. Rezultatele evaluării programului „Generare de Venit” demonstrează că cei care au beneficiat de susținere pentru a-și începe o afacere personală și-au îmbunătățit considerabil situația economică, diminuându-și treptat dependența de mediul extern, reușind să se integreze în comunitatea locală.

Alte bariere în procesul de integrare sunt cele legate de cultură și religie, de anumite stereotipuri. Prezența unor stereotipuri, prejudecăți împiedică o comunicare directă și deschisă, facilitând apariția unor situații tensionate și trezind sentimentul de neliniște. Refugiații menționează că o parte din populația țării nu dorește să perceapă situația lor din alte puncte de vedere decât în modul în care s-au obișnuit, să înțeleagă diferențele privind cultura, religia.

Un alt aspect care indică la gradul scăzut de integrare a refugiaților este atitudinea populației față de refugiați, pe care aceștia o estimează ca fiind „rea” sau chiar „foarte rea”.

În acest context, se impune necesitatea unei educații interculturale, crearea unei coexistențe pluraliste prin integrare și permisivitate reciprocă. Educația interculturală vizează dezvoltarea unei educații pentru toți în spiritul recunoașterii diferențelor ce există în cadrul aceleiași societăți.

Cele enunțate *supra* denotă că cea mai mare parte a refugiaților care se află pe teritoriul Republicii Moldova nu sunt integrați în societate, iar o parte din ei nu simt necesitatea integrării, nu depun eforturi pentru a se integra.

Un rol central în soluționarea acestei probleme îi revine societății civile. O prioritate pentru sectorul non-guvernamental din Republica Moldova trebuie să fie participarea refugiaților atât ca utilizatori, cât și ca furnizori de servicii în procesul de dezvoltare, organizare și promovare a serviciilor și politicilor de integrare. În scopul promovării participării active a refugiaților la viața socială, important este de a permite refugiaților să-și folosească propriile resurse și abilități pentru a se ajuta unul pe altul, să prezinte factorilor de decizie interesele personale, ale familiei și comunității lor.

Putem concluziona că obiectivul politicilor de integrare trebuie să urmărească stabilirea unor relații de înaltă responsabilitate între refugiați, între comunitățile lor și societatea civilă.

Integrarea refugiaților trebuie să fie promovată atât de acțiuni guvernamentale, cât și neguvernamentale care trebuie să includă:

- *participarea activă a refugiaților* la viața publică, respectând legislația în vigoare;
- *respectul pentru diferențe și diversitate* în legătură cu identitatea culturală, afinitățile culturale, credințele religioase,

opțiunile politice, format printr-o educație interculturală atât în școală, cât și în familie;

- *autodezvoltarea, autosusținerea refugiaților*, acordându-li-se posibilitatea de a-și folosi abilitățile și cunoștințele în câmpul muncii.

Dezvoltarea unei societăți incluzive, tolerante este o premisă-cheie pentru integrarea cu succes a refugiaților. Factorii de decizie, dar și societatea civilă trebuie să pună în cadrul dezbaterilor publice problema toleranței și non-discriminării față de refugiați. Numai atunci vom putea vorbi despre un stat de drept, când în el vor fi protejate valorile democratice și drepturile omului. O importanță deosebită în acest context are și modul în care un stat tratează străinii aflați în hotarele sale, precum și cetățenii săi aflați peste hotare. Protecția efectivă a refugiaților trebuie să se bazeze pe măsuri practice care să ajute și să susțină refugiații în dorința și încercarea lor de a atinge un nivel corespunzător de independență economică pentru a se integra social și cultural.

Bibliografie selectivă

1. Bourhis R.Y., Leyens J.-F. *Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*. –Iași, 1997.
2. Dasen P., Perreux C., Rey M. *Educația interculturală: experiențe, politici, strategii*. –Iași, 1999.
3. *Evaluarea activităților generatoare de venit în anii 2001 și 2002 ca un set de instrumente în facilitarea integrării locale a refugiaților în Republica Moldova*. –Chișinău, 2003.
4. *Legea Republicii Moldova cu privire la statutul refugiaților*, nr.1286-XV din 25.07.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.126-127.
5. Ритцер Д.Б. *Современные социологические теории*. –Москва, 2002.

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ – NECESITATE ÎN PROCESUL DE INTEGRARE A REFUGIAȚILOR

Lilia Mazur,

studentă, anul II

Catedra Asistență Socială, USM

Coordonator:

Diana Cheianu,

doctor în sociologie, conferențiar

Educația este ansamblul de măsuri și norme aplicate în mod sistematic în vederea formării și dezvoltării însușirilor intelectuale și morale ale membrilor unei societăți. Educația constituie demersul fundamental pentru formarea personalității, ea propune o maturizare intelectuală a individului, dobândirea unor cunoștințe de bază care să-i permită integrarea în viața socială, care să-i confere autonomie, putere de adaptare la diverse contexte de viață, precum și să-i formeze capacitatea de a lua decizii importante și de a determina schimbări pozitive în mediul în care trăiește.

Educația interculturală reprezintă ansamblul de măsuri educative care pregătesc indivizii pentru o conviețuire armonioasă într-o societate multiculturală. Prin termenul „intercultural” înțelegem interacțiunea, schimbul, reciprocitatea, interdependența, solidaritatea. Educație interculturală înseamnă recunoașterea valorilor, a modului de viață, a reprezentărilor simbolice la care se raportează ființele umane în relațiile cu semenii în înțelegerea lumii; recunoașterea interacțiunilor care intervin la un moment dat între multiplele aspecte ale aceleiași culturi și între culturi diferite în timp și spațiu.

Educația interculturală are două dimensiuni. La nivelul realității, al descrierii obiective și științifice, ea determină observarea dinamicii

declanșate de comunicare, migrație, mișcări ale populației și recunoașterea realității interacțiunilor care dau o anumită formă comunităților care se transformă. Întreaga viață și orice relație este dinamică, orice cultură este hibridă. Nu este ușor a explica aceste transformări, dar nici a le accepta întotdeauna.

La nivelul proiectului de educație și de organizare socială, abordarea interculturală trebuie realizată astfel încât aceste interacțiuni să se bazeze pe un respect reciproc și pe îmbogățirea comunităților solidare.

În viziunea educației interculturale nu refugiații sunt cei cu probleme, dar societatea, instituția școlară care nu are capacitatea de a se adapta la o diversitate culturală și etnică.

Un rol important în cadrul educației interculturale îl are școala care trebuie să ajute copiii refugiați să însușească limba, obiceiurile și tradițiile din țara gazdă și să se conformeze normelor școlare locale, oferindu-le totodată șansa de afirmare a culturii personale. Poziția educației interculturale este foarte clară: diversitatea multiculturală, refuzul unui singur model cultural în favoarea diversității modelelor. Diferențele culturale sunt considerate ca o posibilitate de îmbogățire a orizontului de cunoștințe, drept mijloace pentru obținerea unei experiențe noi prin dezvoltarea relațiilor de comunicare.

În același timp, educația interculturală nu este o nouă disciplină școlară sau o extensie a programei pentru predarea culturilor și nici a folclorului, chiar dacă este promovată într-o clasă unde sunt copii de diferite etnii, care reprezintă diverse culturi; ea este un mod de a fi. Educatorul trebuie să profite efectiv de prezența elevilor de origini diferite pentru a valorifica cultura lor de origine și a-i sensibiliza pe ceilalți la o diversitate culturală.

Un rol major în educația interculturală în școală îl are pedagogul, care este o sursă sigură și de încredere în informare, un model demn de urmat. Copiii în acest caz îi vor imita faptele. De aceea, pedagogul nu trebuie să facă diferențe între copii, ci trebuie să pună în lumină valorile culturale fără a crea stereotipuri.

Un pedagog care practică o educație interculturală va ști să menționeze calitățile negative ale unui popor fără a afecta imaginea acestui popor. Totodată, el va aduce exemple când reprezentanții acestui popor au dat dovadă de calități umane deosebite.

Pedagogul este cel care trebuie să știe cum să argumenteze importanța cunoașterii mai multor culturi, tradiții și obiceiuri, cultivând copiilor dorința de a cunoaște cultura altor popoare. Tot pedagogul va evidenția avantajele faptului că copiii pot să studieze culturile altor popoare nemijlocit de la reprezentanții acestora. Alți oameni pot falsifica sau pot înțelege greșit informația, mesajul unui obicei sau ritual, de aceea descrierea unei culturi direct de către cei care o promovează este ca și participarea la unele obiceiuri.

Pedagogul va evita să facă o identificare a copilului cu stereotipul vehiculat despre etnia sa, totodată distrugând și stereotipul existent despre populația băștinașă.

Pentru a dezvolta o educație interculturală pedagogul trebuie să țină cont de următoarele elemente:

- să asigure o organizare democratică a clasei care să permită fiecărui copil să învețe să se exprime, să discute, să reflecteze, să țină cont de celălalt, să-și asume o serie de responsabilități;
- să dea ocazie elevilor să experimenteze diferite roluri sau funcții – de lider, animator, să depisteze cazurile de abuz și să învețe elevii să reacționeze la ele;

- să urmărească importanța acordată limbilor și culturilor, convingerilor etnice și religioase, competențele fiecăruia dintre elevi, locul rezervat fiecărui elev în parte;
- să urmărească calitatea relațiilor dintre elevi, să mărească gradul de interacțiune și de coeziune dintre copii;
- să asigure respectarea drepturilor tuturor persoanelor.

Totodată, nu putem neglija rolul familiei în integrarea refugiaților în societate, atât al familiei refugiate, cât și al familiei băștinașe. Dacă educația din familie creează indivizilor atitudini rezervate față de o etnie sau alta, atunci educația interculturală nu va avea succes. Familia este nucleul primar de educare a unei persoane, de aceea stereotipurile create de familie vor fi persistente mai mult timp în conștientul uman. E foarte important ca în procesul de educație interculturală să participe toți membrii familiei și să fie înlăturate stereotipurile existente.

Nu există o metodologie sau o pedagogie anume pentru a asigura o educație interculturală, ci doar mijloace care sunt capabile de a dezvolta o dinamică și o înțelegere interculturală. Aceste metode pun accent pe participarea activă a persoanelor, pe formarea coeziunii de grup care contribuie la constituirea relațiilor durabile. Educația prin colaborare are drept scop asigurarea cooperării între grupuri și a unui grad înalt de participare a fiecărui membru al grupului la viața societății. Astfel, are loc promovarea egalității între diverse grupuri sociale, inclusiv între grupuri de refugiați, precum și promovarea egalității între membrii grupului.

O educație interculturală implică stabilirea unui acord asupra interesului de a comunica și asupra valorilor comune ale comunicării, dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere reciprocă, a capacităților de exprimare personală și de transmitere a mesajelor

constructive și a informațiilor. Toți membrii unei societăți trebuie să-și exprime liber opinia. Elevilor li se va atrage atenția și asupra faptului că „riturile interacțiunii” diferă în funcție de mediul social și cel cultural.

Învățarea în școli și clase eterogene și pluriculturale constituie un avantaj pentru fiecare și nu un handicap, așa cum se tinde a se crede. Ea aplică un spirit de deschidere și de cooperare, nu unul de selecționare și de respingere.

Dezvoltarea unei societăți democratice înseamnă dezvoltarea unei societăți incluzive, promovarea diferențelor interculturale, a respectului și toleranței față de alte culturi. Educația interculturală este calea obligatorie a unei educații pentru o dezvoltare solidară și pentru o educație a drepturilor omului care tinde să depășească etnocentrismul. Nu este ușor a adopta și a trăi conform unei gândiri „inter”. Acest lucru trebuie învățat, acest lucru trebuie să fie obiectivul central al educației.

Bibliografie selectivă

1. Dasen P., Perredaux C., Rey M. *Educația interculturală: experiențe, politici, strategii*. –Iași, 1999.
2. Momanu M. *Introducere în teoria educației*. –Iași, 2003.
3. Gudykunst W.B., Kim Z.Z. *Methods for intercultural communication research*. –London, 1984.

ASISTENȚA PSIHOSOCIALĂ A COPILOR REFUGIAȚILOR: UN MODEL SAU O NECESITATE?

Vadim Pistrinciu,
doctorand, lector asistent
Catedra Asistență Socială, USM

Sistemele contemporane de protecție socială vin să atenueze inegalitățile produse de „goana după democratizare”. Eforturile întreprinse de umanitate pentru a promova valorile democratice au fost însoțite de inegalități la capitolul drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Orice stat dezvoltat din punct de vedere politic și social oferă omului libertăți, dar totodată limitează posibilitățile unui număr mare de oameni. Or, cât de mult am fi preocupați de ideea edificării unui stat puternic, social și democratic, trebuie să ținem seama de procesele globale care distrug speranța a zeci de milioane de oameni la o viață decentă.

Problema refugiaților este legată de evoluția proceselor politice și sociale din cele mai instabile regiuni sau state. Este în vogă, pentru un cetățean al civilizației contemporane, să susțină eforturile comunității internaționale în apărarea drepturilor refugiaților. Cu toții știm că trebuie să fim toleranți și deschiși față de oamenii, familiile „a căror cetățenie nu le permite un prezent și viitor sigur, nici fizic și nici social”. Dar, în cazul refugiaților, cel mai important este să ne întrebăm: *Ce putem face pentru a-i ajuta? Cum trebuie să ne purtăm cu oamenii care au fost impuși să-și lase casa, comunitatea, țara?*

Cât de mult am fi preocupați de problemele social-economice din țară, este important să dezvoltăm servicii de asistență și integrare a refugiaților și migrantilor. Aceasta din mai multe motive. În primul

rând, statele parte la Convenția ONU privind Statutul Refugiaților își asumă responsabilitatea de a oferi asistență solicitanților de azil. În al doilea rând, dezvoltarea serviciilor de asistență socială a refugiaților va preveni apariția unui număr mare de probleme sociale, precum excluziunea socială, dezorganizarea familiilor, delincvența juvenilă etc.

În situația schimbării forțate a locului de trai, o familie se confruntă cu variate probleme de ordin economic, social și de sănătate. În acest context, cei mai vulnerabili sunt copiii. Un copil are nevoie de afecțiune, înțelegere și condiții optime de dezvoltare. Integrarea și conferirea unui spațiu de confort și securitate socială reprezintă un complex de acțiuni, în care asistența socială este serviciul - cheie. La rândul lor, copiii au nevoie de un set de acțiuni de asistență socială și psihologică, care să faciliteze dezvoltarea lor.

Din numărul total de 22 milioane de refugiați, aflați în atenția Convenției ONU privind Statutul Refugiaților, aproximativ jumătate sunt **copii**. Această stare de fapt a necesitat un complex de acțiuni la nivel internațional. Aceste acțiuni sunt orientate spre prestarea unor servicii de asistență psihosocială ce ar permite crearea unui spațiu social sigur pentru copiii refugiați.

Definiția copiilor refugiați se referă la situația minorilor (sub vârsta de 18 ani) care și-au părăsit țara de origine împreună cu familia sau ne-însoțiți, din motivele persecuțiilor politice, torturii, războiului, sărăciei, sclaviei, abuzurilor fizice / sexuale etc. Conform definiției Programului European „Copiii separați”, copiii refugiați sunt clasificați în copii refugiați cu familia și copii fără însoțire. Copii ne-însoțiți sunt copiii care nu au atins vârsta de 18 ani, separați de ambii părinți, și care nu se află în tutela și îngrijirea legală a unei

persoane mature¹. Situația copiilor fără însoțire este și mai dificilă și necesită o varietate de servicii psihosociale, culturale, medicale.

Este important ca o activitate profesionalizată de asistență socială a copiilor refugiați să fie organizată sub protecția unor instrumente legale care să stipuleze un set de standarde pentru serviciile destinate copiilor refugiați. Documentele de bază, care trebuie consultate de către agențiile și organizațiile ce activează în domeniul asistenței sociale a copiilor refugiați, includ:

- Declarația ONU privind Drepturile Omului (1948)
- Convenția de la Geneva privind Statutul Refugiaților (1951)
- Acordul privind Protecția Minorilor de la Haga (1961)
- Convenția Internațională privind Drepturile Politice și Civice
- Acordul Social European (1961)
- Convenția ONU privind Drepturile Copilului (1989)

Protecția socială a copiilor refugiați este realizată conform Convenției ONU privind Drepturile Copilului. Asistența psihosocială a copiilor refugiați este axată pe patru principii primordiale stipulate de Convenție:

1. Dreptul la tratare egală și acceptare necondiționată – nici un copil nu trebuie dezavantajat în baza criteriilor de gen, rasă, origini etnice sau sociale, opțiuni politice, dizabilitate, statutului sau ocupației părinților.

2. Principiul interesului prioritar al copilului – Statul parte la prezenta Convenție trebuie să fie preocupat de bunăstarea fizică, socială și economică a copiilor. Conform acestui principiu, guvernele

---

¹ Racketseder J. *Statement of Good Practice*. –SCEP, 2000. În anul 2000 în Europa erau înregistrați în jur la 100 000 de copii fără însoțire. (Sursă SCEP).

sunt responsabile pentru serviciile de educație, asistență socială și ocrotire a sănătății. Scopul acestor servicii este crearea unui cadru benefic pentru dezvoltarea copiilor.

3. Dreptul la viață și dezvoltare personală – conform acestui principiu, copiii au dreptul nu numai la *condiții de supraviețuire*, dar și la condiții ce să le asigure protecția față de discriminare și oportunități de dezvoltare inegale.

4. Respectul opiniei și a opțiunilor copilului – este evident că fiecare copil, inclusiv cel care nu se află în țara de origine, are dreptul să decidă asupra propriei vieți și să participe la deciziile care sunt luate referitor la persoana sa. Acțiunile adulților față de copiii refugiați, cu sau fără însoțire, trebuie să fie orientate spre acceptare.

Responsabilitățile asistenților sociali și ale organizațiilor ce prestează servicii de asistență psihosocială a copiilor refugiați reprezintă intersecția mai multor domenii de activitate și științe, precum: pedagogia, psihologia, psihanaliza, asistența socială, dreptul etc. Există o varietate de strategii și recomandări referitoare la asistența copiilor refugiați. Serviciile destinate copiilor refugiați diferă de la stat la stat. Criteriile de diferențiere a acestora sunt axate pe experiența organizațiilor în lucrul cu copiii și familiile refugiate. În acest context apare întrebarea: *Ce trebuie să includă serviciile de asistență socială a copiilor refugiați?*

Orice încercare de a integra copiii refugiați sau solicitanți de azil trebuie să răspundă în primul rând nevoilor copiilor. Dacă facem referință la tradițiile și experiența Republicii Moldova în domeniul politicilor refugiaților, putem distinge următoarea strategie de intervenție practică a asistenților sociali în cazul copiilor refugiați:

1. **Investigarea cazului** reprezintă etapa inițială a strategiei de lucru cu copilul refugiat. Conținutul acestei etape este diferit de cel al procesului clasic în asistența socială și include informarea despre:

- trecutul copilului / familiei refugiate în țara de origine (ocupație, condiții de trai, viața socială etc.);
- cele mai importante evenimente din viața familiei;
- planurile pe care copilul sau familia acestuia și le-au făcut locuind în țara de origine;
- descrierea stării emoționale a copiilor, cu evidențierea factorilor de risc pentru starea fizică și psihică a copilului refugiat;
- studierea detaliată a priorităților de dezvoltare a copilului (abilități extracurriculare, aspirații profesionale în cazul adolescenților);
- intensitatea relațiilor familiale – informație utilă pentru a dezvolta un program de terapie și reabilitare, destinat atât copiilor refugiați împreună cu familiile, cât și copiilor fără însoțitor.

2. **Lucrul post-traumă** include efortul depus de asistent social și psiholog pentru „reabilitarea sentimentelor pozitive ale copilului”. Trauma reprezintă efectul presiunilor psihologice asupra copilului refugiat, ca rezultat al experiențelor trăite în țara de origine și a neacomodării la un nou mod de viață sau la o nouă comunitate. De aceea, în cadrul acestei etape asistenții sociali sunt încurajați să colaboreze cu psihologii. Accentul în cadrul acestei etape se pune pe utilizarea tehnicilor, precum:

- terapia familială;
- terapia prin joc;
- tehnica drepturilor asertive;
- consilierea de familie și individuală;
- activități recuperatorii (socio-culturale).

Condiția prioritară a acestei etape în asistența psihosocială a copiilor refugiați este schimbarea *neîncrederii* și *culpabilității* caracteristice **traumei** în *deschidere* și *speranță pentru viitor*¹.

3. **Integrarea copilului în mediul școlar** este foarte importantă din cel puțin două motive. Primul se referă la conținutul curriculumului de studii, care oferă învățarea abilităților și deprinderilor de viață, precum și posibilitatea de a cunoaște limba, cultura statului gazdă. Al doilea motiv se referă la posibilitatea integrării copilului refugiat într-un nou grup de referință. Prietenii de școală sunt actori ce contribuie în mare parte la integrarea copilului. Școala, în pofida dificultăților de comunicare specifice integrării timpurii a copilului refugiat, oferă posibilitatea de a explora propriile abilități. Venind la școală copilul își schimbă identitatea de copil în cea de elev și dă dovadă de cutezanță pentru a spune „eu sunt ceea ce pot”. În același timp, asistentul social, care a preluat cazul copilului refugiat, trebuie să fie conștient că integrarea acestui copil în mediul școlar poate fi însoțită și de probleme de adaptare, precum:

- obstacolele de comunicare;
- lipsa de concentrare la ore ca efect al limbajului complicat;
- oboseala excesivă;
- durerile de cap;
- conflictele cu alți copii*.

---

¹ Awadth A.M., Vance B. *Effects of trauma of the Gulf War on Kuwait' children* //Journal of child and family studies. USA, 1999, No.7, p. 493 – 498.

* Un copil refugiat depune dublu efort atunci când învață: pe de o parte, el trebuie să fie un elev ca toți alții; pe altă parte, el continuă să învețe limba și să exploreze obiceiurile locale.

În cazul când integrarea școlară a copiilor este succedată de problemele expuse mai sus, asistentul social trebuie să ajute copilul prin includerea acestuia într-un program de mentori, recuperare școlară.

4. **Integrarea socioculturală** a copiilor refugiați este, probabil, cea mai dificilă etapă a strategiei de asistență psihosocială a copiilor refugiați. Integrarea copiilor refugiați este orientată de două principii generale:

- a) respectul față de tradițiile din țara de origine a refugiatului,
- b) familiarizarea și asimilarea culturii statului gazdă.

Activitățile asistentului social la această etapă includ:

- Inițierea proiectelor de familiarizare cu cultura locală (excursii în comunități, competiții, concerte etc.)
- Încurajarea și organizarea întâlnirilor cu alți refugiați (organizarea asociațiilor obștești, a cluburilor de familii refugiate)
- Organizarea și facilitarea training-urilor având tematici ce țin de experiențele și abilitățile de trai „în două culturi”
- Organizarea campaniilor de promovare a toleranței și a atitudinii non-discriminatorii.

5. **Monitorizarea integrării** – presupune vizitele și colaborarea copilului refugiat cu asistentul social și psihologul, în decursul unei perioade de 1-3 ani (după caz), după ce persoana a primit statutul de refugiat. Această perioadă este caracterizată printr-o colaborare de intensitate mai scăzută, dar care necesită atenție. Obiectivele asistentului social în cadrul acestei etape se referă la:

- monitorizarea evoluției relațiilor copilului refugiat cu mediul exterior;

- observarea procesului de integrare școlară a copilului refugiat;
- medierea conflictelor în familia copilului refugiat;
- asistență în acordarea serviciilor de sănătate conform nevoilor.

Problema refugiaților este o problemă care generează în egală măsură contradicții și durere. Ne pare rău și îi compătimim pe cei care au fost impuși să-și părăsească țara. A mai rămas doar un singur lucru – să ne angajăm serios și responsabil în procesul de edificare a serviciilor de asistență socială a refugiaților, astfel încât acestea să ofere o nouă șansă celor compătimiți.

Bibliografie selectivă

1. Neamțu G. (coord.). *Tratat de asistență socială*. –Iași, 2004.
2. Bulgaru M. (coord.) *Metode și Tehnici în Asistența Socială*. –Chișinău: USM, 2003.
3. Awadth A.M., Vance B. *Effects of trauma of the Gulf War on Kuwaiti children* //Journal of child and family studies. USA, 1999, No.7.
4. Racketseder J. *Statement of Good Practice*. -SCEP, 2000.
5. *Quest for Quality: Educational Guidance for Refugees in Europe*. ERF – 2002.

MEDIEREA MUNCII – COMPONENTĂ MAJORĂ A INTERVENȚIEI ASISTENȚIALE PRIVIND INTEGRAREA SOCIOPROFESIONALĂ A REFUGIAȚILOR

Stela Milicenco,
doctor în sociologie, conferențiar
Catedra Asistență Socială, USM

Un indicator de bază al calității vieții individului este posibilitatea fiecăruia de a-și crea bunăstarea prin muncă, obținând un venit ce i-ar asigura un nivel decent de trai în cadrul societății. Anume munca condiționează asigurarea materială, dezvoltarea spirituală și fizică, bunăstarea individului, precum și realizarea acestuia ca membru al comunității. Bunăstarea unei societăți are drept fundament bunăstarea familiei și a fiecărui individ în parte. Însă perioada de tranziție la economia de piață, care a avut repercusiuni ireversibile asupra diferitelor aspecte ale vieții indivizilor, a provocat un șir de fenomene sociale de amploare, precum șomajul și sărăcia în masă, exodul semnificativ al populației apte de muncă peste hotarele țării în căutarea surselor de existență etc. În perioada ex-sovietică fenomenul șomajului era abordat în mod critic, preponderent la adresa țărilor capitaliste. În Republica Moldova *fenomenul șomajului* a fost oficial recunoscut ca problemă după anul 1989 - în urma situației politice, economice și sociale, care a generat o nouă orientare economică, cu toate că dificultăți evidente în privința ocupării și mai ales a folosirii eficiente a forței de muncă au apărut cu mult înainte de declanșarea actualului proces de tranziție la economia de piață. Fenomenul șomajului s-a amplificat în rezultatul restructurării macroeconomice, al declanșării procesului de privatizare. La începutul reformelor efectele

șomajului au fost mai puțin evidente, însă pe parcurs acest fenomen socioeconomic a cuprins întreaga țară. Dacă vechiul sistem garanta, cel puțin din punct de vedere legal, un loc de muncă pentru fiecare persoană aptă să muncească, actualele condiții impun și favorizează tot mai mult fenomenul șomajului.

Cu toate că statistica oficială până nu demult estima nivelul șomajului ca fiind de 2-3%, studiile sociologice încă la finele anilor '90 demonstrau contrariul (rata șomajului de 10-15%). Ulterior, statistica oficială a început să elucideze mai realist amploarea acestui fenomen. Începând cu anul 1991 șomajul este înregistrat oficial în cadrul OFM (Oficiile Forței de Muncă). Astfel, la 1 ianuarie 1992 în Republica Moldova au fost înregistrați 78 șomeri; cel mai mare număr al șomerilor a fost înregistrat la 1 ianuarie 2000 – 34,9 mii persoane. La 1 ianuarie 2002 numărul șomerilor aflați la evidență la oficiile forței de muncă era de 27.646 persoane, pentru 1 ianuarie 2003 numărul șomerilor rămași în evidență a diminuat cu 3.627 persoane, comparativ cu anul precedent, și se cifra la 24.019 șomeri. Neoficial, numărul șomerilor este mult mai mare; or, majoritatea persoanelor fără loc de muncă nu se înregistrează la OFM. Astfel, potrivit datelor *Biroului Internațional al Muncii (BIM)*, în anul 2002 în Moldova numărul șomerilor a constituit 110 mii persoane, iar rata șomajului a înregistrat 6,8% (cu 5,7% mai mult decât în anul 1999). Vom menționa că aprecierea nivelului șomajului în Republica Moldova se realizează prin intermediul *Anchetei forței de muncă*, efectuată de Departamentul Statistică și Sociologie (începând cu trimestrul IV al anului 1998). La momentul actual aceasta este metoda de cercetare statistică ce nu lipsește din instrumentarul statistic al nici unei țări cu economie de piață și care permite de a cuprinde toată populația, totodată fiecărui individ conferindu-i-se un anumit statut: *ocupat*, *șomer* sau *economic inactiv*. Conform datelor Anchetei forței de

muncă, populația economic activă a Republicii Moldova s-a redus de la 1809 mii persoane (în anul 1998), la 1617 mii (2001), la circa 1615 mii (2002) și diminuându-se timp de un an cu circa 8%, a constituit în anul 2003 aproximativ 1528 mii persoane. Potrivit Departamentului Statistică și Sociologie, în anul 2003 ponderea populației economic inactive (copii, șomeri și pensionari) constituia 57,8% din populația țării, sporind cu 3,6% față de anul precedent¹.

Totodată, Moldova se confruntă cu unele forme ale migrației internaționale, care sunt tangențiale fenomenului șomajului, precum: *migrația ilegală, migrația ilegală de tranzit, refugiații și solicitanții de azil*. În pofida eforturilor de ultimă oră depuse întru reglementarea acestor fenomene, este evidentă și necesitatea realizării unor studii sociologice axate pe problematica dată, care ar aprecia consecințele social-economice, politice și culturale ale acestor fenomene pentru ziua de azi și de mâine a țării noastre. Or, este evident faptul că refugiații completează rândul șomerilor din Republica Moldova și al solicitanților de loc de muncă.

Dreptul la muncă al refugiaților este stipulat în articolul 17 al *Convenției din 1951 privind statutul refugiaților*, care prevede că statele contractante vor acorda oricărei persoane cu statut de refugiat asistență în ceea ce privește exercitarea unei activități salariale profesionale. În general, conform legislației în vigoare, cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi ca și cetățenii Republicii Moldova, cu anumite excepții definite de legi speciale. În acest sens, este de menționat faptul că din momentul obținerii statutului de refugiat

---

¹ Danii T. *Republica Moldova în spațiul tranziției și costul social al reformelor. Analiza și evaluarea sociologică a calității vieții populației*. –Chișinău, 2004, p. 308-329.

Legea cu privire la statutul refugiaților mai prevede și conferirea unor drepturi sociale, precum posibilitatea de a fi angajat de persoane fizice și juridice; efectuarea actelor de comerț; salarizarea; precum și asigurarea socială în condițiile legii. Conform aceluiași articol, în situația în care cererea solicitantului de azil nu este soluționată în termen de 6 luni, acestuia i se poate acorda temporar dreptul la muncă. De asemenea, ei pot să-și continue studiile în instituțiile de învățământ mediu general și superior în condițiile stabilite de lege pentru cetățenii străini. La 23 noiembrie 2001 Republica Moldova, prin *Legea nr. 667-XV*, aderă la *Convenția din 1951 cu privire la statutul refugiaților* și la *Protocolul din 1967*, iar ulterior, la 25 iulie 2002, adoptă *Legea nr. 1286-XV cu privire la statutul refugiaților*. O dată cu intrarea în vigoare a acestor importante documente sunt rezolvate un șir de probleme legislative, însă nu sunt soluționate completamente dificultățile ce țin de compatibilitatea și interacțiunea noilor legi cu cadrul juridic existent; de integrarea refugiaților în cadrul comunității; de acceptarea și asumarea noilor relații sociale și profesionale ș.a. În acest aspect, cadrul juridic în materie de refugiați nu este suficient pentru a stabili rolul și locul lor în structura socială a Republicii Moldova.

În rezultatul ratificării Convenției din 1951 Republica Moldova și-a asumat o serie de obligațiuni față de persoanele refugiate, asigurându-le în același timp, în cazurile când refugiații nu dispun de surse de existență (aceste cazuri fiind majoritatea), hrană, îmbrăcăminte, loc de muncă etc. Societatea poate interveni în asemenea situații pentru a oferi un suport material și moral subiecților în perioadele de dificultate, de a-i asista în demersurile lor pentru căutarea, identificarea și angajarea la un loc de muncă. În acest scop, în Republica Moldova se dezvoltă un nou domeniu de activitate – medierea muncii. *Medierea muncii este un complex de activități prin*

care se încearcă corelarea cererii cu oferta pe piața forței de muncă, având ca obiectiv final angajarea persoanelor disponibile, găsirea, ocuparea și păstrarea locurilor de muncă vacante. Corelarea dintre cererea și oferta de forță de muncă trebuie să aibă loc în condiții care să satisfacă ambele părți și care să conducă la o relație profesională durabilă.

În activitatea de mediere interacționează trei actori principali: *oferantul de forță de muncă* (acesta poate fi un refugiat, un șomer, un membru al comunității exclus la un moment dat din procesul muncii, o persoană care dorește să-și schimbe locul de muncă sau care se simte amenințată cu pierderea locului de muncă și este dispusă să facă eforturi pentru păstrarea acestuia), pentru care serviciile de mediere reprezintă „speranța, sprijinul, sfatul” societatea oferindu-i-le calificat, non-discriminatoriu; *oferantul de locuri de muncă* pentru care centrele de mediere sunt instituții la care el poate apela pentru a-și asigura, în condiții de calitate, resursele umane de care duce lipsă; precum și *mediatorul* - reprezentantul unei instituții specializate.

În baza aplicării metodei interviului informațional, mediatorul evaluează nivelul de pregătire profesională a refugiatului, aspirațiile lui, starea de sănătate, situația familială și îl va orienta către:

- *agentul economic* care a anunțat un loc de muncă vacant, atunci când consideră că îndeplinește condițiile pentru ocuparea acestui loc de muncă;
- *centrul de consiliere și recalificare profesională*, atunci când solicitantul nu are o imagine clară asupra posibilităților sale profesionale, asupra carierei pe care și-o dorește sau atunci când are nevoie de o recalificare profesională, de îndrumare în alcătuirea unui

curriculum vitae, în întocmirea unei cereri de angajare, în prezentarea la un interviu cu agentul economic;

- *centrul de investigare psihologică*, atunci când persoana pare a avea probleme deosebite sau când cerințele locului de muncă impun o testare psihologică a candidatului.

Este evident că mediatorul trebuie să se conducă de niște principii profesionale general acceptate de comunitatea internațională: *obligativitatea* (mediatorul are obligația de a oferi servicii de mediere oricărui beneficiar care le solicită); *individualitatea* (orice beneficiar, iar un refugiat în special, trebuie tratat în mod individual, privit ca un caz aparte, deosebit de celelalte, prin situația specifică, profesională și familială, starea fizică și morală deosebite, într-un cadru cât mai discret); *profesionalismul*; *obiectivitatea și imparțialitatea*; *respectarea drepturilor fundamentale ale omului*; *confidențialitatea* (asemenea medicilor sau preoților, mediatorul trebuie să păstreze confidențialitatea informațiilor comunicate de refugiați); *neutralitatea* (principiu care asigură protecția centrelor de mediere împotriva posibilelor presiuni din partea organizațiilor guvernamentale, sindicale sau politice)¹.

Activitatea de mediere este o *muncă de echipă*, principala responsabilitate a mediatorilor constând în a presta servicii de calitate adresate în egală măsură tuturor beneficiarilor lor, solicitanți sau ofertanți de locuri de muncă. Munca mediatorului are un nivel ridicat de *responsabilitate morală și socială*, pentru că acesta intervine în viața subiecților aflați în situații critice; totodată prezintă un *nivel de*

---

¹ Neamțu G. *Tratat de asistență socială*. – Iași, 2003, p. 632-642.

stres ridicat, datorat contactului permanent al mediatorului cu un public divers, adesea extrem de dificil. Persoanele refugiate care pot să se adreseze centrelor de mediere provin din țări diferite, din medii profesionale și sociale diverse, iar problemele pe care le ridică prezintă tot atâtea cazuri distincte. În aceste condiții, mediatorul trebuie să facă un efort permanent de adaptare la nivelul de educație și capacitatea de comunicare a clientului, care poate fi reticent sau poate avea manifestări de disperare.

În consecință, vom menționa că fenomenul șomajului a existat dintotdeauna, el este un fenomen care afectează toate categoriile sociale, inclusiv pe cea a refugiaților. Șomajul, în general, și șomajul involuntar care semnifică neîncadrarea în câmpul muncii din motive ce nu țin nemijlocit de individ, în special, sunt considerate un „rău social”. Consecințele șomajului se măsoară nu doar în termeni economici, ci și în cei sociali - ai afectării indivizilor în cauză, care pot deveni „oameni deziluzionați, ce au renunțat să încerce să se încadreze în sistem și care contribuie la neliniștea socială; ei ar trebui să fie o problemă serioasă de preocupare atât pentru bogați, cât și pentru săraci”. Șomajul înseamnă pierderea locului de muncă, suferință cauzată de pierderea câștigului ce asigură securitatea materială a individului și a familiei sale. Șomajul nu lovește numai indivizii, peste o anumită limită el subminează întreaga societate. Munca nu este doar mijlocul de a-ți câștiga viața, ci este și un mod de a te identifica. *Șomerul poate oricând să-și ocupe timpul, dar el nu mai are un loc definit în societate, astfel victimă a unei concedieri economice, a unei emigrări din țara de origine se consideră adesea și victimă a unei concedieri sociale.* Prin urmare, inițierea și implementarea domeniilor de activitate social-utilă de tipul medierii muncii vor sprijini eforturile

de a reduce efectivul șomerilor din țară sau al celor refugiați, de a depăși discrepanțele inițiale sau insuficiențele potențiale în domeniul integrării în societate a refugiaților recunoscuți legal.

Bibliografie selectivă

1. Danii T. *Republica Moldova în spațiul tranziției și costul social al reformelor. Analiza și evaluarea sociologică a calității vieții populației.* –Chișinău, 2004.
2. Neamțu G. *Tratat de asistență socială.* –Iași, 2003.
3. *Raportul național al dezvoltării umane.* –Chișinău: PNUD, 2001, 2004.
4. Molnar M. *Sărăcia și protecția socială.* –București, 1999.

ASISTENȚA SOCIALĂ A REFUGIAȚILOR: ASPECTE SOCIOJURIDICE

Natalia Ciobanu,
studentă, anul II

Catedra Asistență Socială, USM

Coordonator:

Vadim Pistrinciuc,
doctorand, lector asistent

Deși omenirea a atins un nivel înalt al progresului tehnic și informațional, astăzi continuă să existe o multitudine de probleme sociale care nu depind de progresele tehnice, însă necesită o atenție sporită din partea societății. În contextul eforturilor depuse pentru realizarea principiilor statului democratic și de drept, omenirea neglijează problemele sociale profunde ale unei categorii distincte de oameni aflați în nevoie, și anume – ale celor 22 milioane de refugiați și solicitanți de azil. Numărul mare de solicitanți de azil este direct proporțional cu relația dintre state, situațiile de conflict sau război. Evident, în astfel de situații comunitatea internațională trebuie să ia o poziție fermă, prin aceasta asigurând persoanelor care au fost nevoite să părăsească țara de origine un trai decent.

După cel de-al doilea război mondial a fost simțită necesitatea unui acord internațional care ar putea răspunde la întrebarea: *Cine este responsabil de soarta refugiaților?* Astfel, la Conferința Plenipotențială a Națiunilor Unite de la 28 iulie 1951 a fost adoptată Convenția cu privire la statutul refugiaților. Conform articolului 1 al Convenției, refugiat este: „o persoană care, datorită unei temeri bine întemeiate de a fi persecutată... pe motiv de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau pentru opțiunile politice, se

afla în afara țării și cetățenia pe care o deține nu-i oferă siguranță și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale... ”. În afară de această definiție, Convenția din 1951 descrie în linii generale drepturile unui refugiat, inclusiv: libertatea religiei și a circulației, dreptul la muncă, la educație și accesul la documentele de călătorie. Pe lângă drepturi, Convenția stipulează obligațiile unui refugiat față de statul gazdă și persoanele sau grupurile asupra cărora se extinde Convenția.

Convenția din 1951 a fost redactată după cel de-al doilea război mondial, iar definiția pe care o dădea refugiaților se referea la persoanele strămutate din cauza evenimentelor ce s-au produs în Europa sau pe alte continente înainte de 1 ianuarie 1951. Însă, pe măsură ce s-au creat noi situații ce implicau refugiații, a devenit necesară lărgirea spațiului geografic al Convenției din 1951. Astfel, la 31 ianuarie 1967 a fost elaborat și adoptat un Protocol al Convenției care a intrat în vigoare la 4 octombrie același an. Aderând la acest Protocol, statele parte se angajau să aplice prevederile Convenției din 1951, dar fără a ține cont de data limită și restricțiile geografice.

Cu siguranță, Convenția din 1951 și Protocolul din 1967 privind Statutul Refugiaților sunt cele mai importante acte internaționale ce apără refugiații și drepturile lor, stabilesc un minim de servicii sociale destinate refugiaților și solicitanților de azil. Dar eficacitatea acestora depinde nu doar de cadrul legislativ, dar și de capacitatea instituțională a statului de a oferi servicii de asistență socială

Problema refugiaților în Republica Moldova a apărut după Declarația Independenței din 27 august 1991. În primul rând, datorită faptului că Republica Moldova s-a ciocnit direct de problema refugiaților (deplasați intern) în urma conflictului armat de pe Nistru. Conflict ce a generat un val de oameni care au fost nevoiți să-și părăsească comunitățile pentru a fi în siguranță.

O dată cu crearea Biroului ICNUR în Republica Moldova, din 1997 până la 1 ianuarie 2003 au fost înregistrate 688 dosare ale solicitanților de azil, dintre care 123 dosare (266 persoane) au fost recunoscute ca refugiați, 125 dosare (136 persoane) au fost respinse în primă instanță și 52 dosare (56 persoane) au fost respinse în instanța de apel. În anul 2001 63 dosare (87 persoane) erau în proces de conferire a statutului de refugiat. Această situație confirmă încă o dată necesitatea asistenței sociale profesionale în domeniul refugiaților.

Cel mai mare obstacol în promovarea serviciilor de asistență socială în domeniul refugiaților și solicitanților de azil în Republica Moldova este lipsa unei tradiții de transpunere în practică a Convenției ONU cu privire la statutul refugiaților. State ca SUA, Canada, Franța, Germania dețin o experiență de jumătate de secol în ce privește utilizarea instrumentelor Convenției ONU privind refugiații.

Totuși, primii pași pentru soluționarea acestei probleme au început să fie efectuați. Astfel, la 31 ianuarie 2002 Reprezentatul Parlamentului Republicii Moldova la Națiunile Unite a depus instrumentele de aderare la Convenția din 1951 și la Protocolul 1967 privind Statutul Refugiaților.

Este important a menționa că refugiații din Republica Moldova pot beneficia de o serie de servicii, precum :

- asistență medicală de urgență;
- educație primară;
- consiliere juridică și socială;
- cursuri gratuite de limbă română și recalificare;
- cursuri gratuite de utilizare a calculatorului și de limbă engleză;
- asistență maternală; etc.

Un alt aspect al problemei integrării refugiaților îl constituie cadrul social, care se referă la accesul pe piața muncii, la serviciile de educație și sănătate.

După obținerea statutului de refugiat, conform Convenției din 1951, majoritatea refugiaților primesc automat dreptul la muncă. Doar câteva țări europene permit solicitanților de azil să se angajeze în câmpul muncii pe perioada procedurii de azil (de exemplu, Germania și Austria).

Însă, restricțiile la angajare condiționează munca ilegală și dependența de asistența publică. Astfel, orice restricție a dreptului la muncă din considerente de securitate națională și cetățenie ar trebui să fie minimă și bazată pe motive rezonabile.

Majoritatea refugiaților se confruntă cu probleme ce țin de somaj, de angajare sub nivelul de calificare profesională, de lipsa accesului la avansări și de incertitudinea în ce privește locul de muncă. O soluție în această privință ar fi ca programele ce promovează accesul refugiaților la piața muncii să fie adaptate individual, ținându-se cont de cunoașterea profundă a situației pe piața muncii. O altă soluție ar fi angajarea în concordanță cu aptitudinile, cunoștințele refugiaților și experiența lor anterioară.

Educația reprezintă un instrument important de adaptare și integrare socială, promovând dezvoltarea individuală a refugiaților, îmbunătățind în același timp șansele acestora de a contribui la dezvoltarea societății gazdă prin angajare.

În Republica Moldova refugiații beneficiază de cursuri gratuite de limbă română, iar copiii acestora beneficiază de educație primară. Totuși, ar trebui să se pună un accent mai mare pe acest aspect, deoarece școala reprezintă nu doar un mijloc de acumulare a cunoștințelor, ci și un loc de pregătire formală și informală a copilului

refugiat pentru a trăi într-o nouă societate. De asemenea, e necesar ca Ministerul Educației să dezvolte metodologii adecvate pentru evaluarea lacunelor existente în dezvoltarea copiilor refugiați, precum și să elaboreze unele baremuri de evaluare a cunoașterii limbii de stat.

În conformitate cu definiția Organizației Mondiale a Sănătății, sănătatea e „starea de bine fizic, mintal, social, nu însă pur și simplu absența bolii sau a infirmității”.

Refugiații suferă adesea de probleme de sănătate determinate de violențele la care aceștia au fost supuși în țara de origine: persecuții pe motive politice, torturi, închisori, cât și de condițiile de călătorie din țara de origine în țara gazdă. Starea lor de sănătate poate fi afectată și de multiple experiențe frustrante, de separarea pe termen lung de ceilalți membri ai familiei, de dificultăți de adaptare culturală.

Există diferențe între serviciile de sănătate acordate de diferite state. Astfel, în unele țări accesul la sistemul național de sănătate e restrictiv atât pe perioada procedurii de azil, cât și după acordarea statutului de refugiat conform Convenției din 1951. În unele țări aceste categorii au aceleași drepturi cu naționali.

Pentru o integrare mai durabilă a refugiaților în Republica Moldova ar trebui să se atragă atenția la următoarele momente-cheie:

- promovarea toleranței față de refugiați și a ne-discriminării lor, indiferent de „preferințele” religioase și politice;
- promovarea și încurajarea ajutorului reciproc în rândurile refugiaților;
- revizuirea ajutorului material de lungă durată de care pot dispune familiile refugiate sau solicitante de azil;
- pregătirea asistenților sociali profesioniști în domeniul refugiaților.

În concluzie putem afirma că tema refugiaților este importantă atât pentru mediile academice, cât și pentru societatea civilă și instituțiile de stat. Doar prin eforturile comune ale acestor instituții pot fi atinse performanțe în domeniul asistenței sociale a refugiaților și a solicitanților de azil.

Bibliografie selectivă

1. Silvestru E. *Situația refugiaților și solicitanților de azil din Republica Moldova*. –Chișinău: IPP, 2001.
2. *The Journal of Public Childcare Law and Practice*. –U.K., 2003, No. 3.

Protecția Refugiaților în întrebări și răspunsuri*

Un refugiat este o persoană care „datorită unei temeri bine-întemeiate de a fi persecutată datorită rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniei politice, se află în afara țării a cărei cetățenie o are și care nu poate, sau, datorită acestei temeri, nu dorește să se pună sub protecția acelei țări ...”

Convenția din 1951 cu privire la statutul refugiaților

Ce reprezintă protecția internațională?

Marea majoritate a oamenilor pot conta pe faptul că propriile guverne le garantează și le protejează drepturile umane fundamentale și securitatea fizică. În cazul refugiaților, însă, țara de origine a dovedit că nu poate sau nu dorește să protejeze aceste drepturi. ICNUR este mandatat să se asigure că refugiații sunt protejați de țara lor de azil și să sprijine guvernul acesteia, în măsura posibilităților, pentru realizarea acestei sarcini. ICNUR nu este (și nici nu ar dori să fie) o organizație suprastatală și, de aceea, nu poate înlocui protecția unui stat. Rolul principal al ICNUR este de a se asigura că statele sunt conștiente de obligația lor de a proteja refugiații și solicitanții de azil și că acționează în consecință.

Astfel, statele nu pot returna sau trimite forțat refugiații către teritorii în care aceștia sunt expuși unui pericol. Ele nu pot face discriminări între grupurile de refugiați. Ele trebuie să se asigure că

---

* Preluat din: *Protecția refugiaților: întrebări & răspunsuri*. ICNUR.

refugiații beneficiază de drepturi sociale și economice, cel puțin în aceeași măsură ca alți străini rezidenți în țara de azil. În sfârșit, statele au obligația să coopereze cu ICNUR. De asemenea, din considerente umanitare, statele trebuie să permită admiterea cel puțin a soțiilor și copiilor aflați în întreținerea oricărei persoane căreia i-a fost acordat refugiu sau azil temporar.

Ce drepturi are un refugiat?

Un refugiat are dreptul la azil lipsit de riscuri. Protecția internațională reprezintă, în orice caz, mai mult decât securitatea fizică. Refugiații trebuie să beneficieze de cel puțin aceleași drepturi și ajutor de bază ca și orice alt străin care este rezident legal, inclusiv de unele drepturi fundamentale ale oricărei persoane. Astfel, refugiații au drepturile civile elementare, inclusiv libertatea de gândire, de deplasare și de a nu fi supuși torturii și tratamentului degradat.

În mod similar, drepturile economice și sociale se aplică refugiaților în același mod ca și celorlalte persoane. Fiecare refugiat trebuie să aibă acces la asistență medicală. Fiecare refugiat adult trebuie să aibă dreptul la muncă. Nici un copil refugiat nu trebuie privat de educația școlară.

În anumite cazuri, cum ar fi influxul masiv de refugiați, țările de azil se pot simți obligate să restricționeze unele drepturi, cum ar fi: libertatea de mișcare, libertatea de a munci sau o școlarizare adecvată pentru toți copiii. Asemenea lipsuri trebuie acoperite, pe cât posibil, de către comunitatea internațională. Astfel, atunci când resursele nu sunt disponibile – de la guvernele țărilor de azil sau de la alte organisme – ICNUR furnizează asistență refugiaților (și altor persoane de interes) care nu își pot asigura nevoile de bază. Asistența poate fi sub forma de ajutor financiar, alimente, echipament, cum ar fi ustensile de

bucătărie, unelte, măsuri igienice și adăpost sau prin programe de înființare de școli și clinici pentru refugiații care locuiesc în tabere sau în alte grupări comunitare. ICNUR face toate eforturile pentru a se asigura că refugiații pot deveni, cât mai curând posibil, autonomi din punct de vedere economic: aceasta poate să necesite activități regulate producătoare de venit, sau proiecte de calificare.

Refugiații au, la rândul lor, anumite obligații. În particular, ei trebuie să se conformeze legilor țării de azil.

Decizia cu privire la cine este refugiat îi revine în fapt ICNUR, sau este la latitudinea Guvernelor?

O persoană este refugiat, indiferent dacă acest statut a fost deja recunoscut printr-o procedură juridică de eligibilitate. Guvernele inițiază proceduri de determinare a statutului cu scopul de a determina situația juridică și/sau drepturile și beneficiile persoanei, în conformitate cu sistemul legislativ propriu. ICNUR oferă consultanță ca parte a mandatului său, de a promova legislația cu privire la refugiați, de a proteja refugiații și de a supraveghea implementarea Convenției din 1951. Organizația solicită Guvernelor să adopte un proces rapid, flexibil și liberal, în recunoașterea faptului că este deseori dificil să aduci probe care să ateste persecuția.

Comitetul Executiv al ICNUR (format în prezent din 50 de state) stabilește linii directoare strategice neobligatorii, care pot fi folosite pentru acest proces. În plus, „Manualul cu privire la procedurile și criteriile pentru determinarea statutului de refugiat” al ICNUR este considerat de multe state ca o interpretare autorizată a Convenției din 1951. În unele cazuri, ICNUR poate determina dacă o persoană trebuie să primească statut de refugiat, în țări care nu sunt parte ale nici unui instrument internațional cu privire la refugiați,

acolo unde autoritățile naționale îi solicită ICNUR să își asume acest rol, sau acolo unde determinarea de către ICNUR este indispensabilă extinderii protecției și asistenței sale.

Este considerată refugiat persoana care **fuge de război** sau de condiții legate de război, cum ar fi foametea și pierderea căminului?

Principalul instrument internațional cu privire la refugiați este un tratat vechi de 45 de ani, al cărui unic protocol a intrat în vigoare cu aproape trei decenii în urmă. În acest timp, cauzele a multe deplasări de refugiați s-au schimbat, în ultimii ani fiind produse în principal de războaie civile și violență etnică, tribală și religioasă. ICNUR consideră că persoanele care fug de război și de condiții legate de război, ale căror state nu pot sau nu doresc să le protejeze, au nevoie de protecție internațională și trebuie considerate refugiați.

Acest fapt este reflectat de câteva instrumente regionale: Convenția OUA în Africa și Declarația de la Cartagena în America Latină; ambele definesc refugiații în mod explicit în termeni care includ multe dintre victimele războiului. Totuși Convenția din 1951 nu ia în considerare în mod special problema refugiaților în urma conflictelor (deși, indubitabil, mulți asemenea refugiați fug de persecuție, așa cum este definită de Convenție). Unele țări, mai ales în Europa de Vest, continuă să argumenteze că refugiații care fug de teama unei persecuții generalizate, sau a războiului – sau care se tem de persecuție din cauza milițiilor, a rebelilor, sau a oricăror forțe cu excepția oficialităților guvernamentale – nu ar trebui să primească statutul oficial de refugiat. Totuși, în optica ICNUR, un refugiat nu trebuie să fi fost supus tratamentului arbitrar al unei oficialități pentru a avea nevoie de protecție internațională.

Când ajută ICNUR persoanele **deplasate intern**?

Persoanele deplasate intern au fost, poate, obligate să fugă din căminele lor din aceleași motive ca și refugiații, dar ei nu au trecut o frontieră recunoscută internațional. Există în lume, aproape sigur, mai multe persoane deplasate intern decât refugiați. ICNUR nu are un mandat general pentru a furniza protecție și asistență persoanelor deplasate intern.

Totuși, ICNUR și-a asumat o tot mai mare responsabilitate limitată pentru anumite grupuri de persoane deplasate intern. Biroul a întreprins astfel de operații speciale în baza expertizei sale umanitare și în contextul promovării și implementării de soluții durabile pentru problemele refugiaților – cum ar fi prevenirea fluxurilor de refugiați sau a reîntoarcerii forțate. Aceste operațiuni au fost inițiate la cererea Secretarului General sau a Adunării Generale a Națiunilor Unite, cu consimțământul țării în cauză.

Într-o serie de momente și în operațiuni de amploare diferită, ICNUR a ajutat persoane deplasate intern în Afganistan, Angola, Azerbaidjan, Bosnia și Herțegovina, Croația, El Salvador, Etiopia, Georgia, Irak, Liberia, Mozambic, Nicaragua, Rwanda, Federația Rusă (în Daghestan, Ingușetia și Osetia de Nord), Sierra Leone, Somalia, Sri Lanka, Sudan și Tadjikistan.

Este obligatoriu ca fiecare refugiat să parcurgă determinarea individuală a statutului?

În mod normal, persoanele care solicită oficial statutul de refugiat trebuie să facă proba că teama lor de persecuție este bine-întemeiată. Au fost, totuși, multe cazuri de exoduri spontane, în masă, generate de campanii de purificare etnică sau de alte atacuri asupra unor grupuri întregi. Necesitatea de a se asigura asistență este deseori

extrem de urgentă și, din motive pur practice, ar putea fi imposibilă realizarea determinării individuale a statului.

În mod special, atunci când este evident că toți membrii grupului fug din motive similare, poate fi adecvată declararea „determinării în grup” a statului de refugiat, prin care fiecare membru al grupului este considerat refugiat *prima facie* – cu alte cuvinte, în absența dovezilor contrarii.

Cum face ICNUR diferența între un refugiat și un **migrant economic**?

În mod normal, un migrant își părăsește voluntar țara, în căutarea unei vieți mai bune. Pentru un refugiat condițiile economice din țara de azil sunt mai puțin importante decât propria siguranță. În mod practic, diferența poate fi uneori greu de stabilit, dar nu este mai puțin esențială: un migrant se bucură de protecția guvernului din țara de origine; un refugiat, nu.

Pot guvernele să **deporteze** persoanele care nu sunt considerate refugiați?

Persoanele despre care s-a stabilit, printr-o procedură echitabilă, că nu necesită protecție internațională, se află într-o situație similară cu a străinilor ilegali și pot fi deportate. Totuși, ICNUR pledează ca protecția să-i fie garantată și persoanelor care provin din țări devastate de conflicte armate sau de violență generalizată. În plus, ICNUR recomandă cu tărie ca fiecărui solicitant de azil respins să-i fie garantat, înainte de a fi deportat, dreptul la o revizuire a deciziei de respingere.

Poate fi refugiat o persoană care refuză înrolarea?

Fiecare țară are dreptul să-și cheme cetățenii la arme în perioade de pericol național. Totuși, cetățenii ar trebui să dispună de dreptul la obiecțiuni de conștiință. În cazurile în care opțiunea obiecțiunii de conștiință nu este luată în considerare, sau acolo unde conflictul în desfășurare violează în mod evident normele internaționale, persoanele care refuză înrolarea din teamă de persecuție (de exemplu, în baza opiniilor politice pe care autoritățile li le-ar putea imputa) pot fi eligibile pentru statutul de refugiat.

Poate fi refugiat un **criminal**?

Un criminal judecat în cadrul unui proces corect, pentru un delict de drept comun și care fuge din țară pentru a scăpa de închisoare nu este, în mod necesar, un refugiat. Totuși, o persoană acuzată de aceste crime, sau de altele nepolitice poate fi – vinovat sau nu – persecutat din motive politice sau de altă natură și, astfel, nu este exclus în mod necesar de la statutul de refugiat. Mai mult, persoanele condamnate pentru „crimă” de activism politic pot fi, foarte bine, refugiați.

Poate fi refugiat un **criminal de război**?

Persoanele care au luat parte la crime de război și la violări masive ale legilor internaționale umanitare și ale drepturilor omului – inclusiv genocidul – sunt excluse în mod specific de la protecția și asistența acordate refugiaților. Oricărei persoane împotriva căreia există motive serioase de suspiciune de această natură, nu trebuie să i se acorde protecție ca refugiat.

De exemplu, un număr de persoane suspectate de serioase violări ale drepturilor omului pot trăi în taberele ICNUR pentru refugiați din Rwanda, aflate în țările învecinate. Totuși, în tabere mari, cu condiții foarte dificile de securitate, apar dificultăți practice enorme pentru identificarea și izolarea unor astfel de persoane; ICNUR nu este nici judecător, nici polițist.

În practică, dată fiind amploarea acestei probleme, cea mai viabilă abordare o reprezintă oferirea unui sprijin maxim pentru inițiativele internaționale de a aduce criminalii de război în fața Justiției. ICNUR este obligat să împărtășească autorităților competente și organismelor ONU relevante orice informații pertinente de care ia cunoștință (având permanent în vedere necesitatea de a fi precaut în relatarea unor informații confidențiale, divulgate de refugiați oficialilor din teren). Munca tribunalelor internaționale care investighează crimele de război și genocidul din Rwanda și fosta Iugoslavie este în mod particular vitală, deoarece numai asigurarea unei justiții rapide și echitabile poate sta la baza păcii și reconcilierii adevărate – asigurând, astfel, o repatriere durabilă.

Se pot declara refugiate femeile supuse atacurilor deoarece ce refuză să se supună unor **constrângeri sociale?**

Desigur, femeile pot fi persecutate pe motive politice, etnice sau religioase, în baza rasei lor sau a apartenenței la o diversitate de grupuri sociale. În plus, ICNUR consideră că cineva care fuge din cauza unei discriminări severe sau a tratamentului inuman – echivalent persecuției – din cauză că nu se poate conforma unor coduri sociale stricte, are temeiuri pentru a fi luat în considerare pentru a-i fi acordat statutul de refugiat. O asemenea formă de persecuție poate emana de la o autoritate guvernamentală, sau – în absența unei protecții adecvate

din partea guvernului – de la factori din afara structurii de stat. Violența sexuală, cum ar fi violul, poate constitui persecuție.

Acest tip de discriminare ar putea avea consecințe care aduc prejudiciuri semnificative. O femeie care se teme de a fi atacată deoarece refuză să poarte hainele impuse, sau deoarece dorește să își aleagă singură soțul și să ducă o viață independentă poate fi, desigur, o refugiată.

În 1984, Parlamentul Europei a stabilit că, pentru determinarea statutului de refugiat, femeile supuse tratamentului crud și inuman deoarece par a fi încălcat morala socială, trebuie considerate ca grup social distinct. Statele Unite și Canada au linii directe exhaustive cu privire la persecuția care are ca temei sexul, iar în Germania, Olanda și Elveția a fost făcut un progres similar. ICNUR încurajează și alte țări să adopte oficial această poziție.

Poate fi refugiat un **militar**?

Un refugiat este un civil. O persoană care continuă să desfășoare acțiuni armate împotriva țării sale de origine, din țara de azil, nu poate fi considerată refugiat.

O femeie care se teme că ea , sau fiica ei minoră, va suferi o **mutilare a organelor genitale** dacă se întoarce în țara de origine, poate cere un statut de refugiat?

În Franța, Canada și Statele Unite a fost recunoscut oficial că mutilarea organelor genitale constituie o formă de persecuție și că femeile care se tem, în țara lor, de mutilarea organelor genitale, au un temei real pentru statutul de refugiat. Într-un caz recent, o femeie care se temea de persecuție în țara ei, *deoarece refuză să accepte*

mutilarea organelor genitale ale fiicei sale minore a fost recunoscută ca refugiat. ICNUR încurajează și alte state să ia această atitudine.

Este eligibilă pentru statutul de refugiat o persoană care se teme de persecuție din cauza orientării sexuale?

Homosexualii pot fi eligibili pentru statutul de refugiat pe baza persecuției din cauza apartenenței la un grup social distinct. Strategia ICNUR este aceea că persoanele care pot fi supuse atacului, tratamentului inuman sau a unei discriminări severe din cauza homosexualității și ale căror guverne nu pot sau nu doresc să îi protejeze, trebuie să fie recunoscute ca refugiați.

Ce este protecția temporară?

Protecția temporară a fost propusă pentru a face față, în multe țări, influxurilor de refugiați în stare de urgență. Este o formă intermediară de protecție, care trebuie să facă loc soluțiilor durabile. Prin utilizarea ei, guvernele pot evita în faza inițială, derularea procedurilor individuale (atât consumatoare de timp, cât și costisitoare) pentru persoanele deplasate din cauza războaielor civile și a altor forme de violență generalizată.

Cea mai mare parte a sistemelor de protecție temporară oferă refugiu tuturor celor care fug dintr-o zonă de conflict generalizat sau de încălcări ale drepturilor omului. Între cei protejați se află persoanele considerate ca refugiați în conformitate cu Convenția din 1951. Forma temporară de protecție nu trebuie prelungită. Pentru cei care fug de persecuția generalizată, protecția trebuie ridicată, cu acceptul ICNUR, atunci când reîntoarcerea este sigură.

Beneficiarilor protecției temporale nu le sunt acordate, uneori, toate drepturile sociale ale refugiaților (cum sunt: ajutorul social, educația sau dreptul de muncă). Aceste standarde ale tratamentului ar trebui, în timp, să se îmbunătățească.

În Europa de Vest, unele persoane care au fugit de conflictul din fosta Iugoslavie – mulți dintre ei cu multiple temeuri de a solicita statutul de refugiat, în concordanță cu prevederile Convenției din 1951 – au găsit mult-dorita protecție sub diferite sisteme temporare. Aceste sisteme, însă, i-au și lăsat, pe mulți dintre ei, într-o stare de provizorat, pentru trei ani și chiar mai mult – o durată mai mare decât ar fi durat procesarea oricărei solicitări obișnuite de azil. ICNUR sugerează ca, după scurgerea unei perioade rezonabile de timp, persoanelor care beneficiază de protecție temporară să le fie permis dreptul de a-și prezenta solicitarea pentru statutul de refugiat. Celor respinși trebuie, în orice caz, să li se permită să rămână în țara de azil până când reîntoarcerea devine sigură.

Ce face INCUR pentru a proteja refugiații de **agresiunea fizică**?

Lipsiți de protecția statului lor, separați de familiile și comunitățile de origine, refugiații sunt deseori vulnerabili la violență.

Femeile refugiate și copiii acestora sunt extrem de vulnerabili, ca și bătrânii. Violul, în particular, reprezintă un element comun oripilant în modelul persecuției, terorii sau al „purificării etnice” care alungă refugiații din căminele lor, pe măsură ce civilii devin, din ce în ce mai mult, ținte – mai mult decât victime incidentale – ale războiului sectar. Din Myanmar până în Somalia și Bosnia, familiile refugiate menționează violul sau teama de viol ca pe un factor principal al deciziei de a fugi. Refugiații mai pot fi agresați sexual și

în timpul fugii, sau la sosirea în țara de azil, de către funcționari, localnici sau alți refugiați.

Membrii personalului ICNUR au ca sarcină să răspundă la agresiunea fizică asupra refugiaților prin încercări de a corecta condițiile care pot favoriza asemenea agresiuni; oferind victimelor cea mai bună îngrijire posibilă; asigurând urmărirea juridică adecvată. Aceasta poate să însemne că personalul ICNUR va cere cu tărie judecarea și pedepsirea localnicilor, a altor refugiați și chiar a funcționarilor guvernamentali. Măsurile preventive pot să includă regândirea planului taberei sau perfecționarea facilităților de bază, cum ar fi iluminarea și împrejmuirea, sau încurajarea refugiaților să instituie patrulare de noapte.

Ce face ICNUR pentru a ajuta **copiii neînsoțiți** să-și găsească familiile?

Pentru ICNUR, un minor neînsoțit este acela „care este separat de ambii părinți și pentru îngrijirea căruia nu este găsită nici o persoană care are, prin lege sau prin tradiție, responsabilitatea principală”. Numărul copiilor neînsoțiți variază în limite largi, în funcție de cauzele și condițiile exodului. Oricum, ca o primă regulă, specialiștii au estimat că numărul copiilor neînsoțiți reprezintă 2 până la 5 la sută dintr-o populație refugiată. (Deși aceste numere par a se verifica în cazul exodului din Rwanda, ele nu se potrivesc, de exemplu, refugiaților din Bhutan în Nepal).

De obicei, ICNUR cooperează strâns cu alte agenții pentru a se asigura identificarea și înregistrarea copiilor neînsoțiți, ca și pentru găsirea familiilor acestora. În zona de criză din Rwanda/Burundi, de exemplu, ICNUR a lucrat împreună cu UNICEF, ICRC, Food for the Hungry (Hrană pentru cei flămânzi) și Save the Children (Salvați

Copiii) (Marea Britanie), ca și cu alte multe organizații neguvernamentale, pentru a lua urma acestor copii în toate țările. A fost realizată o bază de date centralizată, pentru a înregistra, identifica și pune în legătură membrii familiilor separate: baze de date locale sprijină programele locale și naționale. În primul an care a urmat exodului din Rwanda, mai mult de 21000 de copii neînsoțiți sau întors la familiile lor din regiunea Marilor Lacuri.

În general, ICNUR se opune promovării adopțiunii minorilor neînsoțiți în afara regiunii lor de origine, deoarece deseori, în cele din urmă, este posibil să se descopere membrii familiilor acestor copii.

Care este strategia ICNUR cu privire la **reinstalare**?

Reinstalarea într-o terță țară poate fi unica modalitate pentru a se garanta protecția internațională unui refugiat căruia i se refuză protecția adecvată în țara de azil și care nu se poate repatria.

Atunci când au loc influxuri masive de refugiați, reinstalarea nu constituie, în general, o opțiune realistă, cu excepția unui număr foarte mic de persoane. Adesea nici nu este cu adevărat de dorit. Mulți refugiați doresc să trăiască în apropiere de țările lor de origine, atât pentru că preferă un mediu cultural și social familiar lor, cât și din cauză că țelul lor final este acela de a se întoarce acasă. Totuși, deși repatrierea voluntară este aproape întotdeauna cea mai bună soluție durabilă pentru cei mai mulți refugiați, unii dintre refugiați, aflați în pericol, vor solicita întotdeauna reinstalarea, din motive politice și de securitate, sau din cauza vulnerabilității. În unele cazuri par a fi speranțe reduse de repatriere și nici o posibilitate de integrare locală în țara de azil. În asemenea cazuri, reinstalarea în terțe țări poate fi singura opțiune fezabilă.

Ce țări mențin o **cotă** de reinstalare?

Dintre cele 185 de țări ale Națiunilor Unite, numai zece își stabilesc cote anuale de restabilire, suplimentar numărului de persoane acceptate, care ajung în mod spontan la frontierele lor. Aceste zece state sunt: SUA, Canada, Australia, Noua Zelandă, Norvegia, Finlanda, Suedia, Danemarca, Elveția și Olanda. Alte țări pot lua în considerare propunerile ICNUR în temeiul analizei fiecărui caz, având în general la bază reunificarea familiei și legăturile culturale puternice.

De ce nu sunt întotdeauna completate aceste **cote** de către ICNUR?

Guvernele nu sunt întotdeauna gata să își adapteze cotele la necesitățile în rapidă schimbare și își stabilesc deseori cotele ca răspuns la grupurile interne de interese. Astfel, ele pot avea în vedere anumite naționalități, la care ICNUR nu a identificat nici o necesitate presantă de reinstalare.

Țările de reinstalare pot, de asemenea, să refuze unele cazuri, cum ar fi familiile cu probleme presante de sănătate, sau cu alte nevoi acute, care ar fi mult mai costisitoare sub aspectul ajutorului social, sau care ar putea să dispună de posibilități limitate de integrare rapidă în țara de reinstalare. În general, deși unele țări acceptă cazuri grele, „dificil de plasat”, cele mai multe dintre țările de reinstalare preferă refugiați calificați, cu legături familiale și culturale puternice, cu o structură familială intactă și cu un grad înalt de probabilitate a unei integrări rapide. Asemenea familii pot să nu corespundă cu cazurile presante de protecție pe care ICNUR se așteaptă să se reinstaleze.

Există linii directe cu privire la **pasagerii clandestini**, sau a celor salvați pe mare, care solicită azil?

Căpitanii navelor au ca obligație fundamentală, stipulată în legislația internațională, salvarea oricăror persoane aflate în pericol pe mare. În unele cazuri, cum a fost exodul pescarilor vietnamezi, asemenea persoane erau solicitanți de azil. Navele pot descoperi, de asemenea, că transportă pasageri clandestini, care pot fi și ei solicitanți de azil.

Practica internațională este că persoanele salvate pe mare să fie debarcate în primul port de pe rută, unde acestea vor fi întotdeauna acceptate, cel puțin temporar, până la reinstalare. Unele state de înregistrare ale navelor salvatoare (deși nu toate) au asigurat garanții de reinstalare pentru persoanele salvate pe mare.

Nu există nici o convenție internațională obligatorie cu privire la pasagerii clandestini solicitanți de azil, iar practicile cu privire la aceștia variază foarte mult. ICNUR recomandă ca, de câte ori este posibil, pasagerilor clandestini să li se permită să debarce în primul port de pe rută, unde statutul lor de refugiat va putea fi determinat de autoritățile locale. Dacă statul unui port nu permite debarcarea pasagerilor clandestini, iar următorul port de pe ruta navei este într-un stat în care viața pasagerului clandestin este amenințată, atunci acțiunea este echivalentă cu returnarea. În astfel de cazuri, personalul INCUR este instruit să încerce să obțină un interviu la bord, iar dacă solicitantul de azil este considerat refugiat, să sprijine găsirea unei soluții durabile – de obicei reinstalarea într-o terță țară.

Ce face ICNUR pentru a preveni **apatrida**?

Dreptul de a avea o naționalitate este recunoscut pe scară largă în legislația internațională și se constituie într-un statut din care pot

deriva alte drepturi. Problema apatridei este acută cu precădere în fostul bloc Estic, din cauza schimbărilor recente, neașteptate, petrecute acolo. Totuși, problema este larg răspândită pretutindeni și poate fi acută, cu precădere în rândul copiilor cu părinți de origine mixtă, sau care s-au născut într-o altă țară decât cea de origine a părinților, deoarece ei nu primesc în mod necesar cetățenia statului în care s-au născut. Ca și refugiații, apatrizii pot fi forțați să se mute, deoarece nu pot primi protecția adecvată.

Convenția din 1961 cu privire la reducerea apatridei prevede că o persoană nu poate fi privată de naționalitatea sa pe temeiuri rasiale, etnice, religioase sau politice; schițează măsuri pentru prevenirea apatridei rezultate din transferul de teritorii; stabilește reguli pentru garantarea naționalității persoanelor născute pe teritoriul unei țări, persoane care ar fi, altfel, apatride. Convenția din 1961, la care sunt parte numai 19 state, stipulează că un organism ONU trebuie să supravegheze solicitările în baza prevederilor Convenției. Acel organism nu a fost niciodată înființat ca atare, dar ICNUR a fost însărcinat cu funcțiile sale de către Adunarea Generală ONU (REZOLUȚIA 3274 XXIX).

În 1994, Comitetul Executiv al ICNUR a îndemnat să își intensifice eforturile cu privire la apatridă, inclusiv pentru promovarea aderării la Convenția din 1961 cu privire la reducerea apatridei și la Convenția din 1954 cu privire la statutul persoanelor apatride; perfecționare; colectarea sistematică de informații cu privire la dimensiunile problemei. Studiul rezultat, care este în continuă derulare, sugerează că pot exista sute de mii de persoane apatride în lume.

ICNUR a inițiat o serie de activități cu privire la problema apatrizilor din Fosta URSS, inclusiv workshop-uri, promovarea atât a legislației preventive, cât și a aderării la instrumentele internaționale și

prin pregătirea Conferinței Internaționale din 1996 cu privire la refugiați și deplasarea forțată în țările Comunității Statelor Independente (CSI) și Statele Baltice.

Au refugiații dreptul să **ceară** reinstalarea într-o țară bogată?

Refugiații au dreptul de a fi protejați, dar nu este specificat unde, în interesul reunificării familiilor, totuși, refugiații pot solicita reinstalarea în țările în care trăiesc membrii de familie apropiați.

Maria Bulgaru
- coordonator -

Asistența socială a persoanelor refugiate

Bun de tipar 10.01.2005
Format 60 x 84¹/₁₆.
Coli de tipar 8,5. Coli editoriale 6,75.
Comanda_____ . Tiraj 200.

Tiparul executat la Tipografia Orhei
„Lyceum”, Chișinău, str. Socoleni, 16/1
tel. 45-98-33, fax 45-97-64